

PROTOKOL
O 14. VEŘEJNÉM SLYŠENÍ
SENÁTU

NA TÉMA:

**„TRANSFORMACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB:
NAPLNĚNÍ PRÁV OSOB S POSTIŽENÍM“**

konaném dne 22. listopadu 2011
od 09.30 hodin v Jednacím sále
Valdštejnského paláce

Předmět jednání 14. veřejného slyšení Senátu **(projednávané otázky):**

- 1.** Naplňování Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením
- 2.** Transformace sociálních služeb v České republice
- 3.** Investiční prostředky z Integrovaného operačního programu
- 4.** Společenská návratnost investic
- 5.** Dodržování lidských práv v pobytových službách sociální péče
- 6.** Dopady institucionalizace na osoby se zdravotním postižením
- 7.** Transformace sociálních služeb na regionální úrovni – Karlovarský kraj
- 8.** Transformace sociálních služeb na regionální úrovni – Moravskoslezský kraj a kraj Vysočina
- 9.** Sociální služby na hraně
- 10.** Způsobilost k právním úkonům u klientů pobytových sociálních služeb
- 11.** Architektonická řešení služeb sociální péče
- 12.** Zkušenosti v pilotním projektu
- 13.** Praktická zkušenost s přechodem z ústavního do komunitního typu bydlení
- 14.** Rozvoj komunitních služeb sociální péče v obcích
- 15.** Role nestátního sektoru v transformaci sociálních služeb

Účastníci 14. veřejného slyšení Senátu

(dle abecedy):

Bína Jiří - vedoucí oddělení sociálních služeb, Kraj Vysočina

Bohatcová Kateřina - Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Brožková Alena - ředitelka Domova bez zámku Jinošov

Brýdl Jiří - radní pro sociální péči, Pardubický kraj

Miloslav Čermák - náměstek hejtmana Karlovarského kraje, předseda sociální komise Asociace krajů ČR

Naděžda Francová - architektka

Hanuš Petr - Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Herbová Renata - uživatelka sociálních služeb

Holčáková Marcela - Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče ČR

Hynková Jana - Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče

Kloučková Tereza - Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Kosina Karel - ředitel, Oblastní charita Brno

Krčál Petr - radní pro sociální oblast, Kraj Vysočina

Novák Pavel - organizace SKOK

Pfeiffer Jan - European Deinstitutionalization Expert Group

Rittichová Barbora - Liga lidských práv

Rychlík Daniel - vedoucí odboru sociálních věcí, Krajský úřad Moravskoslezského kraje

Soukupová Radka - sociální komise Svazu měst a obcí České republiky;

Unie zaměstnavatelských svazů ČR

Zdražilová Petra - Kancelář veřejného ochránce práv

Veřejného slyšení se dle prezenčních listin zúčastnilo **75** účastníků,
z toho **6** senátorů.

Senátorka Miluše Horská: Vážené senátorky, vážení senátoři, dovoluji mi, abych vás všechny přivítala na 14. veřejném slyšení Senátu. Z dnešního veřejného slyšení se omluvili senátoři Otakar Veřovský, Luděk Sefzig a Josef Táborský. Konání tohoto veřejného slyšení schválil Senát svým usnesením číslo 377 na 12. schůzi Senátu ve svém 8. funkčním období. Navrhovatelem byl výbor pro zdravotnictví a sociální politiku.

Veřejné slyšení je institut upravený zákonem č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, určený k projednání určité otázky v působnosti Senátu se znalci, jinými osobami, které mohou podat informace o projednávané otázce. Institut veřejných slyšení či parlamentních anket je typický snad pro všechny druhé komory. Smyslem je otevření parlamentní tribuny vedle poslanců a senátorů také zástupcům odborné a občanské veřejnosti. Nemá jít o přednášení stanovisek institucí či organizací opatřených mandátem, nýbrž o slyšení těch, kteří mají k té věci co říci.

Senát stanovil 15 základních okruhů, kterým by se rád spolu s vámi věnoval a ke kterým budou předneseny příspěvky. Jednací řád stanoví, že veřejného slyšení se účastní pozvaní znalci a další osoby, které mohou podat informace o projednávaných otázkách. Tyto osoby mají přístup do jednacího sálu, mají právo vystoupit v rozpravě k projednávané otázce a mohou podávat písemné návrhy a stanoviska k nim. V této souvislosti informuji, že nad rámec usnesení požádali o účast na veřejném slyšení některé další osoby a my jsme jim tu přítomnost rádi umožnili.

Senát dále stanovil již dříve zmíněným usnesením, že účastníci veřejného slyšení se hlásí do rozpravy písemně. Písemné přihlášky, které vám všem byly rozdány, prosím předávejte tady přítomným dámám, službě. Rozprava bude probíhat ke všem tématům zároveň po vystoupení všech řečníků. Při udělování slova upozorní předsedající dalšího řečníka na to, že jeho vystoupení bude následovat. Slova se smí ujmout jen ten, komu jej předsedající udělí. V rozpravě se prosím neobracejte na ostatní řečníky přímo, případné dotazy na ně vzneste prostřednictvím předsedajícího. V tomto případě se nejedná pouze o přesnou dikci jednacího řádu, ale jde o osvědčenou parlamentní zvyklost.

Jednací řád dále umožňuje během rozpravy bezprostředně reagovat na její průběh faktickou poznámkou, jejíž přednesení, ani případná odpověď by neměly překročit dvě minuty. Možná to znáte, když se díváte v noci na přenosy jak ze Senátu, tak z Poslanecké sněmovny, přičemž by neměla obsahovat hodnocení, ani

stanoviska, nýbrž měla by reagovat právě na věcný obsah rozpravy a sloužit pouze k uvedení věci na pravou míru.

Z celého jednání bude pořizován zvukový a stenografický záznam, který bude sloužit jako podklad pro pořízení protokolu, v němž budou uvedeny úplné texty vystoupení v rozpravě a písemně podané návrhy a stanoviska všech účastníků. Protokol bude zveřejněn na internetových stránkách Senátu. Prosím tedy ty z vás, kteří máte písemná stanoviska či návrhy a přejete si, aby se stala součástí protokolu, o jejich předání službám.

Pouze pro úplnost připomínám, že pořádkové pravomoci předsedajícího podléhají vedle senátorů i všichni další účastníci veřejného slyšení, nevylučuje osoby na galerii pro hosty, veřejnost a zástupce sdělovacích prostředků.

Chci vás hned v úvodu požádat o jednu laskavost. Vzhledem k tomu, že se všichni neznáme jménem, prosím vás, abyste se do rozpravy v průběhu celého veřejného slyšení hlásili písemně a potom u řečnického pultu řekli své jméno.

Toto jsou praktické věci, kterým jsme museli dostát, a teď už přijde ta zajímavější část. Já vás opravdu upřímně a srdečně vítám a jsem ráda, že jste přijali účast na tomto slyšení, které považuji za velmi důležité, a jsem ráda, že se to povedlo právě v průběhu, kdy můžeme veřejné dění ovlivnit. A teď už předávám slovo místopředsedovi Senátu Zdeňku Škromachovi.

Místopředseda Senátu Zdeněk Škromach: Vážené paní senátorky, páni senátoři, dámy a pánové, dovoluji vám přivítat na tomto slyšení, které je tradiční formou Senátu, jak se zabývat určitými tématy. Rád bych vás také pozdravil jménem předsedy Senátu Milana Štěcha, který se omlouvá, protože je na zahraniční cestě, a věřím, že toto dnešní jednání dospěje k výsledkům, které pomohou v celém transformačním procesu v sociálních službách k dalšímu kroku.

Chtěl bych velmi poděkovat i paní senátorce Horské, která mimořádným způsobem se zasloužila o toto slyšení a jeho přípravu. Musím konstatovat, že na tom odpracovala opravdu hodně a nakonec, tak jak vidím dneska i zastoupení, které je tady dneska velmi reprezentativní a v naprosto široké škále lidí, kteří se aktivně na procesu transformace sociálních služeb – a je to proces dlouhodobý – podílejí, ať už dříve, nebo v této době, ale tento proces bude pokračovat. Je to samozřejmě věc, která je velmi důležitá. Hodně se mediálně hovoří v posledních letech o zdravotnictví. Sociální služby jsou někdy jakoby trochu v pozadí. Je to možná i tím, že lidé, kteří se

touto problematikou zabývají, to dělají mnohdy z vlastního přesvědčení, nedělají to jenom řekněme pro osobní prospěch, ale právě pro prospěch uživatelů tohoto systému. A já jsem přesvědčen, že tak, jak jsou nastartovány jednotlivé kroky procesu, byť se můžeme lišit v názorech na to, který z těch kroků řekněme je pozitivnější nebo méně, tak ten proces a transformace probíhá – ať už na úrovni celostátní, krajské, regionální anebo na komunální. Myslím si, že je tady potřeba výrazným způsobem ocenit i práci neziskových organizací, které odvádí maximum práce, a myslím si, že ne vždy je jejich práce dostatečně doceněna, ať už finančně, tak i morálně. A já myslím, že obzvláště na této půdě si morální ocenění zaslouží.

Věřím, že i pokud jde o projednávaný rozpočet, který dneska a v příštích dnech bude aktuální v Poslanecké sněmovně, tak že i tady se bude naslouchat odborným názorům ze strany lidí, kteří se v terénu zabývají aktivně a v praxi sociálními službami, a že se bude hledat takové řešení, které bude znamenat další zkvalitnění celé této oblasti. Ale to, co je důležité, a co já osobně vnímám jako zásadní, je, aby tím, kdo bude ten proces řídit, byli uživatelé systému, aby byli potlačeny určité snahy, které se čas od času objevují, že by to měli být poskytovatelé služeb, kteří si budou rozhodovat o tom, kterého uživatele či klienta budou mít a o kterého se budou starat, který služby dostane, anebo ne. Víte sami velmi dobře, že je poměrně velký rozdíl stále mezi velkými aglomeracemi typu Praha, Brno a další, kde většinou je přebytek nabídky těchto služeb, a pak jsou místa, obzvláště venkov a místa vzdálená, kde naopak se těchto služeb nedostává. Chápu, že je tady snaha určitým způsobem regulovat vynakládané finanční prostředky, na druhé straně je potřeba hledat taková řešení, aby skutečně tyto prostředky sloužily sociálním službám, nikoliv aby byly dalším zdrojem daňových příjmů pro státní rozpočet, když už tyto prostředky do tohoto systému jdou.

Věřím, že stejně tak s otázkou transformace bude zvažována i otázka odměňování v této oblasti, protože v porovnání se zdravotnictvím – a myslím si, že rozsah a kvalita služeb se dá velmi dobře porovnávat – tak sociální služby stále ještě jsou tak trošku popelkou, a myslím si, že i nejenom to morální, ale i finanční ocenění lidí, kteří v této oblasti pracují, by mělo být výraznější.

Takže já vám přeji úspěch v dnešním jednání a věřím, že i výstupy, které z tohoto budou, pomohou dalším krůčkem v rozvoji sociálních služeb, které si myslím, že v ČR mají velkou tradici. A já bych ještě jednou vám všem velmi poděkoval za velmi věcný přístup, který určitě očekáváme a který si myslím, že

vždycky bývá zvykem v této oblasti, že se tímto způsobem postupuje. Přeji úspěchy dnešnímu jednání!

Senátorka Miluše Horská: Děkuji vám, pane místopředsedo, za povzbudivá slova. A nyní předávám slovo paní předsedkyni výboru pro zdravotnictví a sociální politiku senátorce Daniele Filipiové.

Senátorka Daniela Filipiová: Dobrý den, dámy a pánové, jsem velmi ráda, že vás zde jménem právě výboru pro zdravotnictví a sociální politiku můžu přivítat. Téma, které zde máme, transformace sociálních služeb a naplnění práv osob s postižením, přiznám se, že si myslím, že to je hodně široké téma, a jsem přesvědčena, že každý z vás si pod tímto tématem asi představuje trochu něco jiného. Myslím si, že se to projeví i v jednotlivých příspěvcích.

Nechci mluvit dlouho, protože tady nejsem od toho, abych tady mluvila. Jste tady od toho vy, abychom my naslouchali vašim názorům, názorům z praxe. Dovolím si říct pouze tolik, že bych byla velmi ráda, kdyby dnešní jednání a další jednání, která určitě budou následovat ve formě seminářů nebo dalších možná i veřejných slyšení, vedla k tomu, abychom skutečně lidi s handicapem začali posuzovat jako svéprávné osoby, které mají právo na standardní život. Já úmyslně neříkám na normální život, protože nikdo nevíme, co je to vlastně normální, takže používám právě raději slovo standardní. Měli bychom k lidem s handicapem přistupovat tímto způsobem již od malička. Přiznám se, že nejsem moc velkým příznivcem různých ústavních zařízení. Myslím, že pro většinu z vás to asi není žádné překvapení. Já tuto teorii vlastně hlásám už co jsem v Senátu a ještě vlastně předtím, když jsem pracovala v neziskovém sektoru.

Osobně si myslím, že bychom měli v první řadě preferovat to, aby jakákoliv osoba s handicapem, a teď si dovoluji hovořit i o starých lidech, protože i stáří je handicap, takže já pod handicapované zahrnuji i staré lidi, tak bychom měli vždy preferovat to, aby tento člověk mohl vyrůstat v rodinném prostředí. Samozřejmě není to vždy úplně jednoduché. Chápu, že zejména děti nebo i dospělí, nebo zejména staří lidé, kteří mají různé kombinované vady nebo velmi těžké postižení, tak u těchto osob to může být nesmírně složité, ale myslím si, že zde právě by se mohla transformovat sociální služba v tom, že dávky, které jdou do této sféry, by byly adresné, aby bylo možné pomoci v konkrétní rodině tím, že se jí poskytne příspěvek

v takové výši, aby byla možnost, aby se rodina postarala sama tím, že dejme tomu jeden člen rodiny se bude plně věnovat péči o handicapovaného, anebo bude mít prostředky, aby mohl plně uhradit péči asistenta.

Ted' malinko odbočím a zmíním zákon o sociálních službách. Když si to uvědomíte, tak mám problémy, co se týče výše příspěvku, zejména u osob, které jsou tzv. ve 4. stupni závislosti. Tam si myslím, že dávky, které lidem jdou, jsou absolutně nedostačující, aby pokryly veškerou péči, kterou tito lidé potřebují, a právě proto mnohdy může nastat to, že rodina toto nezvládá finančně a tento člověk bohužel musí být umístěn do ústavu, aby o něj mohlo být komplexně pečováno. Čili věřím, že i mnoho z vašich příspěvků bude znít v tomto tématu, že je potřeba zavést větší adresnost dávek a samozřejmě umožnit těmto lidem, jak už jsem říkala na začátku, žít standardní život. Tato oblast je tak široká, že příležitostí, jak umožnit těmto lidem žít tímto způsobem, to není jenom otázka finanční, ale je to samozřejmě i otázka vzdělávací, to samozřejmě všichni víme, a je to i moje oblíbené téma – téma bariér. Všimla jsem si, že tady bude příspěvek na toto téma. Na ten se zvláště těším a jsem zvědavá, co přinese.

Takže já vás tady vítám a předem děkuji všem za vaše příspěvky. Hezké dopoledne.

Senátorka Miluše Horská: Děkuji vám, paní senátorko. A nyní už se budeme věnovat vlatnímu programu. První bod, který nás čeká, je **Napliňování Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením**. Na úvod předesílám, že všechna vystoupení by se měla vejít do 15 minut, pokud to nebudou tak dramatické informace, že si dovolíme příspěvek nějak protáhnout. Nyní uděluji slovo panu Janu Pfeifferovi, který je psychiatrem a věnuje se deinstitutionalizaci a věnuje se potřebám lidí s duševním onemocněním. A vlastně tím kouzelným slovíčkem se podílel i na zprávě Evropské komise. Máme se na co těšit a předávám vám slovo.

Pan Jan Pfeiffer: Zdá se, že se v poslední době skutečně hodně děje. Příkladem je toho v oblasti transformace institucionální péče i dnešní den, protože zde probíhá seminář o deinstitutionalizaci lidí převážně s mentálním postižením nebo ústavů sociální péče a o 50 metrů výše probíhá také seminář také o transformaci ústavů pro malé děti, kojeneckých ústavů, a proto se i omlouvám, že

budu muset po své přednášce odejít. Jejich seminář je organizován nejvyšší komisařkou Spojených národů pro lidská práva.

Pohled na to, jaká práva nebo jakou pozici mají ve společnosti osoby s jakýmkoliv typem handicapu, se skutečně za posledních dekáde tomu 50 let výrazně změnil – od pohledu toho, že mají právo na základní zajištění bytu a stravy, ale bez ohledu na to, jakýkoliv handicap nás potká v životě, máme právo žít, jak řekla paní senátorka, standardně. V původním myšlení, řekl bych před 50 lety, tak tomu zcela nebylo, ale když se koukneme na poslední úmluvu, Úmluvu o právech lidí se zdravotním postižením, tak se v tomto myšlení výrazně posunulo. Máme nyní tedy jasný lidskoprávní rámec, který nejenže ratifikovala naše země, ale ratifikovala jej i EU. Ale samozřejmě je spousta dalších rámců a deklamací, které v něčem doplňují nebo detailněji popisují jednotlivé aspekty jednotlivých skupin.

Jistě všichni znáte článek 19, kterému právě se říká transformační nebo deinstitucionalizační článek, že bez ohledu na to, co vás v životě potká, jaký typ nesnází a handicapů, tak každý má právo mít v běžném životě odpovídající podporu, plné zapojení a podílet se na životě komunity nebo běžném životě, dostupnosti služeb a má mít možnost výběru jako ostatní, právo vybrat si, s kým žít a kde žít. Jak vidíte, obrázek v pozadí ukazuje, jak přeci jen to v řadě situací vypadalo nebo vypadá.

Termín instituce může být trošku zavádějící, proto také termín deinstitucionalizace není vždy zcela všemi stejně pochopen. Když hovoříme o instituci v terminologii péče, tak samozřejmě tím myslíme jak to, co se děje vevnitř, to znamená uzpůsobení vztahů a uzpůsobení pravidel, tak tím myslíme samozřejmě i vlastní fyzický obal, to znamená budovy. Důležité v tom právě je něco, co se nazývá institucionální kultura, co je samozřejmě do značné míry vázána na prostor a určité množství lidí, kteří jsou dohromady. Je o tom mnoho literatury, ale v zásadě, kdy to shrnu, mluví o tom, že se prostě lehce stane nebo takřka pravidelně stane, když je vytvářen jakýsi institucionální řád, že se řád stává důležitější než ti, o které se má systém starat, že se zavádí rigidní pravidla, že vznikají paušální léčebné postupy a celkově systém je hierarchický jak na úrovni organizace, zaměstnanců, tak samozřejmě i klientů samotných.

Pokud mluvíme o institucích v této definici, a je to samozřejmě jakýsi můj odhad, ale můžeme říct, že v ČR existuje město, poměrně velké město, možná 60, 50, 70 tisíc obyvatel, kde ti, kteří by měli být mezi námi, jsou vystrčeni. A tak jsem

z legrace nazval jednotlivé čtvrti města – Sirotkov. Máme spousty dětí v ústavech. Říkáme, že jsou to sirotci. Sirotci to nejsou, mají rodiny a velká část rodin s nějakou podporou by byla schopna se o tyto děti starat. Máme děti v kojeneckých ústavech, kde víme, že 50 % dětí se do tří měsíců vrací nazpátek, to znamená, rodiny mají schopnost se starat, jenom nemají adekvátní podporu v dané situaci. Máme 10 tisíc psychiatrických lůžek, která jsou v obrovských psychiatrických léčebnách, které mají tisíc i více lůžek. Máme samozřejmě obrovské množství různých typů zařízení pro staré lidi a máme množství ústavů sociální péče převážně pro lidi intelektuálním postižením. V tom tedy máme poměrně velké zásoby.

O čem proces deinstitutionalizace je? Je tedy v podstatě o změně místa a změně přístupu. A dostaneme se pak dál k rizikům, když se tyto dvě věci nedělají paralelně. Celkově jde o to vytvořit takový systém péče, který z izolace umožní opravdové zapojení do komunity, do všech běžných typů toho, čemu říkáme standardní život. Abychom mohli žít standardně, musíme mít kontrolu nad svým životem. Samozřejmě s patřičnou pomocí, ale ne paternalistickou a nebýt v roli oběti nebo v trojúhelníku střídat roli mezi obětí, útočníkem a zachráncem, ale být dospělý ve vztazích tak, jak jsme zvyklí všichni žít, mít přátelské, partnerské vztahy – ne paternalistický způsob, kdy někdo třeba i v dobré víře o nás rozhodne, co a jak máme dělat. Mít ne rigidní přístupy, ale velmi flexibilní a individuální přístup, individuální využívání prostředků. A důležité je, jak říkala paní senátorka už také, klient musí být v centru. Musí to být ten, který vede ten proces; ne, aby to byla jakási pravidla, která určují jeho život.

Jaká jsou rizika? Když mluvíme o tom procesu, a teď se opírám o sumář, který najdete ve zprávě ad hoc expertní skupiny pro transformaci ústavní péče v komunitní, která byla vytvořena Evropskou komisí a která jistě je vám všem známa, je důležité na tato rizika myslet při všech rovinách – od vymýšlení politiky, včetně financování a grantování. První velmi častá reakce na rozpoznání toho, že něco je v nepořádku, že se začne investovat do ústavů a investuje se, investuje se, investuje se. Můžeme spočítat, kolik strukturálních fondů, Norských fondů, opravilo střechy, okna, historické památky, možná v některých případech se podmínky klientů jakoby zkulturnily, ale v zásadě se nezměnily. A je to zároveň i past: když jednou investujete, potom politické rozhodnutí změnit přístup k péči je daleko složitější, když někam investujete, dalších 10 let, dokonce někdy i právně jste vázáni, že musíte provozovat tu instituci.

Dalším rizikovým scénářem je, že sice začnete vytvářet nové služby, ale právě netransformujete kapacity původních institucí. Pak se vám stane, že máte systém, který je velmi drahý, nepropojený a vlastně velmi často nové služby vytváří prostor pro lidi, kteří předtím možná žádné služby neměli, ale velmi často ne pro ty, kteří jsou právě v těch institucích.

Další situace může nastat velmi často právě, když proces není plánován díky různým rezistencím, ale pak najednou se ukáže, že institucionální systém není udržitelný, a bez řekl bych takového krizového managementu se instituce uzavře, například proto, že spadne střecha. A pak samozřejmě velmi často dochází právě k těm rizikům, která kritici transformace připomínají. Ale zapomínají právě na to, že jim je možno předejít, když se včas rozhodne, kde je rok nula a kdy se začne plánovat a postupovat. A pak velmi častý jev je, že se sice vytvářejí tzv. komunitní služby, ale mohou to být malé instituce v komunitě. Známe domečky v zahradě původní instituce, anebo možná někdy i v normální komunitě. Ale v podstatě přístup a pravidla se přenesou.

Samozřejmě, že to je velmi komplexní proces a že se týká mnoha subjektů. Samozřejmě důležitým subjektem jsou i zaměstnanci institucí. První velmi časté je, že když se začne mluvit o tom, že instituční systém není správný, může to být odečteno jako kritika jejich práce, což jistě není. Je to kritika systému a lidé v systému velmi často, tak jako všude, dělají možná chyby, zároveň to nejlépe, co mohou. Ale když proces není dobře vysvětlen a řekne se: zavře se instituce a už v tom není slyšeno to další – vytváří se služby a samozřejmě vám, kteří jste pracovali vydatně a častokrát s velkými osobními obětmi, se budeme snažit pomáhat, abyste i vy mohli, myslím zaměstnanci, účinně být oporou v novém systému. Nicméně strach z nezaměstnanosti je velmi často jednou z blokad tohoto procesu. Samozřejmě i strach z adaptace na novou práci. Je pravda, že pravděpodobně ne úplně každý, kdo pracoval v instituci, bude schopen pracovat jinde. Přístupy jsou jiné. I přes tréninky a pomoci se prostě stává, že 20 – 30 % lidí holt se rozhodne pak pracovat někde jinde, ne už v systému. Samozřejmě, že celý proces je poměrně složitý, je technicky náročný a je potřeba i na toto myslet. A jak už jsem se zmínil, bez tréninku, bez přípravy, bez podpory se velmi snadno stane, že se kultura instituce přenesou spolu se zaměstnanci i do nových služeb.

Samozřejmě že i spoustu překážek můžeme očekávat v roli politické reprezentace. Přeci jen investice do budov jsou jasné, jsou zřetelné, dá se tam dát

cedulka, dá se to docela dobře spočítat a je to prostě atraktivní. Samozřejmě že i lobby institucí, ať už z jakýchkoliv důvodů, je silné a bude přicházet s mnohými argumenty, proč to není možné udělat. Samozřejmě jeden z argumentů bude zvýšení nákladů. Je pravdou, že v určité fázi bezesporu dojde ke zvýšení nákladů. Říká se tomu přemosťující fond, ale čím lépe se plánuje, čím lépe je celý proces jasně definován a nastartován, tím tyto náklady jsou nižší. Samozřejmě že paradoxně i třeba právě s úpravou omezení právní způsobilosti tito lidé, o kterých myslíme, mluvíme, je jakoby marginální elektorát. Myslím, že není. Ale může to tak vypadat. Přece jen, když si spočítáme, ať už jsem říkal 70 tisíc osob v ústavech, ty mají rodiny, tak je to velké množství lidí, kteří samozřejmě budou volit toho, který jim přinese nějakou naději a vysvětlí, jak ta naděje vypadá. A velmi častý argument je také: vždyť klienti, zvláště když mluvíme o klientech psychiatrických zařízení, psychiatrických léčeb – sice jsou viděna jako zdravotnická, ale jsou to instituce jako každá jiná, vždyť budou nebezpeční! Mnoho studií ukazuje, že to tak není, že nebezpečnost těchto lidí je stejná jako kohokoliv jiného.

Celý proces má různé fáze. Většinou první bývá, že vznikají nějaké alternativy, experimenty a velmi často ze strany nestátních organizací. Velmi často ale také dochází k tomu, že se popírá problém. Říká se, ne, nic tady není, i když přicházejí zprávy CPT komise a dalších komisí, tak se prostě dělá, jakože nic není. Ale nemluvím teď jen o nás, mluvím o naturelu lidské povahy a toto se děje v každém státě. Čím víc se popírá, tím víc je riziko, že přijde nějaký skandál. Skandál není věc, která by mohla, ale někdy je to proražení rezistence, nicméně když je možno se mu vyhnout tím, že se včas řekne: ano, je to rozumné, budeme to dělat, je to asi to nejlepší.

Další velmi častá reakce: dobře, budeme zařízení humanizovat. Humanizace je velmi často název pro investice do budov, do oken, možná samozřejmě nějaké tréninky, ale v zásadě to není o podstatné změně po humanizaci podmínky lidí jakožto lidských bytostí zůstávají stejné jako před ní. Velmi často potom nastane – dobře, budeme transformovat, ale jedná se o transformaci bydlení a ne o transformaci přístupu. Tedy postaví se mnoho domečků a jede se v podstatě dál jenom tím, že velká instituce je rozebrána do malých.

Senátorka Miluše Horská: Pane doktore, čas jsme pomalu vyčerpali, ale vzhledem k tomu, že jeden příspěvek nebude ústně, ale papírově, tak dohovořte.

Pan Jan Pfeiffer: Ano, dohovořím. To znamená, důležité je pak začít národními pilotními projekty a mít národní akční plán, bez kterého se dál nedá posunout, a samozřejmě vytvoření podmínek pro celonárodní implementaci. Je v podstatě mnoho kroků a mají jakousi logiku – už jsem je vyjmenoval v podstatě předtím. Je důležité rozumět tomu, co je to život v komunitě, jestli to je umělé nebo skutečně inkluzivní přístup. Děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Vy jste se krásně vešel! Děkujeme. My jsme zřejmě ani netušili, když jsme připravovali toto velké slyšení, jak žhavé téma transformace vůbec v naší společnosti bude. Jenomže my tady hovoříme o změně domečků nebo výměně domečků pro lidi, kteří se za sebe bránit nepůjdou, a v tom je rozdíl. Ale myslím si, že problémy, jak jste je nastolil, teď různé i lobbující skupiny, ale vlastně i to, že jsme v prvotní fázi jakési další transformace, a tady jsme ještě, nechci říct, že nezačali, ale máme tady nějak nakročeno a možná právě tato transformace by mohla být příkladem k té další, aby to nebylo tak bolestivé. Takže ještě jednou děkuji panu doktorovi Pfeifferovi.

A následujícím bodem je **Transformace sociálních služeb v ČR**. Teď prosím a uděluji slovo panu Petru Hanušovi, který je ředitelem odboru sociálních služeb a sociálního začleňování Ministerstva práce a sociálních věcí. Prosím.

Pan Petr Hanuš: Vážená paní předsedající, dámy a pánové, děkuji za slovo. Budu hovořit velmi krátce, protože v rámci jednoho vstupu jsme dva řečníci a hlavní referát bude mít kolegyně Tereza Kloučková, která je zároveň manažerem transformace, odpovědným referentem na Ministerstvu práce.

Musím říct, že dnešní setkání je pro mě určitou satisfakcí, protože když jsme začínali hluboce na začátku roku 2000 diskuse na ministerstvu o tom, jestli vůbec jít jako ministerstvo do transformace, jestli to podpořit, jestli to vůbec je ten správný trend, tak zejména z některých vlivných skupin byla velmi těžká oponentura a skoro jakoby diskuse nepatřily do slušné společnosti. Myslím si, že toto setkání dokládá, že se nám podařil úžasný krok, že jsme myšlení už změnili. Je to jenom malý krůček, ale myslím si, že pro naše lidstvo je to skutečně významný krok.

Přiznávám, že kdybychom dneska psali projekt podpory transformace, tak to půjdeme asi s trošku jiným nadhledem a budeme vědět, že minimálně peníze, byť

jsou samozřejmě důležité a často jsou až na prvním místě, tak nejsou důležité v globálním smyslu, protože jestli je o něčem transformace, tak je o změně hodnot, je o změně smýšlení, jakým způsobem bude ČR směřovat sociální politiku, jakým způsobem budeme reagovat na potřeby, které jsou relativně konstantní, oproti změnám ať už na politickém, nebo odborném fóru, kde změna, vývoj je opravdu překotný. Prostě žijeme v takové době, kde změna, která jindy trvala desítky let, dneska má být během roku hotová. Má to své výhodu, že toho hodně zažijeme za svůj dlouhý život, má to ale samozřejmě také své nevýhody, že často na to, na co bychom potřebovali podstatně víc času, máme času až hanebně málo.

Samozřejmě jestliže něčemu jsme byli předhozeni, tak to byl management změny, strach z neznámého. To se nám částečně podařilo a částečně také nepodařilo změnit. A myslím si, že to je jeden ze zásadních úkolů, které před sebou máme, abychom každému ukázali, že cesta, kterou jsme se vydali, neznamena ohrožení, ale znamená skutečně posun někam dopředu.

A poslední dvě nějaké základní myšlenky. Já bych moc nehovořil o deinstucionalizaci, protože si myslím, že institucionalizace tady bude. Někaká instituce vždycky bude muset být, protože jsou mezi námi lidé, kteří zkrátka rodinu nemají funkční, aby se vrátila k něčemu, co tady bylo před průmyslovou revolucí. Asi nemůžeme mít takové myšlenky, které by nás vedly k tomu, že se k tomu můžeme vrátit. Ale měli bychom tady hovořit o transformaci, to znamená o změně, a měli bychom hovořit o tom, kam tu změnu chceme dostat. My nenabízíme hotová řešení, ale za ministerstvo můžu říct, že se budeme snažit otevírat další a další možnosti, aby diskuse probíhala, aby každý, byť třeba se názorově v ten moment nesejdeme, mohl říct své myšlenky, protože právě střetáváním myšlenek se můžeme dobrat ke konsensu, který v oblasti sociální solidarity potřebujeme.

Dovolte mi, abych na závěr svého krátkého entrée poděkoval několika partnerům. Bohužel Jan Pfeiffer, můj předřečník, už prchl, ale byl to on a Lumos kolegové, kteří nám v nejtěžších chvílích, kdy už jsme ztráceli přesvědčení, že to zvládneme, podali pomocnou ruku a stáli za námi, když to bylo potřeba. Jsou to kraje, které s námi od samého začátku jsou v tomto procesu a jsou partnery pro diskuse, byť nejsou diskuse vždycky příjemné, ale myslím si, že za to prostě vám patří dík. To jsem tady chtěl říct a předávám slovo. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Pane řediteli, já vám také moc děkuji za váš příspěvek. A je to možná i trochu zvláštní v naší společnosti, že lidé v minulém režimu velmi opomíjení jdou jakoby teď příkladem ve změně společnosti a že změna myšlení, která trvá déle, bude nastartována. Vy jste představil svou kolegyni. Předávám slovo Tereze Kloučkové a já na ni jenom dále prozradím, že je hlavní řešitelkou projektu Podpora transformace sociálních služeb, který je realizován právě na MPSV. Prosím.

Paní Tereza Kloučková: Dobrý den, dámy a pánové, je mi velkou ctí, že jsme dostali možnost téma transformace, deinstitucionalizace služeb sociální péče projednávat na této půdě a že vidím mnoho tváří, které tato problematika zajímá. Úplně na začátku začnu historií, proč tady stojíme a všichni jsme – protože téma transformace a deinstitucionalizace je stále poměrně velkou popelkou, ale přesto se to řeší už dlouho. Vůbec zásadní téma, že ústavní velkokapacitní péče není úplně ideální pro život lidí se zdravotním postižením a vlastně všechny lidi, se začalo diskutovat už v letech 2000-2002 v rámci česko-britského projektu, který podporoval Ministerstvo práce a sociálních věcí v zavádění systému kvality a také dostupnosti. Začalo se ukazovat, že zajištění péče o lidi s postižením a vůbec se specifickými potřebami není vždycky možné někde v zámku hluboko v lesích na šestilůžkovém pokoji, ale kolikrát ani v budově, kde jsou dvoulůžkové pokoje, protože metodologie práce není úplně odpovídající. Zároveň se jasně ukázalo, že po České republice není dostatečná síť služeb. Když člověk s postižením dospěje a má zájem se přestěhovat od rodiny, tak často se musí stěhovat na druhou stranu regionu, kraje a nemůže si vybrat způsob života, jakým by chtěl říct. Nicméně chtělo to ještě dlouhý čas.

V rámci novely zákona o sociálním zabezpečení v roce 2005 se určitá témata začala diskutovat, nicméně nebylo to natolik zásadní, ale už se začalo diskutovat – příprava usnesení vlády ČR č. 127 ze dne 21. února 2007, tzv. koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti. Pro nás toto byl průlomový dokument. Stanovil cíle a opatření, které ČR má zájem realizovat v rámci implementace národních strategií, a hovoří už o běžném způsobu života, podpoře aktivit, které se v terénu dějí zejména prostřednictvím nestátních neziskových organizací. Vlaštovek, kdy se

velkokapacitní zařízení začala transformovat, bylo v té době poměrně málo, například ústav v Dolní Poustevně.

Ve stejném čase, jak byla přijata koncepce podpory transformace, samozřejmě prošel průlomový zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., který vlastně v § 2 hovoří o individuálních potřebách uživatele života v běžné komunitě a také o naplňování lidských práv ve společnosti. Průlomovým dokumentem zároveň byla Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, která byla Českou republikou přijata v roce 2010 a o které mluvil už pan doktor Pfeiffer.

Nicméně proč MPSV přistoupilo k procesu transformace a deinstitucionalizace? Doktor Pfeiffer hovořil už o totálních institucích, kde se běžný způsob života, vztah člověka s postižením ke své existenci výrazně stírá na úkor režimu daného ústavu, režimu metodologie poskytování péče. V ČR všichni víme, že je nedostatečný počet pracovníků v přímé péči, kteří také nejsou dostateční ve vzdělání. Odbornosti není nikdy tolik a znalost metodologie práce zaměřená přímo na uživatele není vždycky úplně dostatečná. Chybí alternativní služby. A alternativní pojímejte spíše jako alternativu k velkokapacitní ústavní péči. Je nedostatek chráněných bytů, malokapacitních domovů pro osoby se zdravotním postižením, denních center, ale také například pracovních pozic na běžném trhu práce, které jsou přístupné lidem se zdravotním postižením. Velkým problémem je vhodnost ubytovacích podmínek. Stále ještě žijí lidé na několikolůžkových pokojích, mají koupelny, které jsou společné, a chybí například i sprchové závěsy. Ještě vloni jsem viděla toalety, kde člověk chodí na záchod bez dveří, stejně jako šest dalších lidí vedle něj. A představte si, že takhle to máte každý den do konce života! Naprostá nemožnost soukromí. Velké obtíže samozřejmě přináší nemožnost se zapojit do běžného života, kdy žijete daleko odtržení od jakékoliv obce, komunity, anebo například jenom z ústavu nemůžete vyjít, tak se těžko naplňují koníčky, zájmy i běžný denní životní cyklus. A je to jen z toho důvodu, ne že by lidé ve velkokapacitní ústavní péči nemohli na základě své míry postižení nebo sociálního znevýhodnění, ale protože nedostávají tu příležitost.

Samozřejmě velkým problémem je nedostatečná informovanost o alternativních službách. Samozřejmě je to vidět na poptávce zejména po domovech seniorů, že běžný občan nevidí tak často možnosti poptávat po chráněném bydlení nebo jiných službách, ale samozřejmě ukazuje se, že zejména u rodičů lidí se zdravotním postižením a lidí se zdravotním postižením se poptávka mění a často už

každý člověk chce žít ve vlastní domácnosti a nikoliv ve velkokapacitním ústavu. Pro nás klíčové jsou také samozřejmě implementace Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a implementace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Když jsme si identifikovali tyto problémy, tak jsme řešili, jakým způsobem k tomu přistoupit, co máme dělat. Viděli jsme, že ministerstvo může podporovat tuto oblast ve třech základních oblastech: podpora procesů, která je zaměřena na komplexní metodickou podporu v rámci vzdělávání, sběru dat, přípravy metodologie a také individuální podpory přímo v zařízeních. Dále je nezbytná investiční podpora na vybudování malých domácností, na vybudování zázemí pro denní programy, pro terénní a ambulantní služby. Dalším tématem, které je řešeno, jsou také náklady na provoz zařízení při přechodu na nový typ služeb, protože se nám nyní ukazuje, že dochází zhruba k 20% navýšení v období přechodu do nového typu služeb, když převádíme klienty a duplicitně běží dvě služby.

Pro neinvestiční podporu zaměřenou na sběr a analýzu dat, přípravu metodologie a individuální podporu regionů, krajů, vybraných zařízení sociálních služeb jsme připravili tzv. individuální projekt MPSV Podpora transformace sociálních služeb, na který bylo alokováno 136 250 000,- Kč. Tento projekt je podporován z Evropského sociálního fondu z operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. V rámci tohoto projektu jsme vyhlásili veřejnou zakázku nazvanou Národní centrum podpory transformace, kde jsme vybudovali strukturu, která by měla zajišťovat podporu v krajích a v rámci pilotů ve vybraných zařízeních sociálních služeb. Zároveň je zodpovědná za sběr dat, přípravu metodologie, samozřejmě i PR a předávání informací dál k široké veřejnosti. Nedílnou součástí je také identifikace rizik, která tento proces přináší.

Co je cílem našeho projektu a našich aktivit, které nyní realizujeme. Pro nás je klíčové, aby po celé ČR existovala síť veřejných služeb tak, aby byla pro každého člověka dostupná, stejně jako je rozložena míra lidí a potřeby lidí se zdravotním postižením v komunitě. Služby by měly být poskytovány podle reálných a individuálních potřeb uživatele, nikoliv aby se uživatel přizpůsoboval službě, ale aby jeho schopnosti byly podpořeny natolik, aby ze sebe dokázal vybudovat maximum a nepotřeboval už tolik péče, protože samozřejmě ve velkokapacitní péči je velice snadné se přizpůsobit instituci, nedělat si snídani, oběd a večeři, i když by to člověk dokázal sám, protože ji automaticky dostane. Podílel by se sám na vlastním životě.

Dalším klíčovým tématem je pro nás reflexe denního i životního cyklu života. Ne, aby způsob života by měl být srovnatelný se životem vrstevníků, samozřejmě s individuální podporou a sociální služby jsou právě tou klíčovou podporou, které by to měly zajišťovat. Samozřejmě důležitým tématem je pro nás dodržování lidských práv a základních svobod člověka, což ne vždy je v rámci velkokapacitní péče možné. Pro nás je důležité, aby i lidé se zdravotním postižením byli rovnoprávními partnery, nejen pasivními příjemci péče, ale sami by se mohli vyjádřit k celému procesu, který je podporován.

Dalším tématem, které se snažíme diskutovat, je, že při stanovení národních a regionálních strategií a politik se zohledňuje nutnost prevence institucionalizace. Zájem je, a konzultujeme s kraji, poskytovateli a snažíme se předávat informace dál, že budování nových velkokapacitních ústavů je fakticky past na klienty, kterou si dále kraje, případně poskytovatelé sociálních služeb, resp. i MPSV vytváří. Důležité je pro nás prohlubování a zvyšování znalostí pracovníků i dalších pečujících osob. V rámci projektu Podpora transformace jsme již v rámci vzdělávání připravili na toto téma zhruba tři tisíce osob, aby mohly podporovat proces transformace ve svých zařízeních.

Ráda bych ještě doplnila, že proces transformace a deinstitucionalizace pilotně ověřujeme ve 27 zařízeních v ČR a ve 13 krajích mimo hlavního města Prahy. Klíčové je, aby zdroje investiční i provozní byly postupně přesměrovávány směrem ke komunitním službám, do běžných domácností, denních programů, a nikoliv k budování a podpoře oprav, rekonstrukcí velkokapacitních institucí.

Jak by měla vypadat běžná domácnost nebo vybudované služby? Snažíme se podporovat vznik tzv. domácností o maximálním počtu šesti osob, které jsou v opravdu přirozené komunitě, nedochází ke kumulaci uživatelů. Ke každé domácnosti bez ohledu na to, jaký druh služby je registrována, by analogicky každý člověk měl mít k dispozici denní program. Je nám jedno, jestli to je denní stacionář, podporované zaměstnání, chráněná dílna, zaměstnání na běžném trhu práce, ale jde o to, aby každý člověk trávil smysluplně čas, když není doma nebo nežije v běžné domácnosti.

Dalšími cíli jsou pro nás kontrola kvality poskytování sociálních služeb i transformačního procesu. Připravujeme audity systému evaluace, samozřejmě připravujeme i metodologii posuzování individuálních potřeb uživatelů. Proces deinstitucionalizace by měl být zohledněn ve všech oblastech politiky a dotýkat se

všech témat, která jsou pro klienta nebo člověka se specifickými potřebami nějakým způsobem riziková. Samozřejmě konečným cílem je pro nás spokojený člověk s postižením i lidé, kteří se o něj starají.

Jakými způsoby k tomuto chceme dojít? Na prvním místě samozřejmě informujeme všechny relevantní aktéry procesy, a to jak kraje, poskytovatele sociálních služeb, a to nejen poskytovatele velkokapacitních služeb, ale také nestátní neziskové organizace, aby opravdu všichni aktéři procesu spolu začali postupně komunikovat, předávat si informace a síťovat. Připravujeme podrobné analýzy dané problematiky na národní úrovni, na různá specifická témata, také na regionálních úrovních, a průběžně zjišťujeme individuální potřeby každého jednotlivého klienta zapojeného do individuálního projektu Podpora transformace sociálních služeb.

Naši pilotně ověřovaní poskytovatelé musí na základě zjištěných potřeb uživatelů připravit tzv. transformační plán, který je komplexní strategií, jakým způsobem budou jednotlivé kroky transformace a deinstitucionalizace zajištěny. Celý plán je k dispozici na webových stránkách MPSV, stejně jako kritéria transformace a deinstitucionalizace služeb sociální péče, který stanoví přesné hranice toho, jaký by měl být výstup celého projektu. Připravujeme klienty, jednotliví uživatelé jsou individuálně připravováni na druhý, nový způsob života, stejně jako vzděláváme pracovníky. V rámci procesu budou následně přestěhováni klienti, o čemž bude mluvit po mně následující řečnice, a přestěhovávají se samozřejmě pracovníci a věci do nových služeb.

V rámci celého procesu také průběžně vyhodnocujeme a monitorujeme, co funguje a co nefunguje, protože zjišťujeme, že je to věc opravdu nová a dlouhodobá. Předpokládáme, že celý proces bude trvat minimálně 40 let, stejně jako na základě zkušeností z jiných zemí na západ od nás, které začaly s procesem deinstitucionalizace v 70. letech, a snažíme se identifikovat rizika, která je nutné řešit. Klíčem je samozřejmě pro nás vytvoření sítě sociálních služeb v běžné komunitě, a to pro osoby se zdravotním postižením, které žijí v tzv. nevyhovujících podmínkách. Pro nás nevyhovující podmínky jsou opravdu bez možnosti běžného způsobu života.

Investiční podpora, která je zajišťována z Integrovaného operačního programu ve výši zhruba 1,3 mld. korun, je zaměřena na ubytování uživatelů, vybudování denních programů pro uživatele, zaměstnance, vedení služby a také na vybudování zázemí pro terénní a ambulantní programy.

Děkuji vám za pozornost a doufám, že v případě zájmu bude prostor k diskusi. A i s ohledem na to, že můj předřečník byl součástí tohoto referátu, se rozloučím. Přeji hezký den a na shledanou. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Projekty jsou důležité právě pro tu zkoušku, vyzkoušet si to nanečisto, ale mají jednu velkou nevýhodu: že projekty skončí a pak nastane realita. A to je jedna z otázek, která by měla tak trošku vyplynout z dnešního velkého slyšení, že bychom si měli říct, jakým směrem půjdeme dál. Děkuji ještě jednou za příspěvek.

A nyní prosím paní Kateřinu Bohatcovou, aby nás seznámila se svým příspěvkem k tématu **Investiční prostředky z Integrovaného operačního programu**. A bude se podílet taktéž s kolegyní na příspěvku. Prosím, máte slovo.

Paní Kateřina Bohatcová: Děkuji. Dobrý den, dámy a pánové, dovoluji mi, abych navázala na kolegyni z MPSV a představila vám, jakým způsobem je financována investiční část transformace pobytových zařízení sociálních služeb z Integrovaného operačního programu. Prosím o první slajd.

Integrovaný operační program, to je program, se kterým jste se možná už setkali. A pro ty z vás, kteří tento program znáte, není jistě tajemstvím, že řídicím orgánem tohoto programu je Ministerstvo pro místní rozvoj. Tento resort však delegoval určité kompetence pro zajištění oblasti intervence 3.1, což jsou služby v oblasti sociální integrace, na MPSV. Ministerstvo práce nemá v gesci pouze tuto oblast, ale také oblast zaměstnanosti, ale o té tady dnes hovořit nebudu.

Na celou oblast intervence 3.1 máme alokováno něco málo přes 93 milionů euro. To je poměrně velká částka, která se dělí mezi tři aktivity, z nichž právě transformace pobytových zařízení sociálních služeb je aktivita první, neboli aktivita A, kterou máte uvedenu v prezentaci. Pokud by vás zajímala konkrétní čísla, konkrétní podíly, tak transformace tvoří 60 % alokace v oblasti intervence. Nyní již budu hovořit pouze o aktivitě A. Prosím o další slajd.

Pro podporu procesu transformace byly vyhlášeny dvě výzvy pro předkládání projektů. Co mají tyto výzvy společného? Mají společné to nejdůležitější, tj. specifický cíl a zaměření. O tom tady hovořila již kolegyně přede mnou, takže pouze stručně. Díky realizaci projektů může vzniknout zázemí pro domácnosti uživatelů, terénní

služby, ambulantní služby, včetně zázemí pro management a další. To, co mají výzvy dále společného, jsou příjemci podpory, nebo pokud chcete, oprávnění žadatelé. Podat projekt mohou obce a kraje ČR. Pro obě výzvy je společné také financování. Z Integrovaného operačního programu financujeme 100% způsobilých výdajů projektu, z čehož 85% tvoří prostředky ERDF (Evropského fondu pro regionální rozvoj) a 15% prostředky státního rozpočtu. Maximální výše podpory je dána limitem 90 mil. Kč, tzn., že 100 % způsobilých výdajů je možné financovat právě do této hranice. To, co mají obě výzvy společné, je také dokumentace k výzvě. Pro ty z Vás, kteří znáte systém financování ze strukturálních fondů, je zřejmé, že každá výzva má mimo text výzvy, ještě Příručku pro žadatele a příjemce. V těchto příručkách je obsažen návod, jakým způsobem připravit projekt, jak má projekt vypadat v období realizace, co je nutné zajistit, kontrolovat, a to i v období udržitelnosti. U těchto konkrétních výzev, kterými se tady dnes zabýváme, bych ráda upozornila na jednu z příloh příručky pro žadatele a příjemce, kterou jsou kritéria transformace. Je to soubor technických a stavebních limitů, které každý, kdo vytváří investiční projekt zaměřený na transformaci, musí zohlednit. Bohužel tady nemáme tolik časového prostoru, abychom se kritériím mohli více věnovat, ale pokud Vás tato oblast zajímá, tak můžete na našich internetových stránkách získat jak kritéria transformace, tak kompletní dokumentaci k výzvě.

Teď vás možná napadá, proč máme výzvy dvě, proč existují dvě výzvy s téměř totožným obsahem? Důvody jsou jednoduché. Pojďme se tedy podívat na výzvy podrobněji a já vám teď ukážu, v čem se liší.

První výzva, výzva č. 2, byla vyhlášena 13. července 2009 a byla ukončena v únoru letošního roku. Proč byla výzva uzavřena? Důvodem pro uzavření bylo doporučení Ministerstva pro místní rozvoj, které doporučilo Ministerstvu práce zjednodušit hodnotící mechanismus. Úpravy nebyly zásadní, byly pouze procedurální. Na druhou stranu, protože není možné za chodu vyhlášené výzvy měnit její podmínky, všichni žadatelé musí mít podmínky jednotné, bylo doporučeno původní výzvu uzavřít a otevřít výzvu novou. Alokovaná částka pro výzvu je 1,3 mld. Kč, to je částka, která tady už jednou byla zmíněna, jedná se o celou alokaci pro oblast intervence 3.1 tj. 60% prostředků oblasti intervence. Výzva č. 2 měla učenou minimální výši podpory na jeden projekt - 20 mil. Kč.

Určitě vás nejvíce ze všeho zajímají výsledky. Jak tato výzva dopadla? Kolik vlastně máme projektů? Prosím o další slajd, na kterém vidíte podpořené projekty

seřazené v pořadí dle toho, jak byly předkládány. Do druhé výzvy se přihlásilo celkem sedm projektových žádostí, které zažádaly celkem o 415 mil. Kč. Prvním přijatým projektem byla etapa transformace organizace Marianum. Vidíte, že výši dotace se jedná o projekt, který je těsně nad minimální hranicí výše podpory, na druhou stranu byly přijaty i projekty např. Pardubického kraje, které využily maximální hranice podpory. Prosím o další slajd.

A teď to, co je aktuální, co je platné nyní, tj. výzva č. 7, která byla vyhlášena 7. července 2011 a bude ukončena s největší pravděpodobností 30. června 2013. Záměrně jsem řekla s největší pravděpodobností, protože pokud dojde k vyčerpání alokovaných prostředků dříve, budeme muset výzvu uzavřít před tímto datem. Alokovaná částka je nižší, přibližně 803 mil. Kč. Alokace byla snížena z důvodu předložených projektů do předchozí výzvy č. 2, tj. 415 mil. Kč a dále je zohledněna rezerva na změny eura vůči koruně. Vytvoření rezervy je povinné pro všechny výzvy z Integrovaného operačního programu.

To, co je nově v aktuálně otevřené výzvě, je také minimální hranice podpory, která byla zrušena, takže je možné předložit projekt v podstatě na jakoukoliv částku do maximální výše podpory na jeden projekt, již zmíněných 90 milionů korun. U nové výzvy máme k dispozici průběžné výsledky, dosud byly podány dvě projektové žádosti, a to Karlovarského kraje a Moravskoslezského kraje. Prosím o další slajd.

Tyto informace by mohly být asi úplně nejzajímavější, jedná se o seznam vybraných zařízení, která se mohou transformovat. Konkrétní zařízení na uvedený seznam dodaly jednotlivé kraje ČR, které vybraly společně s MPSV zařízení, na kterých je vhodné pilotně ověřit proces transformace. A hned na prvním slajdu vidíte dvě červeně podbarvená zařízení, která už prostřednictvím kraje podala projekt, tyto projekty jsou momentálně v hodnocení přijatelnosti a formálních náležitostí, následně přejdou do hodnocení kvality.

Zařízení Vicentinum, které je na slajdu uvedeno tmavočernou barvou, předloží projekt pravděpodobně už na začátku příštího roku, v lednu 2012. Prosím o další slajd. Ústav sociální péče pro mentálně postižené Těchobuz uvedený na dalším slajdu je zařízením, které by mělo hned v únoru příštího roku rovněž předložit projekt.

Ještě než vám poděkuji za pozornost, tak bych na úplně posledním slajdu ráda zviditelnila kontakty. Velmi důležitý je odkaz na adresu soc.interacelOP@mpsv.cz, to je kontakt, na který se můžete obracet s veškerými dotazy pro oblast sociální integrace, pro transformaci máme pro IOP garantku –

projektovou manažerku paní Mgr. Lenku Baldovou, která má na starosti tyto dvě výzvy, o kterých jsem tady dnes hovořila. Na slajdu máte uveden také odkaz na internetové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí, kde je zveřejněna veškerá dokumentace k výzvam. Tímto Vám moc děkuji za pozornost a přeji Vám hodně podnětných příspěvků. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Děkuji vám za příspěvek. Je podle příspěvku vidět, kde pracujete, a zatím je dobré využít vašich služeb, než projekt skončí, ale my budeme hledat jistě i další možnosti dále. A předávám slovo vaší kolegyni Lence Baldové. (Nepřeje si vystoupit.) Ne, to už je hotovo. Už jsme to takhle vyřešili. Výborně.

V tuto chvíli předávám řízení schůze paní kolegyni senátorce Filipiové a vystoupím já se svým příspěvkem.

Senátorka Daniela Filipiová: Dobře, takže poprosím paní kolegyni Horskou, aby se ujala slova.

Senátorka Miluše Horská: Ještě jednou dobré dopoledne. Já doplním zatím své předřečníky, řekla bych, úplně z té druhé strany. Zatím tady existují velké, mohutné domy, které mají své obyvatele různě šťastné, a já vlastně se pohybuji 20 let přesně na opačném pólu. Já se starám o děti se zdravotním postižením, o děti kombinovaně postižené, autistické. Vznikli jsme naopak na žádost rodičů, aby děti mohly vyrůstat doma. Ale děti stárnou a já jsem tajně doufala, že za ta léta, která půjdeme vývojem dál, bude více možností než zase dětem, které dorostou a stanou se z nich dospělí se zdravotním postižením, že bude i jiná možnost než jim nabídnout důchod, sedět doma, anebo potom ten velký dům. Opravdu historie se vyvíjí samozřejmě velmi pomalu, ale všechno to má své procesy. A já jdu se svým příspěvkem tak trochu naproti nejenom této transformaci, ale je to možnost začlenění lidí, kteří jsou nejen s tímto zdravotním handicapem, ale jsou i ohroženi sociální inkluze. Dneska v podstatě handicapů každý najdeme – a začínali jsme duševním handicapem. Myslím si, že to je takový ten latentní problém, špička ledovce, o kterém se zatím v naší společnosti příliš mnoho nemluví, protože označení za blázna tady ještě nemáme. Není moderní mít každý svého psychologa, zatím se za to trochu stydíme. Ale všechno dohromady to tvoří skupinu problémů, která si je velmi

podobná. Potřebujeme, aby z dětí, kterým jsme vzdělávání se – a nechci říkat v jakých školách, buď ve speciálních, nebo běžných; a vy víte, že to teď běží také jako velký problém, a my chystáme další slyšení na inkluzivní vzdělávání nebo na práva vzdělávání v Senátu ještě do Vánoc, takže jakoby se naše společnost vyvíjí a jde to všechno naráz.

Můj příspěvek se jmenuje **Společenská návratnost investic**, kterým bych chtěla přispět k tomu, aby si naše společnost uvědomila, že je dobré do těchto lidí investovat, ale investovat tak, aby byli aktivní, abychom právě domy, kde služba je 24hodinová, rozbili. A společenská návratnost investic se může měřit. Je to metoda, která nám ukáže to, že se to vyplatí, ale musí být co měřit. A jedna z možností, jak zapojit lidi s handicapem, je sociální podnikání. U nás to není zatím příliš známý pojem, ale už název sociální znamená, že to bude způsob takový šetrnější. A my jím rozumíme takové podnikání, takové podnikatelské aktivity, které jsou namířeny do společnosti, které jsou šetrné k životnímu prostředí a které jsou centralizovány v místě bydliště lidí, takže jsou to takové drobné podnikatelské aktivity pro cílové skupiny, o kterých se tady bavíme.

Asi je potřeba si říct, že sociální podnik a priori má takové pozitivní definice. Jeho cíle jsou obecně prospěšné. A když jsem se o tom bavila opravdu s podnikateli, kteří mohou samozřejmě také vlastnit nebo vytvářet sociální podniky, a řekla jsem jim tu další podmínku, že pracovníci jsou zapojeni do řízení podniku, tak na mě vykulili oči, jak že to je, ale to je právě o podnikavosti, o zapojení, o motivaci, aby malé úkoly nebo malé cíle, které se tvoří v sociálním podniku, aby je lidé vzali za vlastní. A kdo s cílovými skupinami pracujete, tak víte, že motivace taková možná je.

Další novum v takovém sociálním podniku je to, že část zisku – menší či větší podle toho, jak dohoda je, se vrací nikoliv k obohacení majitele, ale jde na rozvoj podniku. Takže ono to pak ve finále je takové šul nul, že se nic nevydělá, ale lidé jsou aktivní. To, že v sociálním podniku funguje soukromé právo, že to mohou být podnikatelé, i neziskové organizace, k tomu se hned dostanu dál. Proč neziskové organizace? Jsem ráda, že tady v příspěvcích téměř vždy zazněly neziskové organizace, protože ty mají v českých zemích zatím osud velmi nejistý. A jsem moc ráda, že je tady pan náměstek, protože si myslím, že na sociální podniky teď dojde řada. Jestliže chceme začleňovat do práce i lidi sociálně znevýhodněné a chceme-li je nějakým způsobem napravovat dávkovým systémem, tak my je vlastně podle nových zákonů chceme motivovat prací – povinnou prací, veřejnou prací. A my asi

práci pro ně nebudeme mít, takže si myslím, že nastane velký tlak na to, aby v obcích a i různí podnikatelé třeba začali myslet tímto způsobem. U neziskovek by to mohlo přinést to, že neziskové organizace mají velmi nejistý rozpočet, a pokud by měly získat nějakou jistotu, tak sociální podnik jim přinese částečný rozpočet. Na slajdu popisují situaci, která dneska je, protože neziskové organizace jsou dneska v období relativního klidu, který jim bohužel ale nezajišťují česká ministerstva, ale jsou to třeba právě evropské projekty, které přesně tak skončí jako ty transformační.

Proč neziskovky chtějí sociálně podnikat? Je to asi nabíledni, že by to byl jeden ze zdrojů vícezdrojového financování a neziskové organizace to dělají i proto, aby se jim zvedla prestiž a sebevědomí, protože když nabídnou opravdu ve svém prostředí něco důležitého, něco, co bude přijato, tak to samozřejmě změní pohled na ně. Protože není kam udat klienty, já je ze školy nemám kam dát, tak jako zaměstnavatel nechceme udělat klientům medvědí službu, nechceme je 10, 15, 20 let někde vzdělávat, poskytnout jim relativně normální, standardní život, nebo jak to chceme nazvat, ale potom když nemají možnost kam jít, tak co s nimi? Takže pokud to neziskovky myslí vážně, tak musí tímto způsobem přemýšlet, protože to není osud jenom klientů, ale vlastně celých rodin, protože rodiny třeba chodí do práce, a pokud dítě zůstane doma – nebo to dospělé dítě, tak pak zbývá velký dům, anebo rodičovská péče. Asi mi rozumíte.

Mám tady takový slajdíček ze svého Pardubického kraje, kde fialová barva, jestli ji tam vidíte ve střední části – dělali jsme takové analýzy o financování, o příjmech neziskových organizací, o jejich struktuře – a fialová barva znamená, že to jsou vlastní příjmy. Takže si myslím, že to je takové slovo do prance, o kterém se budeme muset do budoucna velmi bavit, protože prostě bude tady čím dál větší skupina lidí, kteří se o sebe nepostarají, nebo se nepostarají zcela. Potřebují různý způsob a různé množství dopomoci. Takže organizace, které jsou na to nastaveny, a ve vyspělé Evropě to tak funguje, tak si myslím, že postupnými kroky k tomu dojdeme i dále.

Proč by měl podnikat sociální sektor. Já jsem vám vlastně hned na začátku říkala, že to pro ně není až tak atraktivní, pro klasické podnikání, ale protože kdo začíná s podnikáním a stará se sám o sebe, tak začíná v malém. A to je přesně způsob podnikání, který se hodí pro tyto aktivity. Ale firmy k tomu dneska přistupují z tohoto důvodu i proto, že se tady objevil nový fenomén: společenská odpovědnost firem a ta se samozřejmě prezentuje různě. Doufejme tedy, že toto bude jeden

z užitečných směrů, jak se firmy budou moci ukazovat, že to nebudou jenom třeba jednorázové dary nebo zájem, který je jednou za čas. I pro neziskovku je velká výhra, když získá stálějšího finančního partnera, který jí pomůže se sociálním podnikáním. Další důvody máte před sebou. Za nejdůležitější já považuji, že privátní firmy potřebují v konkurenci prezentovat svoji veřejnou prospěšnost, měly by to chtít tak prezentovat a prostě se o tom ve společnosti musíme bavit. A podle této prezentace a podle těchto způsobů se pozná, jak společnost opravdu vyspělá je, jestli si na to jenom hrajeme, anebo jestli to tak opravdu funguje.

Sociální podnikání a trh práce. Samozřejmě, že země v Evropě jsou poněkud dál, protože se zaobírají svými nezaměstnanými, imigranty, o kterých jsme zatím do roku 1989 nevěděli vůbec a teď zatím to není skupina, která by nás ještě příliš tížila, ale když si představíte, že cizinec přijde do cizí země, nemluví tím jazykem, nedomluví se, a pokud jsou to ještě lidé třeba z arabských světů, kde muži vládou, tak tam narůstají ghetta a ne zase tak nepodobná našim, i když ti naši nám třeba rozumí, ale způsob práce s nimi je stejný. Takže podnikání osob ohrožených exkluzí je de facto sociálním podnikáním. Proto myšlenky jdou jakoby po malých krůčcích, jak ty lidi zaměstnat a jakým způsobem působit tak, aby se o sebe postarali. Víte, u nás není situace zatím tak zlá, byť legislativa je teď nastavena tak, že si myslím, že podpoří ten rozvoj, ale jenom když si uvědomíte, co se třeba nedávno stalo v Japonsku, kdy podnikatelská síť se náhle rozbije celá, tak tam byl vyhlášen tento program jako stěžejní a Japonci se velmi snaží a velmi učí tvořit sociální podniky, protože to je na malém základu, protože to nejsou velké zakázky.

Na dalším slajdu pro vaši představu by měl být takový průnik toho, co sociální podnik je. Mělo by to být něco mezi tvrdým byznysem – vlastně sociální podnik je podnikem se vším všudy, on musí všechno plnit, ale měl by tam být lidský přístup. Takže naplnit to sociální v názvu, tam by to mělo být půl napůl – ta procenta nechám na vaší představě.

Situace v ČR není nijak zvlášť radostná. Sociálních podniků máme zhruba zatím 50 a orientují se na různé oblasti podnikání. Vidíte to před sebou. Jsou to takové ty drobné podnikatelské služby od úklidových, až po výrobky fair trade, ale jsou to třeba i různé počítačové firmy, které si poradí s tím, že mají zajímavý program a mohou tam zaměstnávat lidi, kteří nevykazují takový výkon. Řada sociálních podniků má statut chráněných dílen, který nám teď z legislativy mizí. Budeme mít pouze chráněná místa. Asi to nebude bránit tomuto rozvoji a vidíte i, které kraje jsou

nejdál. I když Jihočeský kraj a Vysočina mi do toho nezapadají, ale Moravskoslezský a Zlínský – chtěla jsem říct, kde je největší nezaměstnanost. Ale v Jihočeském a na Vysočině je také, takže je to spíš o těch aktivitách.

To, že MPSV má evropskou výzvu, která je ovšem nastavena velmi tvrdě, poevropsku a naši podnikatelé se do toho nehrnou, protože tam je udržitelnost pět let a zkuste si takový podnik, nevyzkoušený podnik, držet s cílovou skupinou, která, zrovna když je největší zakázka, onemocní. Takže si myslím, že tady by to chtělo se opravdu zamyslet nad tím, jak sociální podniky podpořit, protože podpora stálá a malá by byla výhodnější, než když si představíme, že ten člověk je zcela závislý buď na dávkách, nebo na našich velkých domovech. Myslím si, že toto bude téma, které budeme v blízkých měsících rozvíjet.

Hlavní problémy, které brzdí rozvoj sociálního podnikání v Čechách, a tady jsem si s dovolením zařadila, toho jsou dva slajdy. Nebudu vám to říkat všechno dopodrobna, ale víte, je to o odvaze. A podnikání znamená starat se sám o sebe. Vezměte si, že po roce 1989 tady byla veliká snaha podnikat a spousta lidí skončila velmi neúspěšně, protože si zkusili, co to je se o sebe starat ne 24 hodin, ale každý rok a vydělat si i na dovolenou. Podnikatelské uvažování, to je prostě o nápadech, to je o štikách. A když víte, že podmínky nejsou úplně nejlepší, tak ochota je velmi malá. Neziskové organizace chtějí víceméně pečovat, ty nápady mají jiné, ale ne podnikatelské, takže si myslím, že tady by mohlo dojít i v rámci nějakých výzev k takovému propojení, kde úspěšní podnikatelé by dodávali odvahu neziskovkám, a ony zase mají nápady, ale nemají ty podnikatelské. Ony jsou kreativci, vymyslí kdeco, ale tady si to musí sednout do reálu.

Chybí samozřejmě ucelený dostupný systém podpory sociálních podniků, což jsou mikroúvěry, sociálně podnikatelské poradenství. To všechno by se jistě teď ještě z evropských peněz dalo dobře pořídit, aby došlo opravdu k aktivní výchově a k podpoře.

Už jsem se zmínila o tom, že neziskovky tím, že nevládnou téměř žádným majetkem, tak si v podstatě ani nepůjčí. Takže u fungujících podniků je to tak, že když se někde domluví a najde se nějaký velký podnikatel, který si to vezme na triko na začátku a dá do toho peníze, je to samozřejmě i o nějaké důvěře, ale není to systematické. Takže tady si myslím, že máme co dohánět. Myslím si, že můžeme jít dál.

Určitě nám chybí legislativní, daňová podpora, určitě tam hraje závažnou roli nižší výkonnost klientů a vyšší provozní náklady firmy. A i to, že se s penězi z úřadu práce nepodnikalo právě kale, když to byli pracovníci s handicapem. Takže i to klade odpor na podnikání tohoto druhu. A co vám chybí asi nejenom v této oblasti – dneska žehráme na to, že nemáme děti v učňovských školách, takže to institucionální propojení – rozbíjíme tady baráky, ale potřebovali bychom nastavit i meziresorty. Tady si myslím, že nás život poučí.

A já už to vezmu velmi rychle. Možné způsoby problémů. Já jsem tady vlastně všechny řekla, takže asi jenom znovu řeknu: v tuto chvíli využít podnikatelský potenciál s podporou ministerstva, která je, kdyby se ty tituly nastavily vhodně, tak si myslím, že – už jsme tady jednu takovou možnost měli, když byly první SROPy 3.3., které nás nutily ke spolupráci podnikatelského, státního a neziskového sektoru, ale pokud jsem se toho já mohla účastnit, proběhlo to velmi formálně a výsledky z toho v podstatě nebyly žádné. A vracím se v podstatě na začátek, jak je možné s touto tématikou pracovat. Já tuto přednášku říkám ráda starostům z obcí, protože si myslím, že to řeší situaci i v malých vesnicích, kde se horko těžko podniká, a když by tam byly takové malé výzvy s finanční podporou, tak že by to řešilo nezaměstnanost a nejenom lidí s handicapem, protože problém je samozřejmě hlubší. Můžeme jít dál.

Tady jenom máte konkrétní příklad. Funguje tady projekt TESEA, který se zabývá velmi podrobně sociálním podnikáním, a metoda SROI, společenská návratnost investic, je vlastně o tom, že když se firma změří tímto způsobem na začátku a změří se po určité době, což tam vidíte, když se udělá investiční zhodnocení, opravdu to může být. Není to jenom o tom, že to třeba bude, jak jsem říkala, půl napůl nebo nebude tam žádný výdělek, ale samozřejmě každé podnikání je k tomu, aby výdělek byl, tak jsou už takovéhle příklady dostupné, jsou důkazy, že to může fungovat a že to má cenu, protože si myslím, že v naší společnosti, když chceme šetřit horem dolem, to v té naší sociální platí dvakrát, tak bychom společně se školstvím měli vychovávat občany, kteří nám budou odvádět daně a nebudou čekat na to, co jim kdo dá. A myslím si, že tohle je jedna z cest, která jde naproti transformaci, o které se tady dneska bavíme.

Omlouvám se za přesažení, ale máme to časově docela dobré. Děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Daniela Filipiová: Ano, pravda. Musím říct, že jsem několikrát chtěla paní kolegyni již přerušit za výrazně překročený čas, nicméně přednáška byla zajímavá.

Takže teď poprosím paní Petru Zdražilovou z Kanceláře veřejného ochránce práv. A předávám opět řízení paní kolegyni Horské.

Paní Petra Zdražilová: Dobré poledne, dámy a pánové, jak bylo řečeno, jmenuji se Petra Zdražilová a pracuji již osmým rokem v Kanceláři veřejného ochránce práv. Můj příspěvek se bude týkat poznatků ochránce v oblasti sociálních služeb, a to jak v oblasti podmínek v zařízeních sociálních služeb, tak v oblasti trošku širší.

Ochránce má možnost sledovat podmínky v zařízeních sociálních služeb od roku 2006, kdy působí jako tzv. národní preventivní mechanismus ve smyslu opčního protokolu k Úmluvě proti mučení. Za tu dobu ochránce navštívil kolem stovky zařízení sociálních služeb, provádí tzv. následné návštěvy, to znamená, že se do navštívených zařízení vrací, aby zjistil, zda jeho doporučení byla, či nebyla respektována. Probíhají i tzv. tématicky zaměřené návštěvy. V současné době jsou to návštěvy, kde sledujeme riziko podvýživy, neboli malnutrice.

První odrážka je, že došlo k výraznému posunu v respektování základních práv. Samozřejmě platí stále to, co říkala moje předřečnice Tereza Kloučková, že najdete i poskytovatele, u nichž není respektováno právo na soukromí, sociální autonomie uživatelů atd., ale když si vzpomenu na první návštěvu domova tehdy ještě důchodců před účinností zákona o sociálních službách a vzpomenu si na nedávné návštěvy zařízení sociálních služeb, tak musím říct, že není již na pořadu dne říkat poskytovatelům, že klient může pít kávy, kolik chce, že může vstávat ne v sedm jako všichni ostatní apod., ale poskytovatelé teď řeší otázky vztahující se ke způsobilosti k právním úkonům, k opatrovnictví. Takže za šest let se domnívám, že poskytovatelé a pracovníci v přímé péči udělali velký kus práce. A říkám to i proto, protože mám možnost srovnat podmínky a situaci v zařízeních psychiatrické péče nebo i ve školských zařízeních, kdy od roku 2006 žádný takový výrazný posun neshledávám.

Další odrážkou jsou nová základní práva. Ona to nejsou vůbec práva nová. Nová jsou pro osoby s postižením. Mám tam právo na nezávislý způsob života a života v komunitě. Samozřejmě že i osoby s postižením mají tato práva stejně dlouho

jako my, jenomže my jsme postupem času začali tato práva považovat za samozřejmost, kdežto pro tyto osoby se tato práva stala často nedostižnou metou. Dá se říct, že jeden, resp. jediný nástroj, který by naplňoval článek 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, je transformace sociálních služeb. Jak jsem říkala a říkal to i pan doktor Pfeiffer, začíná se mluvit i o transformaci například kojeneckých ústav, školských zařízení, ale sociální služby těmto ostatním zařízením trošku-hodně utekly, dopředu samozřejmě.

Paní senátorka Horská říkala, že je fajn, že máme projekty, ale co bude po nich, až skončí, jakou se vydáme cestou. Přiznám se, že postupem času začínám být čím dál víc a víc nedůvěřivá a jsem si vědoma i toho, že pan doktor Varvařovský není příznivcem přílišné právní regulace. Říká, že bychom si měli vystačit se selským rozumem a slušností, ale přesto se domnívám, že další cesta by možná měla být – nechci říct právní regulace, ale pevné právní zakotvení naplňování článku 19, transformace sociálních služeb, tedy to, kam by se služby měly ubírat, vymahatelnost práva žít v komunitě. Pokusím se přiblížit důvody, které mě k tomu vedou.

Již bylo řečeno, že transformace je proces na 30, 40, 50 let. Myslím si, že to je proces, který by měl probíhat za každé doby. Myslím, že by také mělo být jasné stanoveno, že rozvoj sociálních služeb by měl probíhat v souladu s transformačními cíli, s článkem 19, to znamená v souladu s tím, aby osoby s postižením žily běžným životem. Často nebo občas se objevují v médiích články, že k domovu, většinou je to domov pro seniory, který má kapacitu sto míst, se přistaví dalších 50, dalších 100 míst. Já jsem ráda, že paní senátorka Filipiová mezi osoby, na které se vztahuje právo žít běžným životem, řadí i seniory, protože to bývají často právě domovy pro seniory, kde se kapacita zvyšuje, ač je to v přímém rozporu s čl. 19. Tady jenom zase odkážu na pana doktora Pfeiffera, který varoval před investicemi do stávajících zařízení, notabene před zvyšováním jejich kapacity.

Vymahatelnost práv. Zase se budu obracet na paní senátorku Horskou, resp. na ni budu odkazovat. Říkala, že osoby, o kterých se tady bavíme, se bránit samy nemohou. Jenom předložím malé srovnání. Osoba ve výkonu trestu, ve výkonu vazby se může obrátit na Ministerstvo spravedlnosti, což se dá říct, že to je nezávislý mechanismus, se svou stížností. O její práva dbá dozorový státní zástupce, ale i veřejný ochránce práv, který je oprávněn prošetřovat její stížnosti. Do školských zařízení dochází také státní zástupce, orgán sociálně právní ochrany dětí. Ale kam si může stěžovat osoba pobývajcí v zařízení sociálních služeb nebo ve zdravotnickém

zařízení? Kdybychom hledali nějaký nezávislý orgán, tak se obávám, že ho nenajdete, pokud za nezávislý orgán nebudeme považovat například zřizovatele. Na příspěvku, který máte vytištěn na lavicích, je uvedeno, že v domovech pro osoby se zdravotním postižením je zhruba 22 600 osob s tím, že předpokládám, že v domovech pro seniory to také pár tisíc bude, takže když to shrnu: v sociálních službách máme přes 30 tisíc osob, ve výkonu trestu máme 24 tisíc osob. Na veřejného ochránce se obrací stovky odsouzených, ale lidí, kteří se obrací se stížnostmi na sociální službu nebo na podmínky v zařízeních, těch jsou desítky. Tipla bych si do 40. Dovedete si představit, že osoba ať trpící demencí, nebo osoba s mentálním postižením sama sepíše stížnost na to, že se jí nelíbí v zařízení, ve kterém pobývá – přitom ona popř. rodinní příslušníci jsou rádi, že vůbec v zařízení získali místo, protože víme, že sociálních služeb je nedostatek a poptávka převyšuje nabídku – že by tyto osoby samy podaly žalobu na ochranu osobnosti, protože jim je v zařízení ubližováno nebo jsou porušována jejich práva? To si myslím, že asi ne!

Vymahatelnost práva na život v komunitě. Moje otázka zní, jak se člověk má domoci tohoto práva. Nebudu na ni odpovídat, protože přejdu k otázce, jak si člověk vůbec může vymoci poskytnutí sociální služby a teprve po jejím zodpovězení nechám na každém z Vás, nechť si udělá úsudek o vymahatelnosti práva žít v komunitě.

Ač ochránce nemůže přímo pomoci lidem, kteří se na něj obrací, a týká se to přístupu k sociálním službám, setkává se i s takovými podněty – většinou jsou to pečující, kdy se na něj obrací s tím, že nemohou získat sociální službu pro svého blízkého. Jsou to většinou skupiny osob, které nejsou početné, jejich hlas nezní tak silně, jsou to často osoby s poruchami autistického spektra, resp. jejich rodiče. Jak tady bylo řečeno, rodiče se starají o své děti s autismem, ale tyto děti odrůstají a rodiče již péči nejsou schopni zajistit. Nebo jsou to osoby s mentálním postižením, které mají nějaké riziko v chování, například se sebepoškozují, polykají různé předměty. Společné těmto osobám je, že je jich málo, nejsou, bych řekla, početně důležití nebo významní například pro kraj, a péče musí být intenzivní a specializovaná, to znamená nákladná. Často se stává, že tyto osoby končí v psychiatrických léčebnách. Pokud znáte podmínky v psychiatrických léčebnách, tak vám asi nemusím zeširoka popisovat, do jakého prostředí se tyto osoby dostávají. Mentální postižení, ani autismus se nedá léčit, to znamená doktoři nemají co léčit na těchto lidech. Nejsou proškoleni na práci s těmito osobami, tudíž se uchylují

k jedinému, co jsou schopni zajistit, a to je jejich bezpečí, ale to na úkor třeba osobní svobody.

Ochránce v příloze ke čtvrtletní zprávě za 4. čtvrtletí roku 2009 popsal příběh dvou dívek, kterým se zabýval dva roky. Jedna dívka se sebepoškozovala tím, že se kousala, druhá dívka polykala různé předměty. Z důvodu nedostatku sociálních služeb byly obě dvě umístěny v psychiatrické léčebně. Přitom opatrovnice, sedmdesátiletá paní, která prodělala rakovinu, dívku si vzala jako pěstounka z SOS vesničky, již od roku 1995 žádala místní samosprávy o zajištění sociální služby. Bohužel se tak nestalo. Během pobytu v psychiatrické léčebně obě dívky byly masivně omezovány v osobní svobodě, to znamená, u jedné byla používána permanentně svěrací kazajka, a to i třeba během jídla, druhá byla kurtována za ruce i za nohy, až přestala chodit. Po dvou letech se dosáhlo toho, že obě dívky odešly do sociálních služeb. Nedávno od jedné z nich a od opatrovnice přišel pohled, že – budu jí říkat třeba Anička – že Anička se má dobře, jezdí na kole, jezdí na výlety. Ochránce ve své zprávě také dovedl odpovědnost samosprávy, která věděla o tom, jak je s dívkami zacházeno, a dovedl odpovědnost státu za to, že věděl o špatném zacházení a toleroval ho.

Dalším příběhem můžou být manželé na pokraji vyčerpání, kteří mají syna s mentálním postižením. Měří asi 180 centimetrů, váží 120 kilo. Manželům je tak 65-70 let a jediné zařízení, které si jejich syna vezme, je psychiatrická léčebna. Když se na ochránce obrátili, ochránce požádal jedno zařízení, kde rodiče již měli žádost, aby provedli sociální šetření v rodině. Pracovnice to popisovaly tak, že přijely do rodiny, našly strhané rodiče, plné modřin, plačící. Doufám, že teď už syna mají umístěného v zařízení sociálních služeb. Rodiče oslovili 20 poskytovatelů sociálních služeb s žádostí o přijetí jejich syna a žádné z nich žádosti nevyhovělo. A já se ptám, kde je tedy vymahatelnost práva na sociální službu.

Často se říká, že nejsou peníze. Hlavně nejsou peníze pro tyto skupiny osob, které potřebují individuální péči, potřebují vysokou míru podpory. Já se domnívám, kromě toho, že nejsou peníze, že to je také otázkou priorit. Samozřejmě je pěkné, když na náměstí je nová zeleň, nové lavičky, nové odpadkové koše, nebo se náměstí zdobí různými designovými prvky. Široká veřejnost to jistě ocení, ale pouhá část těchto prostředků by stačila na provoz chráněného bydlení pro několik osob s autismem na několik let. Ale bohužel tento krok asi široká veřejnost tolik neocení.

To je z mé strany všechno. Děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Tady zazněl život v plné nahotě. Tak je to, když se nastaví služby, ale pak naplnění toho všeho je, jaké je, a máme určitě o čem přemýšlet, jak to posunout dál. Děkuji za příspěvek paní doktorce Zdražilové.

A čeká nás další bod, který proběhne bohužel jenom v písemné podobě. Měla tady být proděkanka Univerzity Tomáše Bati Soňa Vávrová, která nemohla být dnešního jednání účastna, ale věnuje se deinstitucionalizaci sociálních služeb. Podílí se na činnosti pracovní skupiny pro vzdělávání, která navrhuje úpravy například v akreditačním řízení MPSV nebo v profesní přípravě sociálních pracovníků.

Nevím, jestli je tady přítomna paní Laurenčíková. (Není.) Byla zvána. Chtěla jsem ji vyzvat. Ona se zabývá inkluzivním vzděláváním, tak jestli by třeba k tomu něco neřekla. Takže pro tuto chvíli tedy bohužel jenom písemná forma.

Končí nám první část našeho programu, je to ta dopolední část. Já vás poprosím, než bude přestávka – a dáme si ji asi tak 30 minut; je 11.22, tak asi zkusíme v 50 začít; uvidíme, jak nám to vyjde – ale poprosím vás, jestli se budete hlásit do rozpravy, abyste si během přestávky napsali své přihlášky a odevzdali je, abyste se mohli radit. Pokud bychom skončili s vystoupeními dřív, rozprava samozřejmě může být o to bohatší. Vyhláшуji přestávku a zhruba v 11.50 se sejdeme. Děkuji.

(Přestávka.)

(Po přestávce.)

Senátorka Miluše Horská: Myslím, že pomaličku začneme druhou část dnešního jednání. První dva body se budou věnovat **transformaci sociálních služeb na regionální úrovni** a jako první vystoupí pan náměstek hejtmana Karlovarského kraje pan Miroslav Čermák. Prosím.

Pan Miroslav Čermák: Vážená paní předsedající, vážené senátorky, vážení senátoři, milí hosté, děkuji za možnost vystoupit k ne zcela plnému auditoriu, ale pokusím se zformulovat nějaká zásadní stanoviska krajů ČR.

Pozorně jsem poslouchal své předřečníky dneska tady a víte, on ten proces je celkem zajímavý a velmi zásadní, ale má také své stinné stránky. A asi bude určeno dneska mně o tom tady hovořit, protože se obávám, že ne vše je takové křišťálové,

jak se vždycky říká. Začnu tím, že rámec procesu transformace bohudík byl nastaven v době, kdy ještě byly prostředky na sociální služby v celkem optimální výši a kdy opravdu bylo možné sociální služby financovat celkem dobře. Bohužel v posledních letech došlo k velkému propadu financování sociálních služeb a z toho důvodu nyní se jeví krajům, o kterých tady bylo mluveno, že tedy společně s obcemi podávají žádosti o transformaci, bohužel tyto kraje musí teď říci, že stojí před dost vážnou otázkou, zda vůbec v tomto procesu pokračovat. To říkám s celou odpovědností. Jak zde zazněly nastavené toky a to všechno, že opravdu nyní stojí kraje před tím – a sociální komise krajů, která bude zasedat v Liberci 6.-7. prosince, má hlavní téma transformaci. Budeme se zcela vážně zabývat tím, jak dál postupovat v transformaci.

Já to upřesním. Jedná se o to, že samozřejmě jedna věc je proces transformace, ale úzce souvisí s financováním sociálních služeb. Máme z počátku procesu celou řadu ujišťování od ministrů, jak postupně nastupovali do úřadu na MPSV, kteří nás ujišťovali, že transformovaná zařízení, o kterých tady dneska byla řeč a která tady dneska byla ukazována, že tato transformovaná zařízení budou podporována, že po dobu transformace jim bude například nějakým způsobem kompenzován výpadek úhrad, který samozřejmě nastává, protože víte sami, že když je nějaké velké zařízení, které samozřejmě se postupně vyprazdňuje do domečků, do bytů atp. podle každého projektu, tak samozřejmě dochází k propadu ekonomiky. A bylo zde několik písemných příslibů pánů ministrů, že tyto propady budou kompenzovány. A když k tomu přičtu tuto dobu, kterou dneska za sebou všichni máme, kdy od roku 2008 do roku 2011 dochází k velmi zásadnímu propadu financování sociálních služeb, a toto se sejde v čase a prostoru, tak je zcela jasné, že teď už stojíme před otázkou, zda jsme schopni vůbec zajistit sociální služby příští rok s návrhem, který momentálně ve Sněmovně leží, což je kolem 6 mld., a v tuto chvíli mluvit o tom, že dále budeme pokračovat v transformaci, na to nejsem schopen teď odpovědět. Proto říkám s celou vážností, že se může stát, že sociální komise krajů na svém zasedání doporučí hejtmanům krajů, aby transformaci zastavily. To zde říkám s celou odpovědností, protože opravdu jestliže ministerstvo momentálně hodlá dát na příští rok do programu podpory A 5,83 mld. a ohrozit fungování sociálních služeb v ČR, tak já potom říkám, že nevím, jak může pokračovat transformace, kde mají být generovány další náklady, zejména po dobu transformování zařízení do nové podoby. To je jakoby z mého pohledu úplně zásadní, co jsem chtěl říci k transformaci jako takové.

Jinak se sluší zde na půdě Senátu poděkovat senátorům a senátorkám zejména sociálního výboru, ale i pléna za to, že při projednávání reformy zachovali velmi rozumný názor a reformu nepodpořili, protože si myslím opravdu, že reforma, která vstoupí v platnost k 1. lednu bude pro spoustu občanů ČR velmi zlá a velmi zásadní, takže chci poděkovat senátorům za jejich postoj, velmi si toho vážíme a doba ukáže, že měli pravdu a že bohužel kolegové ve Sněmovně jejich apel nevzali vážně a nakonec reformu pustili dál. A právě v souběhu s tím, jak vypadá financování sociálních služeb, co všechno nastane k 1. lednu 2012, se velmi obávám o tyto projekty, zda vůbec mají šanci na existenci.

Jinak bych chtěl ještě velmi vyzdvihnout vystoupení paní senátorky Horské, protože shodou okolností jsem zástupcem krajů v Radě vlády pro nestátní neziskové organizace a vím, že opravdu speciálně pardubická část je velmi aktivní, a zde si myslím, že téma sociálního podnikání je jednou z možností jak poté, pokud se nám povede transformaci zrealizovat, pokud opravdu dostanou lidé na svých místech rozum a finance do systému dají – já opravdu apeluji znovu! Vezměte si, jak je velký státní rozpočet, a teď se bavíme o dvou miliardách korun, které ale můžou zcela zásadně poslat ke dnu poskytovatele sociálních služeb. Je fakt nutné kvůli 2 mld. potopit tolik tisíců lidí, kteří na těchto službách jsou závislí? A poskytovatelů a zaměstnanců? Opravdu to je možné a nutné? Já jsem ze své pozice samozřejmě oslovil znovu všechny poslance, kteří o tom budou rozhodovat ve čtvrtek v sociálním výboru Parlamentu a potom na plénu je chceme znova oslovit, aby opravdu zvážili pozměňovací návrh a peníze uvolnili. Protože pokud budou zajištěny sociální služby – tady se obloukem vrátím zpátky, pak jsme schopni pokračovat v transformaci. Ale pokud opravdu nebude elementární základ splněn, tak těžko můžeme potom nějakým způsobem pokračovat v transformaci, protože my musíme nejdříve pokrýt to základní, co máme. Nemůžeme experimentovat na něčem, co momentálně v tuto chvíli nějak je nastaveno, ale to musí i MPSV vnímat, když vidí, že opravdu kraje se snaží, projekty dávají, ale přitom neustále je jim snižována částka na ten základ. Potom asi už opravdu je to o tom, jestli nejdříve musíme někoho nakrmit a ošatit a pak ho teprve můžeme někam vzít do kina a tam něco udělat. Opravdu se omlouvám za ten výraz, ale v tuto chvíli opravdu stojíme před tím, zda tedy můžeme doporučit hejtmanům a krajům, aby pokračovali v tomto procesu, protože se bojíme toho, že nezvládneme ani základní síť!

A řešení tohoto problému je něco jako Sofiina volba. Kraje mají v rozpočtech další zásadní položky, jako je střední školství, jako jsou silnice atd. a my nemůžeme už odebrat tolik peněz z jiných oblastí, abychom sanovali poskytovatele. Opravdu tam musíme zvažovat, jak dál pokračovat. Proto zde moc apeluji a myslím si, že jsme schopni nakonec jakýmsi tlakem přesvědčit Parlament, aby opravdu peníze uvolnil a my jsme v procesu transformace dále mohli pokračovat.

A na závěr svého vystoupení bych chtěl říci, že věřím, že to, co jsem tady dneska řekl, bude nějakým způsobem vklad a základ pro to, abychom nakonec přes ta protivenství, jak se říká, v tom procesu mohli pokračovat a že po schválení státního rozpočtu bude proces tento proces ještě naopak posunout dále a nakonec už se domluvíme všichni. Já takhle trochu smutně končím, ale myslím si, že nakonec tento proces není mrtvý, ale opravdu já mám o to velkou obavu! Děkuji moc za pozornost. Omlouvám se za tento smutný tón, ale chtěl jsem to říct, tak jak to cítím, jak to je. Nebudu říkat vzdušné zámky o něčem, co je rozjeto nějak, a přitom fakta mluví úplně jinak. Děkuji za pozornost a těším se v lepších dobách na shledanou. Děkuji. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Děkuji, pane náměstků. Já si myslím, že právě proto jsme se sešli, protože transformace teď jsou nastaveny, vlastně na tomto ministerstvu je jich podstatně víc, a protože tyto obavy sdílíme všichni a protože víme, že transformace má svá úskalí, která mají přechodné období, které by mělo nějakou dobu trvat, a i se může stát, ale bylo by to potřeba finančně nastavit, že to v jednu chvíli může být dražší, protože samozřejmě je to přechodné období, ale jestli potom čekáme další kýžený výsledek. A já si myslím, že tohle by v našem závěrečném resumé, které bychom tady společně měli vytvořit, určitě mělo zaznít, protože tato obava nás vedla právě k tomuto slyšení. Děkuji samozřejmě za váš příspěvek.

A jenom, protože tady ještě nebyli všichni posluchači, řeknu o vás, že jste náměstek hejtmana v Karlovarském kraji, který se transformaci aktivně věnuje, a máte zapojena ve svém kraji dvě zařízení a realizujete i vlastní projekty na podporu transformace a hledáte ve spolupráci s obcemi nová bydlení a služby pro lidi z ústavů. Takže děkuji za tuto práci.

A na váš příspěvek bude navazovat z Moravskoslezského kraje pan Daniel Rychlík, který má stejné téma. Je to vedoucí sociálního odboru z Moravskoslezského

kraje. Kraj je v transformaci špičkou v rámci ČR, takže určitě jsme zvědaví na vaše zkušenosti a těšíme se na váš příspěvek.

Pan Daniel Rychlík: Dobré dopoledne, vážená paní předsedající, vážené dámy, pánové, děkuji za ocenění na začátek. Nevím, jestli to není příliš vysoká meta, která je pokládána. Přesto dovoluji, abych vymezených 15 minut použil k tomu, abych představil pilotní proces, který realizujeme v Moravskoslezském kraji, při plném vědomí toho, co říkal pan předseda Čermák, protože tím, čím on začínal, já jsem chtěl končit, že oblast financování obecně sociálních služeb je problémem, který výrazně ohrožuje problematiku transformace. Nestabilita v oblasti vizí a směřování, kde bychom chtěli být za odbornou veřejnost, je penězi, kterou jsou vždy vázány na jeden rok, jedno z kritických míst tohoto procesu.

Jak jsme přistoupili k procesu transformace v Moravskoslezském kraji? Pakliže mám odpovědět na tuto otázku, musím se vrátit do roku 2003, kdy proběhla další etapa reformy veřejné správy, ve které se kraj stal majoritním zřizovatelem pobytových sociálních služeb jednak pro lidi seniorského věku, jedna pro lidi v té době užívajících služeb ústavů sociální péče. Kraje, jak víme, byly nové i lidé na odboru byli noví a první zadání samosprávy bylo zmapovat stav věcí, jaký je, a vytyčit nějakou strategii, dlouhodobější vizi, než řešit operativní problémy charakteru výměny oken, o kterých tady už dneska byla řeč. Možná výhoda, že se sešli lidé, kteří znali služby, které byly budovány po 90. letech, nežili v prostředí osob zodpovědných za poskytování sociálních služeb předešlých třeba 20 let, takže náhled, který jsme se snažili činit a který jsme museli činit, byl poměrně tristní. Popisovat zařízení by asi nebylo relevantní, ale šesti osmilůžkové pokoje v ústavech sociální péče nebyly žádnou výjimkou. Skoro by se dalo říct, že to byl lepší standard. Pokud byl v zařízení jeden dva dvoulůžkové pokoje, tak bylo dobře. Nebylo výjimkou, že jsme našli 25-30 lůžkové pokoje, které neměly žádné vybavení, krom toho, že měly postel a k tomu noční stolek. V lepším případě noční stolek. Měli jsme jedno zařízení, kde bylo 35 lidí na pokoji, lidé s vysokou mírou závislosti, kteří žili fakticky ve dvou místnostech. V jedné spali a v druhé trávili v podstatě celý svůj běžný den. Zámky, lesy a prostředí, které si dovedu představit na týdenní dovolenou se svým ročním synem, ale v žádném případě ne na pokoji s dalšími čtyřmi rodinami a v žádném případě celý život prožitý na jednom místě.

Stav byl kritický, popis, prosté konstatování bylo neradostné, načež krajské zastupitelstvo v roce 2004 učinilo řekl bych dvě velmi významná rozhodnutí. První řeklo, že je nezbytné zlepšit životní podmínky lidí, které jsme takto přezvali do péče po státu. Tady snad jenom drobná poznámka, že mezi zařízeními jsme našli pokusy o jakousi humanizaci. Takže příklad – v roce 2000 ještě stát dokončil rozsáhlou investici za 250 mil. Kč, kdy v podstatě nově vystavěl zámek, který byl v 80. letech zcela vybydlen armádou, tak jsme jej na konci 20. století za ohromné peníze, za které bychom byli s klidem schopni už v té době budovat komunitní služby, tak jsme postavili nový zámek, který dneska transformujeme – 150 lidí. Na 60 uživatelů dvě toalety a tři sprchy. 150 mužů na jednom místě, jediný pisoár. Bylo to považováno za výdobytek moderní společnosti, že takovým způsobem pečuje o lidi. Už jsme přemístili z jiného zařízení – přemístili, myslím stát – kde 150 lidí bylo na šesti pokojích a topilo se Petrami. Prosím, hovořím o roce 2000, nikoliv o roce 1856. V jednom zařízení, v zámku, už jsme dneska z něj pryč, jsme našli situaci, kde mám obavu, že kdybychom prošli všechna zařízení v ČR, tak možná ještě i podobné případy můžeme najít a inspekce jsou toho dokladem, byť posun za posledních 10 let je v oblasti humanizace poměrně výrazný. Chtít po lidech, aby ranní toaletu vykonávali za plentou v uzavřené chodbě v počtu 30 osob na toaletních židlích a posléze slyšet argumenty, že jsou to lidé, kteří nejsou schopni vykonat svoji fyziologickou potřebu na uzavřené toaletě, protože jsou takhle zvyklí žít, nás přivedlo k závěru, že společnost jako celek – v podstatě místo abychom obhajovali práva, o kterých hovoříme, tak jsme je těm lidem svým způsobem ukradli. Takže druhé strategické rozhodnutí krajského zastupitelstva bylo, že budeme usilovat o to, aby lidé, kteří žijí v zařízeních, mohli užívat stejná práva jako jiní lidé, kteří žijí v kraji. A přijala se jedna taková obecná teze, že je občan jako občan, takže i občan se zdravotním postižením je legitimní, plnoprávný občan našeho kraje.

Následovalo poměrně dlouhé období hledání cesty, kdy se střetávaly dvě základní koncepce. Jeden koncept byla humanizace institucí, takže dobudování sociálních zařízení, vybudování komunitního bydlení o šesti, osmi, deseti lidech, v zásadě snaha o použití původních objektů a zlepšení životních podmínek lidí, kteří uvnitř bydlí, spolu samozřejmě s otevřením objektů a s nějakým rozšířením služeb. Druhý koncept, který se pilotně ověřoval, byl právě ten, o kterém hovoříme teď v kontextu transformace, kdy jsme na pilotních lidech, a byli to jednotlivci nebo možná desítky lidí maximálně, kteří se odstěhovali do samostatných bytů nebo

jsme kupovali menší rodinné domky, kde lidé žijí v domácnosti – jedna, dvě, tři domácnosti vedle sebe.

Závěr, už v kontextu také individuálního operačního programu, který se začal odehrávat, byl takový, že v roce 2008 krajské zastupitelstvo přijalo samostatnou strategii, koncepci kvality, kterou položilo ohromný důraz na kvalitu jako základní pilíř rozvoje sítě sociálních služeb v Moravskoslezském kraji. A druhý pilíř byla transformace pobytových služeb na úrovni kraje, ale zároveň jako stanovení obecné priority sociální politiky kraje. Rok 2008 už byl rok, kdy jsme měli možná stovku lůžek v chráněných bydleních, ale rozhodnutí zastupitelstva bylo naprosto klíčové. Znovu by šlo identifikovat několik naprosto klíčových momentů. Došlo k zastavení příjmu nových uživatelů do původních ústavů, u kterých bylo rozhodnuto, že je vymístíme, což vytvořilo poměrně silný tlak v následujících letech, resp. neustále to tvoří tlak na komunitní plánování na úrovni obcí, protože ve chvíli, kdy transformovaná lůžka začínají v původně velkých institucích chybět, tak se daleko víc ozývají zejména občané s handicapem anebo jejich rodinní příslušníci, že potřebují služby komunitního charakteru. A jsou daleko lépe vidět, slyšet potřeby, na které je potřeba reagovat.

Další klíčové rozhodnutí. Do objektu, u kterého bylo rozhodnuto, že jej vymístíme, už neinvestovat žádné peníze. Naopak prostředky směřovat do služeb charakteru nového. Není potřeba hovořit o tom, že takhle zásadní strategické rozhodnutí našlo jednak celou řadu obhájců a pochopitelně našlo celou řadu odpůrců i v oblasti široké veřejnosti. Rozsah práce s majoritní společností se začal odehrávat v tuto chvíli, kdy z obligatorních důvodů – odchod velkého zaměstnavatele z malé obce, odchod finančních prostředků, mnohdy naprosto nejvýznamnějších, v důsledku přemísťování, stěhování klientů do jiných míst, ze strany malých samospráv někde byl poměrně silný a musím říct, že práce s majoritní společností tehdy začala nějak výrazněji, ale stále nekončí, protože se dodnes setkáváme s peticemi, kdy nám vlastníci okolních nemovitostí spisují informace, že v důsledku toho, že zřídíme chráněné bydlení, klesne cena jejich nemovitostí a budou nás žalovat před evropským soudem. Povětšinou se to tedy našťěstí dá ukončit pohružkou žaloby na ochranu osobnosti nebo lidských práv v důsledku porušení Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Čili shrnuli proces tam, kde se nacházíme dnes, zdaleka nejsme na konci. Jsme v situaci, kdy aktivně probíhá proces transformace u 12 příspěvkových

organizací, z nichž původně dvě, dneska čtyři byly zařazeny do pilotního projektu Integrovaného operačního programu procesu transformace, ale primární důvod je investiční podpora. V důsledku dřívějších rozhodnutí se podařilo nasměrovat poměrně rozsáhlé investiční prostředky do obnovy nebo budování nových forem bydlení z regionálního operačního programu. Dneska vás nechci zatěžovat čísly, ale v zásadě máme napočteno, že do roku 2015 se nám podaří zrealizovat systémovou změnu pro zhruba 700 lidí, kteří žijí v kraji využívajíc podporu pobytových sociálních služeb. A tento proces dneska už běžící v investičních částech se výrazně zaměřuje na to, jak ovlivnit území regionu tak, aby se k tomuto procesu přidali další poskytovatelé. Takže i velcí poskytovatelé, kteří zakládali služby třeba v 90. letech, dneska přijali interní procesy změn, ve kterých se daří provazovat služby nestátního charakteru se službami, které zajišťuje veřejná správa. Stejně tak se k tomuto procesu přidaly dvě velké samosprávy na úrovni obcí, které zřizují původní ústav sociální péče a hledají stejně legitimní podporu lidem s handicapem, pro jakou se rozhodl Moravskoslezský kraj.

Chci říct, že tento proces je poměrně křehký. Je to rozhodně pilotní záležitost, která běží jenom díky rozsáhlé podpoře krajské samosprávy. O výstupech, ke kterým se dopracováváme, by bylo možné hovořit celé dnešní odpoledne. Jednoduše vidouc lidí, kteří vám po 30 letech řekli, že ani nepotřebují nácvikové bydlení, protože je někdy v 75. po rozvodu zavřeli do ústavu, takže si tam zvykli žít, ale že pokud budou mít možnost žít ve vlastním bytě, tak si nebudou chodit hrát do nácvikového bytu; mluvit s ženou, která v ústavu měla ve svých papírech po svém 42letém pobytu, že je němá, tak máte pocit, že se dotýkáte zázraku, anebo že žijete přelet nad kukaččím hnízdem. Jsem přesvědčen, že – ne u nás v kraji – ale že proces za práva lidí, kteří dodnes žijí v sociálních ghettech, proces, kde se v některých institucích říká, že 110 lidí může 15 lidí žít v lepších podmínkách a těch zbylých je 90 dobře, když budou mít ne šestilůžkový pokoj, ale třílůžkový pokoj, protože jim stačí, že mají jídlo, teplo, tekutiny a že vlastně nic nevíme o jejich prožívání, tak jsem přesvědčen, že to, co zažívám u nás, ale vím, že tahle praxe se děje po celé republice, kde fokus se zacílí skutečně na individuální potřeby lidí, jejich práva, jejich možnosti, tak že by zasloužil daleko víc než jenom pilotní ověřování, ale samostatnou legislativní úpravu, která by zkonstatovala, že lidé, kteří potřebují služby, tak je mají právo využívat v podmínkách, které odpovídají 21. století a postavení ČR v podmínkách celosvětové ekonomiky. Děkuji vám. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Moc děkuji, pane magistře. Já ještě dodám, protože jste skromný, že váš kraj byl oceněn vítězstvím v ceně kvality v roce 2008. Odbor sociálních věcí zvítězil v ceně kvality v sociální péči, dostali jste i cenu ministra práce a sociálních věcí za kreativní přístup k transformaci a získali jste nominaci na cenu Mosty za přijetí koncepce, takže děkuji nejen za váš příspěvek, ale i za práci, kterou děláte, a za inspiraci si myslím.

Pokračujeme v daném tématu dál. Teď vystoupí zástupci Kraje Vysočina. Poprosím radního pana Petra Krčála, který tady má ještě svého vedoucího oddělení sociálních služeb. Prosím, máte slovo.

Pan Petr Krčál: Dobré odpoledne, vážené dámy senátorky, vážení pánové senátoři, dámy a pánové, já bych na úvod uvedl jedno takové přirovnání, které řekl známý vědec z oblasti fyziky. On řekl: aby měl náš život smysl, nesmíme myslet na to, že je nám zima a že nám hrozí nebezpečí. Musíme se s tím poprat, jak nejlépe to jde. V jeho výroku jsem našel za tu celou dobu, co nahlížím na transformaci, snad nejlepší charakteristiku veřejné obhajoby transformačního a humanizačního procesu, který byl zahájen v naší republice. Patrně žádný jiný druh handicapu nečiní člověka v běžné populaci tak zvláštním a odlišným, jako je právě mentální postižení. Nepostižení lidé často dokonce nemohou takto postiženým jedincům přijít na jméno, a tak o nich mnohdy hovoří jako o duševně nemocných a o bláznech. I přes všechny tyto ojedinělé tendence se ve vztahu k postiženým jedincům prosazují i v Kraji Vysočina v současné době inkluzivní přístupy založené na přirozeném začleňování handicapovaných osob do běžné společnosti.

Transformace ústavů sociální péče je téma, které během několika posledních let vzbudilo i v Kraji Vysočina hodně emocí v odborné veřejnosti, i u dalších lidí, jichž se připravované změny nějakým způsobem dotýkají. Nejvíce samozřejmě se to týkalo zaměstnanců, a to je moje zastávka číslo jedna, protože pro někoho z nich znamenala představa změn výzvu a naděje a pro jiné znamenala obavy z toho, jak bude vypadat jejich další práce a jestli tuto práci neztratí. Úplně všechno není černobílé, a proto se u mnoha z nich mísily naděje s obavami. A ještě jeden pocit, který z úvodu transformace mám a se kterým za námi mnoho pracovníků a zaměstnanců jednotlivých zařízení chodilo a říkalo: mnoho let jsme něco budovali, pořád jsme na těch ústavech vylepšovali, hodně jsme do ústavů investovali, chlubil

jsme se s tím a teď máme ještě intenzivněji pracovat na opuštění tohoto všeho? Na Vysočině bylo téma transformace spojeno s podobnými myšlenkami. Na počátku byla konfrontace s koncepcí podpory transformace, kde jsme si kladli mnoho otázek, jak by mohly transformované služby fungovat a kolik by stál jejich provoz. Byli jsme se podívat v Moravskoslezském kraji, byli jsme v Anglii a mnoho témat nám nebylo jasných. Pořád jsme se pohybovali v teoretické rovině a dalo se čekat i na další vývoj v naší České republice a v ostatních krajích.

Pak ale přišla výzva od Ministerstva práce a sociálních věcí, do které jsme se zapojili, a také jedna nešťastná událost v zámku v Jinošově, o které možná bude mluvit i paní ředitelka ústavu sociální péče, dnes již Domova bez zámku, paní Bc. Brožková, které bych chtěl velmi upřímně poděkovat za celý tento proces. V Jinošovském zámku se nám zřítil strop, takže jsme museli všechny klienty vystěhovat do okolí, do Náměšti nad Oslavou, do dalších míst, a začali jsme diskutovat o jednotlivých fázích transformace. Zařadili jsme zde čtyři ústavy. Mimo Jinošova Těchobuz, Křižanov a Ledec-Háj. Ve všech těchto ústavech probíhají tyto procesy v nějakém určitém čase a v nějakém rozsahu rozpracování. V Jinošově jsme dnes ve fázi realizační a začali jsme stavět první čtyři domky a zázemí pro celý tento domov.

Jak jsem říkal, od původního uběhly prakticky čtyři roky. My jsme prošli i na Vysočině poměrně důležitými cestami, a jak už jsem říkal, velmi důležitou roli vždy v tomto procesu sehrává role ředitelky a celého týmu, který se okolo ní pohybuje. Pokud ředitelka a její tým nejsou zcela srozuměny s jednotlivými transformačními zásadami, tak se dá jenom těžko v tom zařízení něco změnit.

Další věc, která je velmi důležitá a kterou jsme prošli, je důsledná propagace celého procesu transformace v jednotlivých obecních samosprávách, což dnes vidíme zejména v Těchobuzi, na kterou se za chvíli dostanu. My jsme společně s Domovem bez zámku uskutečnili nespočet výstav, nespočet diskusí s občany a s jednotlivými místy, kde budeme potom následně stavět. A všude jsme vysvětlovali, o jaký proces jde, a vysvětlovali jsme také, jaké sousedy budou současní obyvatelé mít. Mohu říci, že jsem mnoho z těchto výstav projel a od nikoho jsem neslyšel, že by zmíněnou cestu kritizoval nebo nějakým způsobem ti lidé ji znevažovali. Výsledkem této práce je realizační fáze celého procesu, o které jsem již mluvil.

Dámy a pánové, vážení kolegové a kolegyně, celý proces probíhá, jak už jsem řekl, u nás i v Křižanově, kde jsme na prahu schválení transformačního plánu.

Probíhá i v Těchobuzi, kde jsme ovšem narazili na velmi tvrdý odpor místní samosprávy a vedeme s ní otevřený boj a je nasnadě to říct i zde. Mohu říci, že samospráva Těchobuze šíří takové nesmysly, které se šíří i do ostatních míst, jako to, že se budeme setkávat v jednotlivých místech s nebezpečnými lidmi a samosprávy dalších míst nám dělají docela velké problémy. Zde máme ještě mnoho práce v tom, abychom celý tento proces vysvětlili.

Ale myslím si, že je potřeba říct ještě jednu podstatnou záležitost. Pracujeme na humanizaci ostatních zařízení, která spravuje Kraj Vysočina v rámci jednotlivých ústavů. Pracujeme na tom, aby v Ledči-v Hájí mohli od začátku příštího roku bydlet někteří klienti v tréninkových domcích, které stavíme z vlastních prostředků ve Světlé nad Sázavou. V Ústavu sociální péče v Lidmani máme dvě třetiny klientů, kteří našli práci v místních firmách a při komunálních pracích.

Na závěr bych opět zakončil jedním takovým pěkným sloganem, a to, že slova důvěry, laskavosti, pochopení, naděje a stálosti našich klientům nám dávají směr a sílu do dalšího života. Děkuji vám za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Děkuji vám, pane radní. Máte čtyři ústavy v procesu transformace, takže myslím si, že víte, o čem to je, a děkuji za vaši práci i za váš příspěvek.

A předávám slovo vašemu vedoucímu sociálních služeb panu Bínovi. Hovoří pan Jiří Bína.

Pan Jiří Bína: Vážené dámy, vážení pánové, i já si dovoluji vám popřát hezký den, a protože o historii a průběhu transformace zde hovořil pan radní Krčál a o průběhu samotném v Jinošově, nyní v Domově bez zámku, bude hovořit paní ředitelka Alena Brožková, připravil jsem si pouze několik postřehů ze života uživatelů v malých domácnostech.

Uživatelé z bývalého Jinošova už nyní v malých domácnostech žijí. Sice jsme v realizační fázi a zajišťujeme výstavbu nových domků z již zmíněného Integrovaného operačního programu, ale protože jsme museli zámek opustit a prodat, tak již nyní žijí v pronajatých objektech, bytech nebo domcích. Některé z těchto bytů a domků již nyní splňují parametry transformovaného bydlení. Jedná se především o to, že v těchto bytech žije maximálně šest klientů. Jedná se i o to, že tyto objekty jsou začleněny v běžné zástavbě a tito lidé jsou již začleněni z velké

části do obce, do komunity, ve které žijí. Nejsou to jediné atributy, podíváme se na to dále.

V čem je život v nových domácnostech jiný? Jednak klienti, kteří opouštěli ústav v Jinošově, nejprve jej opustili v takovém nouzovém režimu v důsledku havárie, ale dále již s nimi je konzultováno, projednáváno, kde budou bydlet, s kým budou bydlet. Samozřejmě jako v každém běžném životě nelze splnit všechna jejich přání, nemáme tu možnost ani my. A tak jako my se musí přizpůsobit nějakému kompromisu nebo nejvhodnějšímu řešení. Buď volně, nebo někdy s podporou personálu se pohybují v obci, ve které žijí. Mohou si dojet i na návštěvu do jiné obce a dojíždí veřejnou dopravou za některými službami nebo na návštěvu za přáteli, známými, s nimiž žili dříve v Jinošově. Již dnes neužívají služeb profesionálních uklízeček, zařízení nemá vlastní stravovací provoz a nemá svou prádelnu. Uživatelé ve velké části žijí dnes již bez zdravotnického personálu, bez jeho pomoci. Pokud někdo z těchto uživatelů potřebuje takovou pomoc, je mu indikována zdravotní terénní ošetrovatelská služba, tak že využije veřejně dostupné služby. Také proto, že se jedná o menší objekty v rozsahu bytů, již není potřeba vlastní úsek údržby pro dané zařízení. Na těchto činnostech dosáhla organizace určité úspory a v podstatě mohla posílit činnost v přímé péči, mohla posílit počet pracovníků, kteří se přímo zabývají prací s klienty, což je důležitý faktor. A máme v tomto případě to štěstí, že v této situaci se transformace ani nijak zvlášť spolupráci se sousedy, jsou tam navazována nová přátelství, nové vztahy.

V čem ještě je život v nových domácnostech jiný? Jednak uživatelé si nakupují v běžných obchodech a s podporou personálu využívají efektivně možnosti i výhodnější nákupů, to znamená, že mohou využívat možnosti ke zlepšení své situace, které jsou dostupné i pro nás ostatní. Uživatelé si buď podle svých schopností v domácnostech sami vaří, zase s podporou personálu, anebo se stravují v místní restauraci, případně v nějakém jiném stravovacím zařízení podle místní nabídky a svého výběru. Uživatelé používají pro svůj život i běžné vybavení bytu, tak jak jsme zvyklí, a to jim dřívější objekty vzhledem ke svému rozmístění ani neumožňovaly a nebyli k tomu vedeni. Takže využívají kuchyňské vybavení, využívají pračku apod. Pokud je u domku zahrádka, tak i na té si uživatelé něco vypěstují a zase se přičiní o to, aby vylepšili svůj jídelníček, svoji stravu a mají podobné možnosti jako my. Členové domácnosti se zapojují do práce v ní podle svých schopností, které se v mnohých domácnostech i rozvíjejí, protože jsou nuceni

vykonávat některé činnosti, které dříve vykonávat nemuseli nebo nemohli, a nyní se ukazuje, že jsou toho schopni, ačkoliv to tak původně na zámku nevypadalo.

Pomoc personálu je nyní nastavena adresně podle schopnosti uživatelů, to znamená, že máme již i byt nebo domek, ve kterém není nepřetržitá přítomnost personálu nezbytná. Zde zase na péči nějaké prostředky šetříme tak, aby vyšlo na dostatečnou péči pro uživatele s vysokou mírou podpory.

V čem je takovýto systém péče náročnější? Pracovník, který je v domácnosti, najednou je tam sám a nese odpovědnost za všechny oblasti života. Řeší se svými klienty tytéž záležitosti, které řešíme ve svých domácnostech. Může samozřejmě získat podporu z vedení zařízení, ale je tam vyšší samostatnost, je tam i vyšší rozhodovací kompetence, která ale klade nároky na to, aby se pracovník na to odborně připravil a museli se novým podmínkám přizpůsobit. Ze strany vedení je podpora samozřejmě náročnější logisticky, protože je to dále, nepřejde se z kanceláře na oddělení, tak jak to bylo ve velkém zámku. Uživatel se podílí na domácích pracích v rozsahu, který od něj nebyl dříve požadován, což je pro něj nové. Na pomoci uživateli se podílí více sociálních a veřejných služeb a systém jejich použití, využití v rámci komunity je třeba propracovat.

Co na to uživatelé říkají. Někdy, protože museli opustit objekt, kde strávili mnohá léta, tak se jim stýká po Jinošově, po zámku, po kamarádech, což je běžné i u nás, když se z nějakého důvodu rozhodneme někam přestěhovat. Někdo si stěžuje i na to, že má víc práce s úklidem, praním prádla, vařením apod., což si myslím, že je i u nás běžné. Ne každý je nadšený z domácích prací, ale prostě jsou součástí života a také je musíme vykonat. Takže bych i tyto stesky bral spíš jako známku něčeho pozitivního.

Teď mám několik citátů, které někteří z klientů řekli. Je to změna k lepšímu. Učíme se samostatnosti. Mám svůj pokoj, svoje práva, můžu se zamknout. Žijeme jako obyčejní lidé. Mám výhodu, že se dostanu mezi lidi. Mě tady už dost lidí zná. Je to lepší než na ubytovně, ale ještě lepší to bude v těch domcích. V ústavu byly krádeže a násilí. To je situace, kterou někdy mohla v určité fázi přinést velká instituce, kde žilo pospolu velké množství lidí.

Uživatelé tedy již dnes nežijí v ústavu, žijí v komunitě. Znamená to spolupráci se sousedy. Sousedka ve Věcnicích chodí dobrovolně na návštěvě a tráví někdy s klienty dobu oběda. Uživatelé v Náměšti nad Oslavou se navštěvují se sousedy z domů s pečovatelskou službou. Někdy si od souseda, když se chystají něco vařit,

vypůjčí některé potraviny a potom zase jim přinesou ochutnat apod. Viděli jsme, že s podporou obce jde všechno lépe a skutečně v Náměšti se nám spolupráce s vedením obce osvědčila a je třeba za to poděkovat. Ve chvíli, kdy je tento postoj vedení obce a uživatelé tam již nějakou dobu žijí, tak to má pozitivní přínos i pro přijetí v komunitě.

V současné době transformaci řídí zřizovatel ústavu, ale jak to bude s lidmi, kteří žijí dnes v běžné komunitě? Nemělo by to být nastaveno pro budoucnost trochu jinak, protože další lidé nebudou již do transformovaného bydlení nebo do sociálních služeb přicházet přes nějaký ústav, který prochází transformací? Nechybí komunitám nástroje pro takové řešení? Neměla by přijít nějaká legislativní úprava, která by stanovila odpovědnost komunity, nějakou alokaci finančních zdrojů apod.? To jsou otázky, které si pokládám spíše pro budoucnost a pro další vývoj. Možná že by bylo důležité zakotvit legislativně a institucionálně udržitelné řízení tohoto procesu, jestliže se jedná o proces, který zde potrvá dvacet nebo čtyřicet let, jak zde již bylo řečeno.

Můj příspěvek je již u konce. Omlouvám se, že jsem trochu přetáhl čas, ale měl jsem toho hodně na srdci. Děkuji za pozornost a přeji hezké odpoledne. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Nepřetáhl. Děkujeme oběma zástupcům kraje Vysočina. Jste v limitu, pane vedoucí, a děkuji za vaše obyvatele ze čtyř domů, kteří si dovolili ty krásné citáty.

A pokračujeme v daném tématu. Předávám slovo panu radnímu z Pardubického kraje Jiřímu Brýdlovi, který není tady v neznámé krajině – je to bývalý senátor, je to zároveň bývalý starosta, v současné době radní, takže jistě všechno umocněno a v Pardubickém kraji se transformuje jeden velký ústav, největší v ČR. Prosím, máte slovo.

Pan Jiří Brýdl: Děkuji, dobrý den. Já se pokusím na problém, o kterém budu mluvit, podívat z dvojí perspektivy. Jak bylo naznačeno, byl jsem čtyři volební období starostou města Svitavy, dvě volební období senátorem, a tak se na to podívám z hlediska tvorby legislativy i z hlediska praktických dopadů.

Já jsem nazval svůj příspěvek expresivně, a to **Sociální služby na hraně**. To se dá vykládat dvojím způsobem. Za prvé jako metafora, protože hrdina Hemingwayova románu říká: Ptáš-li se, komu zvoní hrana, tobě zvoní hrana. A je to

velké memento pro obyčejný život, ale velké memento i pro sociální služby. Je to svým způsobem vlastně interpretace toho, co máme dělat. A druhý možný výklad – na hraně znamená, že jsme v přelomovém okamžiku a tady o tom přelomovém okamžiku mluvíme. A máme-li řešit problémy s tím spojené, tak to nemůžeme dělat jakýmkoliv způsobem, ale musíme to dělat v čase, prostoru a adekvátními prostředky.

Tři základní problémy, které vidím, jsou problémy legislativní – první. Druhý problém je problém ekonomický a třetí problém je pozice poskytovatelů sociálních služeb. Tyto tři problémy jsou vzájemně propojeny. Já jsem byl mj. účasten pro tvorbě zákonů o sociálních službách, zákona, který má určitě pozitivní stránky, hodně změnil, a když byl uváděn v život, tak je zásadně měněn. Je to jeden z problémů legislativy a tvorby legislativy – její nestálost, nevyzpytatelnost a nepředvídatelnost. Dneska, když jsem sem jel autem, tak jsem poslouchal zprávy a tam říkali, že česká vláda dá 12 mld. na snížení cen elektřiny v souvislosti se zákonem, který rozvinul solární elektrárny. To je přesně ono! To je důsledek legislativního zmetku, se kterým se potýkáme, a když tady mluvil pan radní Čermák, tak mluvil o 2 mld. V podstatě to je mnoho povyku pro nic. Je to směšná částka z hlediska státního rozpočtu, kterou kraje nemohou vymoci, ale pro poskytovatele v té koncepci to je také shakespearovské mnoho povyku pro nic, ale tam to je být či nebýt. To je v podstatě složitější. Legislativu je potřeba zaměnit a tady vidíte, jak fungují veřejná slyšení, která jsem také pořádal. Ze senátorů je tady paní senátorka a nikdo jiný. Mám obavy, že nikdo si také zápis z tohoto nepřečte a že se nic nezmění ani ve Sněmovně, ani v Senátu, protože v tvorbě legislativního procesu ti, kteří jsou dominantními hráči, mají to nejmenší slovo; daleko větší slovo mají lobbisté a to je problém třetí, o kterém pak také budu mluvit.

My neumíme na pozadí tohoto zákona se racionálně chovat v sociálních službách a důsledky vidíme a cítíme na vlastní kůži. Zásadním problémem legislativy je v této chvíli, bych řekl, neurčitost zodpovědnosti. Vezměme si, že kraje zajišťují dostupnost, obce zjišťují potřebnost a to vlastně nic neříká a nic neřeší. Mimo jiné, když jsem diskutoval s MPSV nad závazností střednědobých plánů rozvoje, tak je to sice důležitá listina, ale málo platná a málo vymahatelná, což je také důsledek nedokonalého legislativního procesu. Tady většinou platí to, co říkal premiér Černomyrdin: Mysleli jsme to dobře, dopadlo to jako vždycky. A mám velké

pochybnosti, že nastoupíme jinou cestu, než kterou tento ruský premiér tak vtipně vyjádřil.

Nedokonalost legislativy je zásadní i v tom, že zcela evidentně hledáme toho, kdo je dnes zodpovědný za sociální služby, jejich rozvoj, jejich diverzifikaci a jejich financování. Zákon nám bohužel odpověď nedává. Víme, že když bylo konstruováno rozpočtové určení daní, tak peníze na sociální služby zůstaly státu. Nebyly převedeny na kraje! V zákoně jsou vyjmenovány tři nebo čtyři ústavy, což je zanedbatelné. Ale v této chvíli poskytovatelé sociální služby hledají úporně podporu u krajů a obcí, vlastně u jediných možných donátorů, ale tj. těch, kteří finanční prostředky na to nemají. A to je základní problém. Z toho vede cesta – o té se zmíním posléze. Čili já si nedělám iluzi o legislativě. Víte, že jedna strana, ti tvůrci, říkají: je to všechno bezvadné – viz sociální reforma I. Když si vezmu nestandardnost připomínkového řízení sociální reformy I, tak musím namítat, že tento proces měl být zaražen, inovován a postaven zcela jinak. Málo nám pomůže obecná floskule: vždyť to je vlastně dobře, jde to dobrým směrem. Jít dobrým směrem člověk může, ale to neznamena, že dojde ke správnému cíli. A v této pozici právě jsme. Je zodpovědností zákonodárců, aby se zhostili svého úkolu s velkou zodpovědností a ne mašinérií hlasování, která je tady předváděna. A prosím, já jsem velkým příznivcem tohoto režimu, těchto změn, a právě proto mě velmi mrzí, že si sami děláme problémy, které bychom si dělat vůbec nemuseli.

Abych dodržel čas – zatím se držím – přejdu od legislativy, o které bych mohl vyprávět dlouho, přejdu k financování. Je naprostým paradoxem, že tak, jak se střídaly vlády, vládní garnitury a ministři, se nevyřešil základní problém financování sociálních služeb, tj. aspoň definice střednědobého výhledu. Je prostě neuvěřitelné, že poskytovatelé sociálních služeb každý rok zápasí o vlastní existenci, že na konci roku neví, z čeho mohou platit své závazky v lednu a v únoru, že neví, kde seženou prostředky, že neví, kolik dá stát prostředků, že neví, jak závislí jsou na obcích, krajích a sponzorech. To je naprosto neudržitelný stav! My řešíme sociální reformu a neřešíme zásadní věc, tj. nastavení financování. Víte, že teď známe čísla z poslední doby, kdy poskytovatelé žádají více jak 10 mld. Kraje víte, že postupují tak, že nebudou respektovat zcela rozpis směrného čísla. Ono to také úplně nejde. Pardubický kraj dostal v roce 2011 o 40 milionů méně než v roce 2010 a na rok 2012 má o dalších 20 mil. méně! Propad 60 milionů ve dvou letech je prostě propad smrtící. Budeme mít hovory s poskytovateli, kdy jim tuto pozici musíme vysvětlit,

protože pakliže navrhujeme a ministerstvo schvaluje, tak to je jakoby ze zákona, ale ve skutečnosti to je: vy jste navrhli, vy za to zodpovídáte, tak to zaplatíte. A my jako kraje se nemůžeme nechat natlačit do této pozice, protože my za to zodpovídáme, zodpovídáme tak, že plánujeme, že sbíráme třeba benchmarkingové informace, že umíme popsat služby, jejich kvalitu, jejich nákladnost, umíme to porovnat, ale nemůžeme zodpovídat za jejich financování, protože jsme na to prostředky prostě nedostali! Proto kraje sáhly k tomuto extrémnímu kroku, jehož důsledky v tuto chvíli nedohlédneme, a jsem sám zvědav, jak se MPSV vypořádá s tímto problémem, protože je absurdní představa, že by věděli, jak mají podpořit službu v Dolní Horní. Tam prostě nelze z Ministerstva dohlédnout. A tam je právě úkol krajů, aby to, pokud možno, objektivně zhodnotily a také navrhly.

Financování má ještě jeden problém. Tady mluvil pan předseda Čermák o 2 mld., ale ten problém je hlubší, protože neudržitelný stav – a teď mluvíme o transformaci a o kvalitě – je v odměňování pracovníků v ústavech sociální péče a v terénních službách, protože dneska se stává to, že základní charakteristikou je, že pečovateli je kurzista, který absolvuje povinný kurz a jde do přímé péče. A to je přece v přímém rozporu se zvyšováním kvality, a to i na bázi investiční, kdy transformujeme nákladně domovy, stavíme za velké peníze jiná zařízení, ale nebudeme tam mít kvalitní lidi? A teď neurážím prosím ty, kteří tam dělají, protože tam samozřejmě je mnoho kvalitních lidí. Vidím to systémově a systémově to je špatně a je neřestné, že tato společnost se zabývá platy lékařů, jestli budou 60 tisíc měsíčně nebo 80 tisíc měsíčně a nám tam dělají lidé za 12 tisíc, kteří absolvovali kurz a ti mají být nositelem kvality, která to má táhnout dál! A to prosím zase je záležitost legislativní. Legislativa v tomto ohledu musí také říct, jak to vidí ti, kteří za to zodpovídají, a musí být doprovodné mechanismy, které to realizují, a to se prostě bohužel neděje!

S financováním souvisí pozice krajů a pozice obcí, ale o tom budu mluvit za chvíli. Nebo možná to řeknu teď. Já ten stav vidím jako velmi neudržitelný a v této chvíli, přemýšlíte-li o řešení problému, platí pouze jedno velmi jednoduché pravidlo: Hledáš-li pomoc, najdi ji na konci svého ramene. A to rameno a ruku řídí hlava, tedy i v hlavě. A protože jsme hozeni do plovoucích vod a nevíme si rady, tak je vlastně jediná možná cesta, že se bez ohledu na vnější podmínky legislativní a ekonomické spojí ti, kteří dělají tu konkrétní práci, tj. kraje, obce a poskytovatelé a dají do toho pořádek v rámci možností, které tady určitě existují. My se o tuto cestu v kraji pokoušíme. Já jsem nazval tento princip vytvořením cestovní mapy, jako když se

dělá cestovní mapa v Izraeli a v Palestině a řekne se, kdo, kde, na jakém území, v kolik a za kolik, tak i to se snažíme ve spolupráci s obcemi říct. A jako starosta dobře vím, že nikdo jiný než obec nemůže být z principu zodpovědný za strukturu služeb, které tam jsou, protože doopravdy princip subsidiarity je sice trošku jakoby fráze, ale de facto to je správný pohled na svět, je to správná interpretace.

Ale to není pohled, kdy za mnou přišla sociální služba, že založí nějakou sociální službu. Říkal jsem, to je bezvadné, to je ušlechtilé, protože to všechno vypadá ušlechtilé. Ale není tomu tak ve svých důsledcích, to dobře víme, a když nechtěli po mně peníze, tak jsem řekl: já vás podporuji. V okamžiku, kdy po mně budou chtít peníze, tak jsme v Pardubickém kraji řekli, podpoříme nové služby pouze tehdy, když obec dá 20 %, a to docela fungovalo, protože to byl klíč, jak se podívat do terénu a jak pojmenovat potřebnost služby. To je cesta, kterou děláme. Oslovili jsme starosty, a protože se tam pohybuji od roku 1990, tak všechny znám, a v podstatě jsem je přesvědčil, že v této chvíli jsou na tahu a že i když mají rozpočty napnuté, tak musí ve svých rozpočtech počítat s dopadem toho, co se teď stane, jinak se z toho sociální služby totiž nedostanou. A je to vlastně jednoduché – vždycky potřebujete víc peněz, než máte, a vždycky si musíte dělat priority. A není to o ničem jiném než o prioritách jak z hlediska obcí, tak z hlediska kraje. Mě se podařilo uhájit na kraji, přestože kraj má velké problémy například se zdravotnictvím, tak máme dotace, příspěvek – a ještě se pletou pojmy: kraj nedává dotace, dává příspěvky. Je to příspěvek jedné samosprávy druhé samosprávě, protože zvaží, že tam je pomoc potřebná. Podařilo se nám uhájit loňskou výši 30 mil. Kč. To může doopravdy většinu služeb zachránit.

Abych nebyl moc dlouhý, protože už je to trošku únavné, tak závěrem řeknu ještě jeden velký problém, který vidím v sociálních službách, problém, kterému se vyhýbáme, který nepojmenováváme a se kterým neumíme zacházet, a tj. jsou sociální služby byznysem a co to znamená konkurence v sociálních službách? Kdo si klade tuto otázku? A to je otázka naprosto principiální a závažná, protože podíváme-li se na mapu sociálních služeb v našem Pardubickém kraji, tak vznikne třeba pečovatelská služba, že se někdo rozhodne uživit sebe i rodinu, registruje se a napluje do systému. Co s tím umíme dělat? A tak jsou peníze utráceny zbytečně a poté nám chybí. Úplně evidentní to je u pobytových služeb. Jsme v situaci, že se nám snižuje absolutní číslo státní podpory, ale třeba narůstají nám i v této době pobytové služby! Jen v Pardubickém kraji to je 250 lůžek za 2 roky a my se ptáme,

jakou pozici mají poskytovatelé pobytových služeb, kdy stále menší číslo dělíme stále větším počtem lůžek. Kam to vede? Vede to jaksí k nouzi! Ale my nemáme mechanismy, jak zabránit vzniku nových pobytových služeb. Takový mechanismus prostě není, protože kdo se registruje a splní zákon, tak může relevantně poskytovat službu. MPSV naznačilo, že nové pobytové služby nebude podporovat. Já v tom vidím ale ústavní problém a věřte, že vím, o čem mluvím, protože je-li to tak, že jsou prostředky z veřejných zdrojů a splním-li ze zákona povinnost, kterou mám, tak mě těžko může vyřadit – i když dotace je nenároková – z principu přerozdělování peněz. Myslím si, že kdyby to dal někdo soudu, že by vyhrál a že bychom se všichni divili.

Co říct závěrem? Závěrem je potřeba říct, že jsem se pokusil v kraji říct a definovat sedm bodů, podle kterých bychom na cestě měli pokračovat, tak vám tyto body přečtu, snad s malým komentářem.

První zásadní bod: Je třeba nově definovat rozhraní mezi terénními a pobytovými službami. To zase není v zákoně přesně definováno. My tady šíříme mantru: pobytové služby zrušíme, transformujeme je, budeme podporovat terénní služby. Ve skutečnosti se to děje lehce absurdně. Víte, co se stalo s individuálními projekty, s problémy, kdy se tam nasunuly peníze, které tam teď nejsou, a jaké dopady to má a jak se s tím vypořádáme. Je to velmi obtížné a čeká nás možná stejný problém i v transformaci péče o ohrožené děti, protože máme pilotní projekty, kdy v době, kdy těžko udržujeme stávající terénní služby, budeme rozvíjet další služby, ale kde je konec s financováním v nějakém rozumném střednědobém výhledu? Já ho nevidím! Čili hrneme sami sebe do další pasti, ze které bude velmi těžkého úniku. Nastartovaly organizace, které řekly: to je správné, to je principiálně dobře, pečovat o ohrožené děti, začaly registrovat služby a přijímat zaměstnance, ale kde je to financování? A kde je dlouhodobé financování? Čili platí, že pobytové služby jsou jen skutečně pro potřebné. Všichni víte statistiku – 30 % lidí v pobytových službách mají závislost 0 nebo 1. Zákon o službách říká, že to je pro potřebné a definuje, kdo je potřebný: ten, kdo potřebuje pomoc jiné osoby z důvodů – a pojmenovává to. Jak to, že tam máme 30 %? My letos nulám dáme nulu v přerozdělovacím systému, jedničkám dáme 50 % a příští rok i jedničkám dáme nulu finančních prostředků, protože tam má být transformace! Lidé nemají být v ústavech a tam jsou také peníze, protože není to jenom v tom, že stát dává málo peněz, ale je to v tom, že zvykové právo je zcela špatně definováno a zvykové právo je silnější než jakýkoliv zákon.

Musíme si pomoci sami a nejbližší cíl je vytvořit ve spolupráci s obcemi a poskytovateli sociálních služeb nový střednědobý plán, definice pojmů. To vytváříme. Doopravdy jsme velmi, velmi dlouhodobě s obcemi pracovali a pozor, nejen na úrovni lidí, kteří se zabývají sociální prací, sociálních pracovníků a vedoucích odborů; pokud nenatáhnete do děje volené, kteří se mění a je v tom strašný zmatek, někdo má rád sport a někdo vůbec neví, o co jde, ale vy musíte oslovit volené, protože leckdy chudák vedoucí odboru sociálních věcí se bojí jít za starostou a říct, heledte, my tady máme problém a reálný požadavek. Tak to prostě funguje. Za to dám ruku do ohně. V tom systému jsem žil 20 let.

O síti služeb v místě musí rozhodnout ve spolupráci s poskytovateli především obec a obec musí definovat parametry financování služeb. Je samozřejmě velmi pochybné, že obce nemusí dělat střednědobé plány. Prostě měly by to mít na papíře. Není to buzerace. Je to o přemýšlení, je to o definování a zvláště teď, když jim poskytneme výstupy z benchmarkingu, a my doopravdy máme matici nad každou jednotlivou službou a umíme ji srovnávat. Obce jsou tím zásadním.

Chtěl jsem říct další čtyři body, které jsou zajímavé, ale příště. Děkuji za pozornost.

Senátorka Miluše Horská: Ne, já myslím, že byste to měl, pane radní doříct.

Pan Jiří Brýdl: Chcete to doříct?

Senátorka Miluše Horská: Určitě!

Pan Jiří Brýdl: Děkuji. To byla taková finta! (Pobavení.) Já jsem s tím počítal, ale říkal jsem si, slušné bude, když odejdu.

Kraj také musí definovat svůj podíl na činnosti sociálních služeb, včetně střednědobého financování. Máme kraje, které vůbec nedávají ani v grantovém systému, máme kraje, které dávají. Je to ale na základě bordelu, o kterém jsem mluvil v počátku. Legislativního a ekonomického bordelu v systému. Ale kraj to může udělat, protože zákon mu to nezakazuje. Když mu to nepřikazuje, tak mu to nezakazuje. Jako výsledek úsilí musí vzniknout cestovní mapa pro jednotlivé služby. Jde o to udělat. Divili byste se, když jsme si řekli, kolik hráčů je v péči o ohrožené děti

v kraji, odkud kam cestují, jaké lidi mají na koncovce, kolik stojí jaký náklad, tak byste se divili výstupům, které z toho jsou. Také se dá samozřejmě na tom šetřit.

Naším společným zájmem je požadovat od státu jiný přístup. Stát musí přesně a jednoznačně definovat svou roli a jeho konání musí být předvídatelné. Ale teprve při splnění bodu šest můžeme i my, jsouce na jedné lodi, vytvořit přehledný a fungující systém. Ale napsal jsem si tam prioritu: najít řešení bez ohledu na to, kdy stát svou funkci neplní. Děkuji. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Já myslím, že pohledy pravdě do očí jsou velmi nutné a že tady máme pana náměstka Kafku, takže se těším na rozpravu, protože si myslím, že je potřeba říct, co nás trápí. Jinak když to neřekneme, tak se to nenaplní. Děláme první kroky, i když tady senátoři nejsou, abychom to dotlačili do patřičných míst. A já myslím, že uši jsou připravené. Děkuji moc za příspěvek. Je vidět, že se posnoubily všechny funkce.

Paní Barbora Rittichová: Děkuji vám za slovo. Přeji vám krásné dobré odpoledne. Já mám prezentaci na téma **způsobilost k právním úkonům, a to u klientů pobytových sociálních služeb**. Samozřejmě tady nebudu rozebírat jenom zákonnou úpravu kolem § 10, protože za prvé vím, že to asi všichni znáte a mohlo by vás to nudit, nicméně ráda bych poukázala na aspekty, které nemusí být na první pohled zjevné, a přesto právě tuhle cílovou skupinu zcela zásadním způsobem omezují.

Na seminářích, které s Ligou děláme, občas nadhazujeme na začátku téma, jestli posluchači vidí způsobilost k právním úkonům jako ochranu, nebo omezení. A musím říct, že vždycky mě dokáží překvapit rodiče, když děláme semináře pro rodiče zejména dětí s mentálním postižením, když říkají, že to je přeci ochrana, to je to, co chceme. Můžeme je zbavit už před 18. rokem, nebo musíme počkat až do 18? Musím říct, že mě to překvapuje. A když se jich ptáme proč, tak vlastně zjišťujeme, že to je úplně z irelevantních důvodů, které se způsobilostí vůbec nespojují.

Když bych zmínila to, co mě napadlo jako možná ochrana, a to, co možná zákonodárce, když zákon psal, také napadlo, je neplatnost právních úkonů a zápis v občanském průkazu. Neplatnost právních úkonů – jasně. Pokud si představíme takovou tu klasickou situaci, kdy klient s někým podepíše nějakou hrůzostrašnou úvěrovou smlouvu nebo nejlépe s telefonním operátorem někde na ulici a jak to

řešit? Tak tady máme neplatnost a ta ho ochrání. Je to tak? Samozřejmě, je to tak. Zápis v občanském průkazu. Ano, také když někam přijdete, a pokud se vás v úvěrové společnosti budou vůbec ptát na nějaký občanský průkaz, tak samozřejmě pokud uvidí, že jste zbaveni způsobilosti k právním úkonům, tak snad smlouvu s vámi nepodepíší.

Nicméně my to vidíme v Lize jako velké omezení. Bodů omezení jsem tam našla víc než u ochrany. První dva body jsou úplně stejné jako v předchozím případě, a to zcela zásadní problém neplatnosti právních úkonů. Mnozí si neuvědomují, co všechno je právním úkonem. Když pojedeme vlakem, tak je to cestovní smlouva. Když si budeme chtít koupit rohlík, je to kupní smlouva. Když budeme někomu chtít dát dárek, je to darovací smlouva. A přestože spousta klientů v různých zařízeních je toho bez problémů schopna, je si vědoma důsledků toho, že když mají něco málo peněz, že si můžou jít koupit drobné potraviny, že můžou absolvovat cestu vlakem, že ji zvládnou, tak přesto jsou zbaveni způsobilosti. A když se podíváme do rozhodnutí o zbavení způsobilosti, tak tam najdeme jakýsi údaj o tom, že jejich inteligenční kvocient je takový a makový a z toho důvodu je nejlépe způsobilosti zbavit.

Co je dalším velkým omezením, je manželství. My se sice na seminářích setkáváme i s domovy, které jsou jenom ženské, jenom pro muže, ale samozřejmě už je to dlouhou dobu v rozběhu, takže se tam hovoří i o partnerských vztazích. Stejně jako kdybych komukoliv z vás, co tady sedíte, řekla, že z důvodu svého statusu si nemůžete vzít toho, koho máte rádi, že s ním sice můžete žít, v uvozovkách, na hromádce, ale nemůžete si ho vzít, protože soud řekl ne. Určitě by vám to přišlo nespravedlivé. Dokonce u osob, které mají omezenou způsobilost, má soud zjišťovat, jestli se ti lidé můžou vzít a dát k tomu souhlas. Nepodařilo se nám zjistit, co všechno soud zjišťuje, aby řekl ano, že k tomu dává přivolení, ale přijde nám to také jako naprosto nadbytečné omezení.

Tady máme krásnou fotku nebo obrázek rodiny. Nedávno jsem se setkala s případem, kdy paní, o které bylo vedeno řízení o způsobilosti, dlouho nemohla otěhotnět. Konečně se jí to podařilo a během řízení se dítě narodilo. Bohužel v řízení došlo k omezení způsobilosti k právním úkonům. Nikdo ale už v řízení neřešil důležitý aspekt, že tím zároveň okamžitě přichází o rodičovskou zodpovědnost, což znamená veškeré rozhodování o dítěti a spousta dalších významných věcí. Takže zase to je ten blok a to je už i u omezení způsobilosti k právním úkonům.

Tady nevím, jestli je obrázek snadno identifikovatelný, ale jsou to volby. Máme teď trošku zvláštní úpravu, i když vím, že se chystá nová. Máme řečeno, že osoby omezené volit můžou, zatímco osoby zbavené způsobilosti volit nemůžou. Máme judikát Ústavního soudu, který říká, že když soud rozhodne o zbavení, tak zároveň musí zkoumat způsobilost osoby volit, protože jí takového práva nemůže bezdůvodně zbavit. Musím říct, že se k nám do Ligy ještě nedostal žádný judikát, resp. žádné rozhodnutí soudu o zbavení, kdy by se soud zvláště zabýval otázkou schopnosti volit. Takže trošku absurdní možná rozhodnutí.

Co je velmi aktuální – máme teď doporučení Rady Evropy, které říká, že nesmí docházet na základě postižení k bránění v právu volit, a to dokonce ani rozhodnutím soudu. To je velmi důležité. A dokonce Výbor k CRPD (?), tedy (Výbor) k Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením už vytkl Španělsku i tyto praktiky, které stejně tak máme i my u nás v Čechách, že nesmí docházet k omezování tohoto práva.

Obrázek lékařky. Naše stávající právní úprava, i když vím, že už samozřejmě budou nové zdravotnické zákony, příliš neřeší postavení osob, které mají omezenou nebo zbavenou způsobilost k právním úkonům, přesněji řečeno, rozhodující je vždy slovo opatrovníka. Ten řeší informovaný souhlas, protože je to považováno za právní úkon. Když si to vezmeme v praxi, klient přijde k lékaři a možná by podle stávající legislativy bylo nejlepší, kdyby mu všechno přeříkal opatrovník a ten by potom ještě řekl, jestli je lepší, aby klient bral prášky, nebo kapky, protože je to přeci on, kdo o něm rozhoduje. My si myslíme, že i tento model je špatný a že by se měl změnit a že opět zbavení a omezení způsobilosti tvoří překážku v životě.

Na co už obrázky nejsou, to je závěť. Zejména rodiče klientů s mentálním postižením k nám přicházejí s požadavkem, jak řešit budoucí poměry svých dětí. Zajistili jim nějaké bydlení, pokoušejí se jim zajistit sociální služby, nicméně vědí, že jsou staří, a řeší, jak to bude dál. Při představě, že o veškerém majetku jejich dětí bude rozhodovat opatrovník, možná veřejný opatrovník, se toho děsí a ptají se, jestli jejich dítě bude moci aspoň nějakým způsobem rozhodovat o majetku. Úmluva OSN nám říká, že ano. Český zákon nám říká, že ne.

Podobně je to s jednáním před soudy. Člověk, který je zbaven způsobilosti, smí sám iniciovat pouze řízení o navrácení způsobilosti, což znamená, jak už tady mj. padlo u předchozích přednášejících, v institucích může docházet k negativnímu zacházení, ale kdo podá za klienty žalobu na ochranu osobnosti? V nedávné době

jsme řešili podobný případ. Opatrovník nejevil absolutně žádnou chuť takovou věc řešit. Když se osoba obrátila na policii, ta jenom pokrčila rameny s tím, že vlastně to není dostačující na trestné činy a že osoba je zbavena způsobilosti a jednoduše to smetla ze stolu.

Stejně tak ještě zápis v občanském průkazu, což už můžu dát k dalšímu slidu, souvisí se stigmatem nesvéprávného. Velmi aktivní naši klienti, kteří jsou zbaveni nebo omezeni, k nám přicházejí s tím: já se stydím ukázat občanku na poště, protože jakmile ji ukážu, tak si všichni myslí, že jsem hlupák a nechtějí se se mnou bavit. Jak to vypadá na úřadech, když chci něco, na co mám nárok, chci si to vyřídit sám, protože jsem třeba jenom omezen, ale opět všichni se mnou jednají jako s hlupákem. Je tam nepochybná stigmatizace.

Zároveň, když jsem zmiňovala to, co všechno jsou právní úkony, kdybychom se měli chovat podle zákona, tak bychom vlastně nic nemohli nacvičovat, nemohli bychom s klienty chodit do obchodů a nacvičovat nákupy, protože by to byly neplatné právní úkony, docházelo by k bezdůvodnému obohacení atd. atd., stejně tak jízdu vlakem nebo podobné další záležitosti. Může to vést i k faktickému nebo možná spíš pocíťovanému omezení možností zaměstnávání, protože když se v reálném životě bude zaměstnavatel rozmyšlet nad tím, koho do práce vezme a koho ne, a někdo bude mít nálepkou omezení nebo zbavení, tak ví, že všechno bude komplikovanější, že to bude muset být s podpisem opatrovníka a že tam může docházet ke konfliktu zájmů a ke spoustě dalších věcí. Samozřejmě máme tu antidiskriminační zákon atd., ale toto jsou faktické důsledky.

Něco málo ze statistik. U nás je zbaveno 26 520 osob. Když si vezmeme, že je to jakoby to horší, tak by to rozhodně mělo být naopak, protože počet omezených je jenom 5 741. Jsou to obrovská čísla a my jsme čekali, že vzhledem k aktuálnímu právnímu vývoji, soudci jsou povinni sledovat aktuální trendy v právu atd., tak ale nedochází ke snižování počtu. Mimořádně tak dochází u některých soudů nebo v některých krajích, ale celkové číslo se stále zvyšuje, a to u obou. Kdybychom to pojali z logiky věci, určitě bychom řekli, že by čísla měla být obráceně. Ale nejsou. Proč? Možná proto, že je to pro soudce jednodušší. Když někoho zbavíte, nemusíte nic řešit, opatrovník dělá všechno. Když někoho jenom omezíte, musíte stanovovat, do jaké částky ho omezíte, jestli jenom na některé právní úkony, nebo na všechny, jak se to bude řešit atd. Možná je prostě jednodušší toho člověka způsobilosti zrovna zbavit.

Jak fungují testy způsobilosti? My rozlišujeme, právní teorie, tzv. statusový a funkční test. Možná tyto pojmy na začátku nic neřeknou, ale o čem to vlastně je? Statusový znamená, že si přizveme osobu, přizveme si znalce a ten jí dá nálepkou. S tou nálepkou potom ta osoba bude chodit pořád. Je jedno, na co se jí znalec ptal, ale s touto nálepkou „neschopný“ bude chodit pořád, ať se to týká oblasti, které rozumí, ve které se dovede rozhodovat, anebo ne.

V této věci vydal Ústavní soud docela významné rozhodnutí. Já vám ho s dovolením přečtu. Samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou totiž ještě není důvodem pro omezení v její způsobilosti k právním úkonům, resp., vyjádřeno jazykem základních práv, k omezení jejích základních práv – práva na právní osobnost a na lidskou důstojnost. Musí být vždy konkrétně uvedeno koho, nebo co ohrožuje plná způsobilost k právním úkonům. Zachování právní osobnosti omezované a dále je 30 let předtím. Ohledně funkčního testu. I ten se u nás naštěstí vyskytuje a musím říct, že často se to trochu plete, takže alespoň v některých oblastech. Tady víme, že člověk má nějaké postižení, ale reálně zkoumáme jeho schopnosti a dovednosti pro daný konkrétní případ, což znamená – je tu krádež a my řešíme: bude za to klient nějakým způsobem odpovědný? Budeme zkoumat, jestli dokázal pochopit, co dělá, jaké to mohlo mít důsledky, a na základě toho teprve říkáme, jestli bude odpovídat, nebo ne. Takhle by to asi mělo fungovat i v dalších oblastech. Neznamená to oblíbenou větu: ty jsi zbavený způsobilosti, takže se tě trestní řízení netýká.

Tady jsem ukázala několik mezinárodních dokumentů tzv. soft law. Jsou to normy, které nejsou pro nás přímo závazné, přímo aplikovatelné, nicméně jsou to velmi významné mezinárodní dokumenty, které se třeba objevují v argumentaci Evropského soudu pro lidská práva. Tady jsem zmínila dva. Zmínila jsem třeba i to poslední – doporučení Rady Evropy týkající se voleb. Je tam spousta významných věcí o tom, že má být respektováno právo a názor a nejlepší zájem osoby s postižením bez ohledu na, resp. i opatrovník by se měl věnovat tomu, jaký je skutečný zájem. Ne jenom to, co řekne opatrovník. Je tam zdůrazněno to, že nemá docházet ke zbavování a omezování způsobilosti.

Mnoho řečníků přede mnou už mluvilo o Úmluvě. Jenom v krátkosti nařeknu, že ČR je touto úmluvou vázána, nicméně na rozdíl třeba od některých zemí Jižní Amerika nepřijala opční protokol k této Úmluvě. Ptáte-li se mě proč, odkážu vás na ministerstvo a příslušné pracovníky. Je tu sice závazek opční protokol přijmout, resp.

zatím je to pouze závazek vypracovat návrh ratifikace. Co znamená opční protokol? Znamená to, že občané se mohou se svými stížnostmi obracet na výbor, který je k této úmluvě připraven. Snad časem dospějeme k tomu, že ho i ČR bude mít. Na Slovensku je to třeba již dlouho.

Já jsem tady v Úmluvě vybrala ta nejdůležitější ustanovení. Doufala jsem, že tu bude velké množství zákonodárců a všichni si z toho vezmou velké ponaučení. Předpokládám, že vy všichni, kteří s klienty pracujete, už úmluvu prakticky dobře znáte, takže pro vás to bude spíš jenom připomenutí.

Článek 4 a obecné závazky státu. Stát má činit veškerá potřebná opatření k tomu, aby byla zabezpečena přístupnost klientů, aby mohli žít svůj nezávislý život, aby mohli chodit do školy stejně jako ostatní lidé atd. Je tam závazek státu. Otázka je, jak je vymahatelný.

Přístupnost. Musím říct, že mě samotnou překvapilo, že paní senátorka Filipiová seděla na své židličky a že přestože se nacházíme v Senátu, tu není nějaká speciální plošinka nebo nějaká pomůcka, se kterou by se dostala za běžný řečnický pultík a že mluvila takhle. Není to samozřejmě jenom o budově Senátu a není to jenom o technických věcech. Přístupnost znamená i to, že by osoby měly mít dokumenty v jednoduché formě, nejlépe všechny zákony, což si teď momentálně nedovedu představit, jak by to všechno probíhalo. Mohli by volit na základě speciálních zařízení tak, aby tam neměli klasické volební lístky, a mnoho dalších věcí.

Článek 12 a rovnost před zákonem. Úmluva naprosto jasně stanoví, že nemá docházet ke zbavování a omezování způsobilosti. V novém občanském zákoníku už zbavení není, ale je tam stále omezení. Čili i nový občanský zákoník je v rozporu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením. Určitě by se to mělo změnit.

Senátorka Miluše Horská: Čas se nám pomalu blíží, tedy už jsme za, ale domluvte v klidu.

Paní Barbora Rittichová: Já to urychlím. V souvislosti s nezávislým způsobem života – byly tu nařknuty sociální služby, zákon o sociálních službách. Tento zákon by určitě potřeboval dopravit tak, aby tam byl závazek, že každý má právo na to žít v nejméně omezujícím prostředí, měla by tam být řešena situace, kdy

osoba, která je zbavena, je proti své vůli umístěna do těchto institucí a jak se taková situace bude řešit, ale samozřejmě ještě množství dalších situací.

A co nám chybí – mimo toho, že tu dnes chybí senátoři, na které zrovna toto bylo s výjimkami myšleno. Chybí nám zákon o opatrovnictví a podpůrcovství. Proč? Protože ve své praxi se setkáváme velmi často s tím, že nám volají opatrovníci a ptají se, co je v jejich kompetencích, co můžou dělat, do čeho už zasahovat nesmí a stejně tak nám to volají klienti, že opatrovníci dělají to a to. Úprava opatrovnictví v našem právním řádu je cílená na děti, nikoliv na dospělé. Má tisíce odkazů, o kterých nikdo přesně neví, jak by se měly vykládat, a je naprosto nedostatečná. A proč je tam pojem podpůrcovství? Protože nový občanský zákoník už upravuje instituty nové, kdy za osobu nebude rozhodovat opatrovník, ale bude tam osoba, která jí bude pomáhat s rozhodováním. A potřebujeme upravit postavení těchto osob, aby mohly chodit s klienty do banky, aby s nimi mohly chodit na další významná místa a pomáhat jim v jejich rozhodování. Takže to je to, co by bylo fajn, kdyby bylo nově přijato.

A to už je všechno. Děkuji vám za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Čas se nám pomalu klíží, tedy už jsme za, ale domluvte v klidu.

Paní Barbora Rittichová: Já to urychlím. V souvislosti s nezávislým způsobem života – byly tu nařknuty sociální služby, zákon o sociálních službách. Tento zákon by určitě potřeboval dopravit tak, aby tam byl závazek, že každý má právo na to žít v nejméně omezujícím prostředí, měla by tam být řešena situace, kdy osoba, která je zbavena, je proti své vůli umístěna do těchto institucí a jak se taková situace bude řešit, ale samozřejmě ještě množství dalších situací.

A co nám chybí – mimo toho, že tu dnes chybí senátoři, na které zrovna toto bylo s výjimkami myšleno? Chybí nám zákon o opatrovnictví a podpůrcovství. Proč? Protože ve své praxi se setkáváme velmi často s tím, že nám volají opatrovníci a ptají se, co je v jejich kompetencích, co můžou dělat, do čeho už zasahovat nesmí a stejně tak nám to volají klienti, že opatrovníci dělají to a to. Úprava opatrovnictví v našem právním řádu je cílená na děti, nikoliv na dospělé. Má tisíce odkazů, o kterých nikdo přesně neví, jak by se měly vykládat, a je naprosto nedostatečná. A proč je tam pojem podpůrcovství? Protože nový občanský zákoník už upravuje

instituty nové, kdy za osobu nebude rozhodovat opatrovník, ale bude tam osoba, která jí bude pomáhat s rozhodováním. A potřebujeme upravit postavení těchto osob, aby mohly chodit s klienty do banky, aby s nimi mohly chodit na další významná místa a pomáhat jim v jejich rozhodování. Takže to je to, co by bylo fajn, kdyby bylo nově přijato.

A to už je všechno. Děkuji vám za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Paní doktorko, děkuji za váš velmi podnětný příspěvek na, řekla bych, velmi citlivé téma a důležité téma. Věřte tomu, že i na projednávání výborů, když se tady pracuje, tak samozřejmě se tato témata řeší, ale určitě budeme rádi, když propojíme více linky a bude to s akcentem, o kterém jste hovořila, a určitě to bude i ve výstupu resumé, které pak budeme dále se snažit šířit a naplňovat.

Prosím o to, aby k řečnickému pultu přišla paní architektka Naďa Francová. Je to architektka, která se podílí na tvorbě manuálu pro zadavatele a poskytovatele sociálních služeb k architektonickým a urbanistickým podmínkám sociálních služeb. Na toto téma bude 13. prosince 2011 v Praze konference, takže zároveň to použijí jako nabídku. Na tomto manuálu pracují ještě další odborníci, například ředitel oblastní charity pan Kosina atd. Měl tady být dneska asi pan architekt Ladislav Lábus, kterému se zase také sešly dvě akce, takže děkuji vám, že jste vzala naši nabídku a předávám vám slovo.

Paní Naďa Francová: Dámy a pánové, dobrý den. Mně je dneska velkým potěšením a ctí, že se tady můžu podílet nebo říct svůj názor z hlediska profese architekta na stavby pro bydlení s poskytováním sociálních služeb v přirozeném prostředí. Vidím, že tato problematika není zcela jednoznačná. Objevily se tady tři zásadní bariéry kvalitního bydlení, které bych ráda uvedla a stručně popsala. Více potom bude na již avizované konferenci.

Za prvé. Chybí tady jednoznačné pochopení těchto staveb v existujícím legislativním rámci a tato skutečnost pak negativně ovlivňuje zejména novostavby se skupinovými domácnostmi pro osoby se zdravotním postižením. Je nutné připravit se na skutečnost, z hlediska projektování a přípravy projektové dokumentace je nejsložitější případ novostavby, kde jsou osoby s nepřetržitou péčí a osoby plně imobilní. To jsou ty vysoké míry podpory třeba. Tam může nastat situace, že pro

různé subjekty při stavebním řízení je vnímán jeden objekt v protichůdných definicích jako rodinný dům, občanská vybavenost nebo lůžková stavba zároveň. To, kam se stanovisko nakonec přikloní, je zcela nepředvídatelné a tedy podoby bytů i domů se tak velmi různí. Některé novostavby se potom od komunitního bydlení odchylojí spíše k formě lůžkového zařízení a to je z hlediska názorů a požadavků kladených na prostor tou nejnáročnější variantou. Tohle má samozřejmě vliv na investiční náklady výstavby, na formu a způsob provozování péče a v neposlední řadě i na vnější vzhled a vnitřní atmosféru domova.

Za druhé. Není jasná koncepce poskytování péče ve vztahu k objektu. Řešení nemůže být univerzální a objekt musí postihovat specifické potřeby klientů, uživatelů. Pokud to nedělá a řeší pouze provoz, pak se jedná o ústav. Abychom tomu rozuměli, ústav může být přepsán do dispozice i pro šest uživatelů. Pořád ho tam můžeme nalézt, pokud nerespektujeme potřeby lidí, pro které je to stavěno.

Na řešení stavby má samozřejmě vliv strategie celoživotní péče vzhledem k dospívání, stárnutí uživatelů, ale i měnící se míry podpory. Co budeme dělat s uživatelem, který bude potřebovat větší míru podpory? Bude možné objekt přizpůsobit, nebo už má být vybaven tak, aby bylo možné k této změně potřeb plynule přejít?

Dále není ujasněna strategie navazující péče a tj., zda by uživatelé měli měnit jednotlivé domácnosti v závislosti na svém fyzickém či mentálním vývoji nebo při zhoršení zdravotního stavu. Bude moci uživatel umřít i v důstojném prostředí, aniž by byl vytržen z prostředí, které zná, a nebyl vydělen z prostředí, které je pro něj naprosto přirozené a působí menší stres?

Za třetí. Při tvorbě nových objektů je patrná značná improvizace. Myslím si, že není možné plně navázat pouze na dřívější zkušenosti s životem a provozem v ústavu, protože individuální, ale hlavně skupinové bydlení přináší úplně odlišnou kvalitu života. Bude se lišit i způsob poskytování péče a vzniknou zkušenosti zcela nové. Byl převzat zahraniční model a ten byl vložen do prostředí, kde doposud podobný způsob bydlení není praktikován ani v běžném životě lidí bez postižení. Mám teď na mysli sdílení společných prostor v rámci jedné domácnosti nebo více domácností nebo tzv. co-housing. Je nutné počítat s tím, že jiné zkušenosti budou mít s životem lidé, kteří jsou v současné době transformováni, ale poté i následující generace.

Dále je nutné identifikovat základní poslání objektu. Jak má vypadat dům, který zohledňuje obecné i specifické potřeby cílových uživatelů se zdravotním postižením, a jak má vypadat fungující forma zejména skupinového bydlení? Z pohledu architektů, projektantů, ale i příslušných úřadů a orgánů se v některých situacích zdá odpověď zřejmá, ale v praxi pak existuje mnoho případů, kdy to pochopení či nepochopení zamýšleného záměru se výrazně podepíše na formě stavby. Mělo by se vycházet z analogie běžného bydlení, ale často tomu tak není.

Byla tu uvedena už pozvánka na konferenci. Já z hlediska času, co tady mám, nemůžu všechno uvést, ale tam bude všechno názorně předvedeno a opravdu tam budou postihnuty i institucionální modely tvorby dispozic, které se stále přenášejí i do nových návrhů, protože termín bydlení v rodinném domku v běžné zástavbě toho zase tolik nepopíše.

Je jasné, že všechno chce svůj čas, a v procesu transformace velmi pomůže vzájemné sdílení zkušeností a pochopení základních klíčových faktorů, které mají vliv na kvalitu bydlení osob se zdravotním postižením, ale i poskytované péče. Při tvorbě prostředí je vhodné čerpat ze zahraničních příkladů, ze zahraničních modelů i s ohledem na kulturní a historické faktory a dopátrat se i důvodů patrných rozdílů v řešení staveb. Jako stěžejní bod si myslím, pokud někde něco hledáme, nemůžeme se dopátrat odpovědí, můžeme považovat to, že problémy lidí – ať s postižením, nebo bez – jsou všude stejné, pouze prostředí dosahuje různých kvalit v míře naplnění potřeb i očekávání svých uživatelů. Děkuji. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Děkujeme za krátký příspěvek a myslím si, že tam bylo řečeno vše. Děkuji moc a budeme se těšit na konferenci.

A teď předávám slovo paní ředitelce Aleně Brožkové. Je to ředitelka Domova bez zámku Jinošov, o kterém už mluvili předřečníci, zástupci Kraje Vysočina. Prosím, máte slovo.

Paní Alena Brožková: Vážené dámy a pánové, ve svém příspěvku vás chci seznámit s příběhem Domova bez zámku a jeho proměnami v čase. Dříve se jmenoval Ústav sociální péče se sídlem v Jinošově. Byl a zůstává pobytovým sociálním zařízením pro dospělé osoby s mentálním postižením. V tomto zařízení, a teď se podržte, pracuji od roku 1985. Od roku 2004, kdy je zřizovatelem Kraj Vysočina, jako ředitelka. Na dobu, kdy jsem zde nastoupila do zaměstnání, nemám

dobré vzpomínky. Kapacita ústavu byla tehdy 104 mužů s průměrným věkem 30 let, z toho jedna třetina měla diagnostikovanou lehkou mentální retardaci. O klienty pečovaly bez ohledu na jejich potřeby a schopnosti zdravotní sestry a vládl zde přísný režim. Dnes tuto dobu komentuji slovy: celoživotní internát, sice v hezkém oploceném lesoparku. Kdokoliv z vás jste strávili nějakou dobu na internátě v průběhu střední školy, tak si to můžete lehce představit. Vícelůžkové ložnice na zámku s pětmetrovými stropy sloužily až pro 21 uživatelů. Během několika let se rekonstruovaly na čtyřlůžkové, které byly stejně průchozí. Muži tak neměli dostatek soukromí, nemohli si vybrat, s kým chtějí bydlet. Samozřejmě, že jsme se setkávali se šikanou, s agresivitou klientů. I s postupným snižováním kapacity na 70 klientů a vybudováním cvičného chráněného bydlení v jiné budově areálu jsme trpěli nedostatkem místa, zvláště když jsme se stali později i zařízením pro ženy.

Než se posuneme v čase, chtěla bych ve stručnosti vyjmenovat některé dle mého názoru zjevné nedostatky života občanů ve velkém pobytovém zařízení. Zámky či velké budovy se většinou nacházejí na okraji vesnic se špatnou dopravní dostupností, což má vliv na nedostatečný pohyb klientů v přirozeném prostředí. Režim dne se přizpůsobuje personálu a ne klientům. Nikdy nezajistíte všem klientům individuální přístup personálu, ani roli klíčového pracovníka. Možná tak na papíře, ale ne ve skutečnosti. Mluvím ze zkušenosti, protože provozujeme jednu ubytovnu s kapacitou 25 klientů. Klienti se dále musí přizpůsobovat velké skupině lidí. Chybí možnost výběru lékaře, jídla, oblečení, doby koupání, vycházet, výběru zaměstnání. Provoz ústavu se musí přizpůsobit pravidlům pro provoz specifických pracovišť, hromadnému ubytování, veřejnému stravování, hygienickým normám. Například klienti ve službě Domov pro osoby se zdravotním postižením nesmí vkročit do kuchyně, ani po sobě umývat nádobí. Zbytky jídla, které klient nesmí, se musí do několika hodin zlikvidovat.

Dále personál v přímé péči o klienty sice pečuje, ale nepodporuje je, protože je pro ně rychlejší, když za klienta postel ustelou, než aby u něj postáli a počkali, až si ji ustele sám. Zrovna tak je to s mytím, oblékáním, což samozřejmě oslabuje soběstačnost a zodpovědnost klientů za svůj život. Neumí prostě pracovat s malou skupinou klientů.

V roce 2008 nám na zámku spadl strop z důvodu dlouhodobého působení dřevokazného hmyzu. Z bezpečnostních důvodů jsme museli co nejdříve 40 klientů přestěhovat do pětitisícového města na sídliště do panelového domu s nájemníky.

Velmi nám tehdy pomohl starosta Náměšti nad Oslavou pan Vladimír Měrka, se kterým spolupracujeme dodnes. I když jsme byli Krajem Vysočina vybráni do projektu MPSV Podpora transformace sociálních služeb, tato událost urychlila začleňování jinošovských dospělých klientů do přirozeného prostředí. Do konce roku 2010 jsme také opustili zámek, zrušili stravovací, prádelenský provoz, údržbáře a uklízečky. Z celkového počtu 50 zaměstnanců se nám jich v roce 2010 30 obměnilo, ale život šel dál. Od té doby jsme zestárli, několikrát se stěhovali, změnili název zařízení a vyzkoušeli si s našimi klienty život mezi občany v Náměšti nad Oslavou.

V roce 2010 jsme začali provozovat novou službu chráněné bydlení. Klienti chráněného bydlení žijí v bytech i domech po 3, 4, 6 a 8 užívatelích. To, jak vypadají naše domácnosti, o tom mluvil pan Mgr. Bína, tak já bych jenom ohledně chráněného bydlení zdůraznila, že se stravujeme v několika restauracích, že si klienti můžou vybrat z několika druhů jídel, že si můžou v jedné domácnosti uvařit, na co mají chuť, že rozhodují o domácnosti, o jejím programu, že mezi sebou zvolili mluvčího, tzv. starostu, který se schází s vedením služby a tlumočí jejich potřeby.

Tady bych vám řekla jeden příběh přechodu našeho klienta Pavla ze služby, kde jsme poskytovali celodenní péči do chráněného bydlení. V jedné domácnosti, kde bylo šest klientů, se uvolnilo místo, tak jsme vytipovali klienta Pavla. Seznámili jsme klienty v chráněném bydlení s naším záměrem s tím, aby ho podporovali, protože tam v noci nesloužila pracovnice, pouze byla na pohotovosti. Potom jsme s Pavlem vykomunikovali, že by tam mohl bydlet. Pavlovi se moc nechtělo, tak jsme vymysleli bydlení na zkoušku. Po 14 dnech přišel do kanceláře si vyřizovat nějaké své věci a jen tak mezi řečí mi řekl: Aleno, mám tě rád. Já už jsem prostě věděla, že tam zůstane a že viditelně podle této věty se má lépe. Tak to zůstalo, že náš Pavel bydlí v domácnosti v chráněném bydlení.

Pro zajímavost uvádím počty a složení personálu v přímé péči před 26 lety a nyní. V současné době zaměstnáváme pouze 5 zdravotních sester a u pracovníků v přímé péči využíváme maximálně zkrácených úvazků, rozdělených směn a pohotovostí. Mimochodem pracují u nás i vysokoškolačky v přímé péči. Chceme, aby prošly domácnostmi, a plánujeme s nimi v budoucnu jejich profese jako vedoucí domácnosti nebo na lepší místa. Od roku 2008 do současnosti u nás probíhá transformační proces, jehož součástí je neustálá motivace, příprava a podpora klientů, vzdělávání zaměstnanců, komunikace s občany lokality, kde chceme stavět. Lokality pro výstavbu domků jsme vybírali dle kritérií, která jsme si v týmu stanovili:

obec nad tisíc obyvatel, běžná zástavba v obci, rodná obec našich klientů, nebo zde žijí jejich příbuzní či známí, dostupné veřejné služby, ordinace lékaře, společenský život v obci.

Tady bych se ráda zmínila o našem klientovi Lubošovi. Než nastoupil k nám, žil s rodinou a byl soběstačný. Přišel k nám ve 40 letech před 13 lety a po několika letech strávených v ústavu začal přijímat mletou stravu a léky mu podávaly zdravotní pracovnice. Bránil se do poslední chvíle přestěhování do města, držel se u nejslabších klientů, se kterými jakoby se ztotožňoval. Nicméně v roce 2009 začal bydlet v Náměšti na ubytovně s kapacitou 20 klientů. Později využil možnosti samostatného bytu na ubytovně. Začal se více osamostatňovat, sám chodit k lékaři, vyzvedávat si léky, nakupovat, připravovat si večeře. Seznámil se se sousedkou, která mu pomáhala. Uvědomil si, že potřebuje jen minimální podporu, a začal uvažovat o samostatném životě. V květnu 2011 ukončil na vlastní žádost smlouvu o poskytování péče a přestěhoval se s přítelkyní, se sousedkou, jak jinak, do pronajatého bytu. Nyní spolu již žijí půl roku, a pokud má pan Luboš problém, přijde se poradit.

Transformační projekt jsme rozdělili na tři etapy, kdy již první probíhá a na dalších dvou se pracuje. Spolupracujeme a v projektu využijeme také neziskové organizace v regionu, jako je například domácí péče, denní stacionář. Šest našich klientů jezdí z Náměšti do Třebíče vlakem do jedné neziskové organizace již dva roky.

Budoucí domácnost. Na snímku vidíte, jak by měla vypadat budoucí domácnost pro šest uživatelů v nově postaveném domku. Volili jsme domky z toho důvodu, že naši klienti žili někteří i více než 40 let na zámku ve vesnickém prostředí a byli zvyklí využívat zahradu. Kromě pobytové služby budeme provozovat také odlehčovací službu v rámci centra denních aktivit v Náměšti nad Oslavou, také denní stacionář a sociálně terapeutickou dílnu-kavárnu. Zde vidíte návrh interiéru kavárny, ve které budou obsluhovat klienti a která bude sloužit veřejnosti.

Transformace je proces, který probíhá v čase, a tak se stalo, že některé v projektu původně naplánované lokality jsme museli opustit a poohlédnout se po jiných. V okruhu asi 30 km v okrese Třebíč a Žďár nad Sázavou budeme stavět ve Velké Bíteši, Náměšti nad Oslavou, Hrotovicích, Pucově, Okřížkách a Jaroměřicích nad Rokytnou. Náš cíl je jasný: vznik 13 domácností, které zajistí našim klientům stabilní domov a život v přirozeném prostředí. Každý den se přesvědčujeme o tom,

jak jiný je teď život našich klientů, jak jiní jsou oni sami. Naučili se mnoho věcí a hodně naučili i nás. Řada z nich využívá nové možnosti, které dříve neměli. Už nyní umí žít mnohem samostatněji, rozhodovat se a pracovat. Jejich život má novou, lepší kvalitu.

A nyní naše logo – Domov bez zámku. Jestli dovolíte, tak bych vám vysvětlila – zámek pootevřený, domeček, kde sice nejsou dveře, ale ze kterých vycházejí hvězdičky. To jsou naši klienti. Každá hvězdička je jiná, protože každý klient je svým způsobem osobnost. Někdo potřebuje více péče, zůstává v domečku, a někdo potřebuje pouze podporu, anebo od nás odchází. A já vám děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Děkujeme, paní ředitelko. Dostatečně jsme zmapovali Kraj Vysočina a přejeme hodně sil do další práce.

A teď nás čeká příspěvek na téma **Praktická zkušenost s přechodem z ústavního do komunitního typu bydlení**. Poprosím paní Renatu Herbovou, uživatelku sociálních služeb, která žila v různých ústavech sociální péče a od roku 2010 žije v bytě s podporou organizace Rytmus, která jí také pomohla nalézt zaměstnání. Je tady s ní paní Lenka Skálová, která je metodička podpory samostatného bydlení z organizace Rytmus.

Paní Renata Herbová: (hovoří mimo mikrofon, po chvíli zapnut) ... Pomáhá mi Rytmus a mám opatrovnici, to je moje ségra, jmenuje se Liduška. Pomáhá mi s bydlením a plánovat. Pomáhají mi, abych pracovala s penězi, abych věděla, kolik co stojí, abych dostala zpátky peníze, jak to patří. Mám nového přítele. Je na mě hodný, pomáhá mi. Bere mě, jaká jsem. Plánujeme spolu, že chceme vzít, kde budeme mít zahrádku. Na zahrádce plánujeme ovoce nebo kytičky. A Rytmus mi pomáhá, abych uměla dělat peníze, aby byla šikovná na peníze, abych peníze neztratila. Chodím do školy každé úterý, abych se naučila plno věcí. To je všechno. A já vám moc děkuji, že jste to poslouchali. Moc vám děkuji. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: My děkujeme. Já myslím, že všechno je v Senátu poprvé. Děkujeme za vaše zkušenosti, protože mám pocit, že těchto pozitivních ostrůvků bychom my ostatní uběhaní potřebovali každý den slyšet víc. Takže

děkujeme i paní Lence Skálové a paní Renatě a ať se vám daří dál! Ještě jednou potlesk. Já myslím, že si ho zaslouží. (Potlesk.)

A už se pomaličku nachylujeme. Teď nás čeká **Rozvoj komunitních služeb sociální péče v obcích** a předávám slovo paní Radce Soukupové. Paní Radka Soukupová se podílí na tvorbě metodických postupů například v oblasti transformačního procesu nebo potřeby analýz. Prosím, máte slovo.

Paní Radka Soukupová: Dobrý den, vážené dámy a pánové, možná vás trošku překvapilo, že u mého jména je taková dvojitá identita. Jednak je tam uveden Svaz měst a obcí, a jedna Unie zaměstnavatelských svazů, tak já to zkusím velmi rychle vysvětlit. Jsem předsedkyní sociální komise Svazu měst a obcí. Svaz měst a obcí určitě všichni znáte. Je to organizace, která reprezentuje místní samosprávu a důležité je to, že reprezentuje téměř tři čtvrtiny obyvatel ČR. Zároveň také pracuji v Unii zaměstnavatelských svazů, což je organizace, která sdružuje asociace zaměstnavatelů, je to také člen tripartity a tady vidíte, které čtyři asociace jsou v tzv. sociální sekci Unie zaměstnavatelských svazů a mají blízko k poskytování sociálních služeb. Tyto dvě organizace se spojily, protože každá má něco, co ta druhá nemá, a vytvořily takový svazek, který funguje zejména při připomínkování důležitých zákonů v oblasti veřejných služeb, a to na základě memoranda o spolupráci.

Když jsem se připravovala na toto dnešní vystoupení, tak jsem trošku znejistěla při termínu komunitní sociální služby. My tady dnes používáme hodně různých termínů, a jak jsem si všimla, každý z nás je používáme v trochu jiných významech a možná by nebylo na škodu, kdyby tyto termíny byly nějak lépe definovány, abychom si lépe porozuměli. Pro můj dnešní krátký vstup jsem trošku popsala, jak rozumím těmto jednotlivým termínům já. Paní ředitelka přede mnou tady používala termín veřejné služby a já takovým službám, které ona měla uvedeny jako služby veřejné, já jim říkám služby veřejně dostupné. To jsou služby, které může získat každý a nejsou hrazeny z veřejných zdrojů. Službami veřejnými pak rozumím takové služby, jako jsou například hromadná doprava, nebo knihovny, nebo školy, které jsou nějak z veřejných zdrojů hrazené. A službami komunitními rozumím takové služby, které pomáhají setrvat člověku v komunitě, jako je například bydlení, donáška obědů nebo poradenství. Sociální komunitní služby potom jsou službami sociálními, ale zároveň opravdu pomáhají k tomu, aby člověk v komunitě mohl působit, mohl

zůstat, jako je například pečovatelská služba, osobní asistence nebo chráněné bydlení.

Pojem komunita je takový termín, který je používán hodně často, na druhou stranu také není nikde úplně přesně definován. Já pojmem komunita rozumím nejbližší okolí člověka, to znamená jeho rodinu, byt, obchody, restaurace, které navštěvuje, a nejbližší osoby, s nimiž se stýká.

A teď už se dostávám k pojmu obec. To je vlastně jediný termín, který ze všech, co jsem tady uvedla, je definován zákonem. Obec je samostatná jednotka, která má své úkoly dané zákonem. A možná jste si všimli, že v souvislosti s dnešním tématem mluvíme o lidech, kteří přichází z ústavů směrem do komunity také v různých pojmech. Někdo jim říká klienti, někdo jim říká uživatelé, někdo jim říká lidé s postižením, někdo jim říká lidé se specifickými potřebami. Je to také trochu ne úplně jasná situace, co s sebou toto pojmosloví vlastně nese za význam, nicméně pro povídání o tom, jaká je role obce nebo co může obec udělat pro to, aby byl přechod lidí z ústavů do komunity snazší, já budu používat všechny termíny a doufám, že si porozumíme.

Jaká je vlastně základní role vůbec? To je také poměrně jasné. Obec se má starat o zajišťování veřejných statků, které nějak souvisí s kvalitou života jejich obyvatel. A v souvislosti s dnešním tématem by měla obec dbát na soudržnost komunity, soudržnost společnosti, která působí na jejím území, protože to všichni víte, že obec je definována svým územím, počtem obyvatel, názvem, a místní samospráva by se také měla starat o tvorbu lidského kapitálu nebo sociálního kapitálu na svém území, a to, co je dnes velmi běžné, měla by se také starat o infrastrukturu. Někdy se na ty měkké věci zapomíná, ale určitě to k roli obce patří. Obec by samozřejmě měla napomáhat začlenění osob se specifickými potřebami. Dneska jsme tady slyšeli různé úspěšné i neúspěšné příběhy obcí, někdo tady zmiňoval, jak se obec postavila proti tomu, aby se klienti přemístili na její území. Naopak tady byla zmiňována Náměšť jako takový úspěšný příběh, kdy místní samospráva napomohla tomu, aby přechod do komunity, který je určitě velmi náročný pro osoby, které z ústavů přicházejí, aby byl co nejsnazší. Jaké úkoly má obec v tomto procesu před sebou?

Určitě je obec ta, která by mohla nebo by měla služby koordinovat. A teď mluvíme o komunitních službách, které zahrnují veškeré služby, které v komunitě napomohou člověku žít dobrý, kvalitní život. Samozřejmě, že v případě potřeby by

měla obec takové služby i sama zajišťovat, ale měla by tak učinit až tehdy, když se ukáže, že neexistuje žádná jiná nabídka služeb, aby se služby neiniciovaly duplicitně. Takže obec by měla i monitorovat na svém území, kdo také služby již poskytuje, měla by o tom mít určité povědomí a teprve v případě potřeby by se měla sama uchýlit k tomu, aby služby začala poskytovat ve vlastní režii. A ten poslední odsek, podpora směrem k veřejnosti, to je odsek, který je velmi důležitý, možná nejdůležitější, ale možná, že to je také to, v čem jsou dnes obecní samosprávy nejisté nebo úplně nevědí, jak to udělat, aby jejich stávající obyvatelé, můžeme říct pro obecní samosprávu jejich voliči, aby přijali nové osoby, které se tam najednou objevují z ústavů s nějakými svými zvyklostmi, svými návyky. A může se někdy stát, že někdo takovýto krok nebo takovouto situaci vyhodnotí jako rizikovou, a pokud se ještě ukáže, že vlivné nebo vlivové osoby v obci se takového kroku obávají, může nastat i situace, která tady byla zmiňována, že se obecní samospráva postaví proti tomu, aby na jejím území vznikly nové domky nebo byly pronajaty nové byty pro osoby se specifickými potřebami. Je potřeba říct, že takovýto výsledek nebo takovýto neúspěšný příběh má určitě někde své kořeny a že je možno ho nějakým způsobem ovlivňovat. To znamená, je možné, aby se proces přijetí osob, které přichází z ústavů do komunity, aby se nějak připravil, aby se nějak řídil, aby se zvýšila pravděpodobnost, že obecní samospráva podpoří takové kroky, a naopak bude napomáhat tomu, aby lidé v komunitě byli dobře přijati.

Když mluvíme o komunitních službách na úrovni obce, tak pokud mluvíme o sociálních komunitních službách, tak to jsou služby, které jsou poskytovány z titulu zákona o sociálních službách. To je něco, co si všichni dovedete zcela jistě představit, ale já si myslím, že důležité jsou i služby ostatní, jakoby ne úplně sociální. Například obec, která provozuje základní školu nebo mateřskou školu, může dát tuto svoji službu k dispozici i pro potřeby lidí, kteří přicházejí do komunity. V některých městech je běžné, že do základních škol nebo do gymnázií chodí na obědy lidé s postižením a je to naprosto přirozené, naopak vytváří to dobré prostředí pro to, aby děti nebo studenti se více dotkli fenoménu lidí s postižením. To jsem tak neřekla úplně hezky, ale dotkli se toho, že v komunitě žijí i lidé s nějakými jinými potřebami. Pokud někdo přijde do komunity, má sdílet s komunitou její běžný život, to znamená, měl by se účastnit veřejných rituálů, jako je třeba rozsvěcení vánočního stromu nebo nějaké lampionové průvody, které na území obce jsou pořádány. Takž je třeba, aby obec mapovala potřeby lidí, kteří přicházejí, a snažila se vytvořit takové podmínky,

aby se mohli účastnit na životě obce, aby se co nejvíce integrovaly, a možná kdyby bylo více času, tak bychom si tady mohli uvádět konkrétní příklady, jak to která chytrá obec dokázala udělat.

Jednou z významných možností, jak může obec napomoci, je zaměstnávání lidí se specifickými potřebami. Obec spoustu služeb nakupuje. Někdy je nakupuje u soukromých provozovatelů, a to přesto, že se jedná o služby nebo o práci, kterou by mohli vykonávat lidé s postižením. A tady určitě každá obec by měla preferovat, aby se práce nabídla pro lidi s postižením, protože ti z vás, kteří s klienty pracujete, víte, že to není úplně jednoduché takovou práci nalézt. A kde jinde se o takovou práci zajímat, než právě u místní samosprávy?

Jaká je tedy role obce při transformaci ústavů? Určitě musíme říct, že role obce závisí do značné míry na tom, jak je obec veliká. Pokud přichází někdo do malé obce, která má třeba sto dvě stě obyvatel, tak je to úplně něco jiného, než když přichází do obce, která má 10 tis. obyvatel, kde většina veřejných služeb je nějak zajišťována, kde není potřeba přemýšlet o tom, zda tam vůbec funguje pečovatelská služba. Role takové větší obce se zdá být podstatně snazší, byť vstup lidí může někdy narážet na určitou anonymitu, která s tím přichází, pokud je obec větší.

Role obce tedy má zase několik takových základních prvků. Jedním z nich je preventivní působení. Obec by měla usilovat o to, aby zůstávali na jejím území lidé s postižením, nebo dokonce, aby se prostě zastavil, aby když se na obec někdo obrátí s požadavkem, kde najít adekvátní službu pro člověka, jehož rodiče stárnou, už se o něj nemohou starat, a přesto potřebuje nějaké specifické služby, tak aby obec myslela na to, že ten člověk má zůstat v komunitě a nemá nabízet místa v nějakých ústavech, byť i třeba humanizovaných. Takovéto preventivní působení obce vidím jako velmi důležité.

Pak je samozřejmě role, která vychází i z novely zákona, a to je koordinace služeb. Samozřejmě že obec by se měla snažit získat maximum informací o potřebách klientů, měla by se snažit monitorovat služby, které jsou pro ni vhodné, které jsou k dispozici, nebo které by měla iniciovat, nebo které by měla hledat u nějakých jiných poskytovatelů. A v případě, že tací neexistují, tak které by měla sama začít zřizovat.

Samozřejmě že přechod lidí do obce by měl nějak být provázán i s plánováním. Víte, že komunitní plánování není pro obce povinné. Bohužel. Říkám tady veřejně bohužel, protože Svaz měst a obcí velmi usiloval o to, aby komunitní

plánování bylo povinné, ale stalo se. Většina osvícených obcí komunitně plánuje a v tom případě je nezbytné, aby se potřeby lidí s postižením do komunitního plánu dostali.

Zde je možná také určitý klíč k tomu dobrému přijetí, protože pokud někdo přichází a zaskočí místní samosprávu tím, že v obci se bude stavět, asi to může být určitý zdroj napětí nebo nějakého ne úplně třeba vstřícného postoje. Já bych určitě doporučovala, aby se s obcemi vyjednávalo co nejdřív, aby se postupně dokázali sžít s myšlenkou, že se na jejím území objeví lidé, kteří mají nějaké specifické potřeby, a aby se třeba obec dokázala na takovou situaci připravit. Komunikace s veřejností, příklady dobré praxe – o tom jsem mluvila, nicméně bych ráda řekla, že obec, která má pozitivní zkušenost, určitě by měla tuto pozitivní zkušenost šířit a měla by tak motivovat jiné obce. Nebo obce, které se třeba obávají, aby se nebály a aby se do procesu transformace zapojily.

Jaké mohou být přístupy obcí ke komunitním službám. Obec má několik možností. Buď takovou službu zřídí sama, má na to různé své organizace, nebo dokonce v některých malých obcích mohou služby poskytovat přímo pracovníci úřadu, anebo může tu službu zajistit někdo jiný, ať už neziskový, nebo soukromý subjekt. A každá varianta má své výhody a nevýhody. Pokud obec poskytuje komunitní služby ve vlastní režii, má sice možnost přímého kontaktu s klienty, což jí umožňuje lépe reagovat na potřeby klientů, lépe vědět o tom, jací lidé v obci žijí, na druhou stranu je to většinou pro obecní rozpočet zátěž. A také je tam ještě jedno riziko, a totiž závislost na politické vůli a určitá závislost klientů na samosprávě.

Naopak pokud komunitní služby poskytuje někdo jiný, tak se k obci dostávají takové informace s určitým zpožděním, ale takové služby mohou být zase flexibilnější, nejsou vázány na obecní rozpočet a mohou různí provozovatelé nebo poskytovatelé takových služeb mít detailnější znalost o potřebách konkrétních klientů. Bohužel ale je tady zase jiná nevýhoda, a totiž ta, že informace o klientech se k obci dostávají zprostředkovaně, že takový provozovatel či poskytovatel má zase určitou závislost na finančních zdrojích obce. Každá z variant má určité výhody a nevýhody, nicméně podle mého názoru je přínos komunitních služeb naprosto neoddiskutovatelný. Jsou to služby, které napomáhají kompetenci klientů. Pokud jsou dobře kombinovány různé služby od různých poskytovatelů, tak jsou dokonce i šetřeny obecní prostředky a obec nemusí platit za služby, které poskytuje sama. Komunitní služby poskytují velmi cennou zpětnou vazbu samosprávě o tom, jací lidé

na jejím území žijí, jakou míru podpory potřebují, jaké specifické potřeby mají, a vlastně komunitní služby jsou takovým mezičlánkem mezi obcí a klienty nebo obyvateli obce.

Vybrala jsem jenom jeden příklad dobré praxe. Je to občanská poradna v Třebíči. Možná se vám zdá, že občanská poradna z hlediska dnešního tématu není typickým příkladem komunitní služby, ale já si myslím, že pokud se ukáže, že klienti jsou velmi kompetentní, což jsme tady vlastně mohli vidět a slyšet, pak jde jenom o to, jak jim dobře napomoci v nějaké složité situaci, a k tomu mohou sloužit občanské poradny. Občanská poradna v Třebíči takovým dobrým příkladem je. Je to poradna, která má podporu obce, je součástí komunitního plánu, je u ní vícezdrojové financování a poskytuje služby opravdu velkému počtu klientů. Naopak příkladem špatné praxe nebo tzv. neudržitelným postupem je fakt, kdy obec, která nějakou službu zřídí, není schopna zajistit dlouhodobé financování, nebo když komunitní plán obce není provázán s rozpočtem obce nebo není provázán se střednědobým plánem kraje, a energie, která je do komunitního plánu vložena, přijde nazmar.

Myslím si, že udržitelnost správné nebo dobře poskytované veřejné služby má několik základních podmínek. Je to finanční udržitelnost, je to vazba mezi komunitním plánem a rozpočtem obce a je tady jedna důležitá věc, a totiž to, že obec by měla být zodpovědná za služby, které poskytuje svým obyvatelům. Měla by opravdu se cítit zodpovědná za osoby, které na jejím území žijí.

Závěrem. Komunitní služby zcela jistě přispívají ke kvalitě života, a proto je v zájmu obecních samospráv hledat udržitelné způsoby, jak komunitní služby svým obyvatelům a občanům poskytovat. Děkuji vám mockrát za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Moc děkuji za příspěvek, velmi inspirativní. Já si myslím, že některé obce tak žijí, aniž vědí, že žijí komunitně, ale protože je to problematika samozřejmě zase na delší časový prostor a není tady zatím příliš šťastně nastavena, ale myslím si, že všichni jsme v souladu tak, jak by to mělo jít, jenom pak jde o to naplnění.

Máme před sebou poslední příspěvek, který bude příspěvkem **O roli nestátního sektoru v transformaci sociálních služeb**. Neziskové organizace, už to tady padlo několikrát, že mají své slovo a mohly by mít jistě i vážnější. Já vždycky mám ráda, když řeknu, že je to i služba, která stát vyjde levněji. Tentokrát za

neziskové organizace je tady ředitel oblastní charity z Brna pan Karel Kosina, kterému tímto předávám slovo.

Pan Karel Kosina: Dobrý den, vážené dámy, vážení pánové. Na úvod bych řekl, že se necítím být kompetentní mluvit úplně za celý neziskový sektor. To je hodně těžká role. Ale budu vycházet ze svých zkušeností spoluzakladatele chráněného bydlení v Brně a následně i vedoucího tohoto projektu a vlastně i ze zkušenosti transformace v pracovní skupině architektury a ze své letité praxe.

Cíle prezentace jsem si vymezil do takových třech okruhů: Jaká je role nevládních organizací v transformaci? Pokusím se na ni odpovědět, ale bude to dost těžké. Za druhé, které teoretické a praktické koncepty ovlivnily nevládní neziskové organizace? Mám tu výhodu, že mluvím nakonec, takže jsem celou prezentaci předělal, protože bych opakoval znova, co zde bylo řečeno, že jsme přebírali dobrou praxi ze zahraničí, že navazujeme na nějakou tradici atd., ale zkusil jsem právě vybrat teoretické a praktické koncepty, které nevládní organizace v posledních 20 letech ovlivnily a můžou výrazně nebo už výrazně ovlivňují celý proces transformace. A třetí oblast jsem si vymezil – co nás spojuje, a tím myslím nevládní organizace a vládní organizace.

Počátky nevládních neziskových organizací, to je všeobecně známé, můžeme datovat do 90. let, ale vzhledem k tomu, že je mezinárodní rok dobrovolníků, tak bych připomněl, že už některé fungovaly na dobrovolné bázi v 80. letech. V 90. letech dobrovolná práce do jisté míry převažovala a postupně začal převažovat profesionální přístup poskytovatelů sociálních služeb, kteří se postupně začleňovali do celkového trhu sociálních služeb. Nevládní organizace svou podstatnou nenavazovaly na tradici státních poskytovatelů sociálních služeb, ony ani nemohly. Neumím si představit občanské sdružení, které by postavilo ústav pro 150 klientů. A vytvářely tak určitou alternativu inspirovanou dobrou praxí ze zahraničí. Tady jsem si ještě poznamenal – tradicí. Skutečně ty formy, jak je známe – chráněného bydlení, podporovaného bydlení a chráněných dílen – vycházejí ze zahraničí a zároveň vycházejí z tradice, protože kdyby někdo vymyslel metodu práce v chráněném bydlení, tak by za to určitě dostal Nobelovu cenu. Když si vzpomenete na film Vesničko má středisková, který rád uvádím, tak tam vidíte příklad té tradice. Otík má v bydlení v domku po rodičích, ale protože je to pozůstatek tradiční společnosti, tento model dodnes se dochoval třeba v některých obcích na Jižní Moravě, tak tam jsou

tety a strýcové, kdežto v moderní společnosti už nefungující rodinu nahrazuje sociální pracovník, osobní asistent. Ve statku nic nevěděli o podporovaném zaměstnání, o chráněných dílnách, ale přirozeně Otík něco musel dělat. Takže tady se odkazují do jisté míry i na tradici. A čím více sociální služba je integrována a začleněna do běžného života, tak mám takovou soukromou hypotézu, že to najdete v minulosti, že podobný model toho, co my děláme, už dělali naši dědové a pradědové. Na jedné konferenci mě kritizovali, že to příliš idealizují. Nechci to idealizovat, protože vím, že i v tradiční společnosti to přinášelo celou řadu obtíží, zvláště u lidí třeba s agresivním chováním.

Vymezení pojmů. Člověk s postižením, který je odkázán v dnešní době na poskytované sociální služby, se stává součástí instituce. To se týká vládních i nevládních organizací. To je fakt, který musíme přijmout. Problém je systém, který klienta více nebo méně omezuje s odůvodněním na přiměřenou či nepřiměřenou péči, ochranu a náležitý dohled. Takže toto je nějaké vymezení, které máme společné, nicméně nevládní organizace si daly za cíl, že oblasti omezení a institucionalizaci budeme pokud možno umenšovat. Do jaké míry se nám to daří, to si netroufám dnes hodnotit.

Z praxe víme, že poskytovatelé sociálních služeb se značně liší ve formě poskytované péče. Vymezil jsem je na integrované formy, které jsou vlastně začleněny do běžného života, a segregované formy, které jsou uzavřené a vyčleňují klienty z běžného života. Typickým příkladem integrované formy byly zde již prezentovány – rodinný domek v běžné zástavbě. Příkladem segregované formy je velký ústavní komplex pro více jak 40 uživatelů služeb, oplocený, nejlépe ještě u lesa někde za městem, ať na něj není vidět.

Dále jsem vymezil pojem institucionalizace, okruh institucionalizace a byrokratizace, protože to velmi úzce souvisí a často se na tento pojem zapomíná. Vymezuje omezený prostor, který nenabízí uživateli služeb život v přirozeném prostředí domova integrovaného v běžné zástavbě. Nemalá část populace je nucena žít v podmínkách, které jsou nelidské v tom smyslu, že s lidskostí a běžným životem nemají nic společného. Zde se nevládní organizace vymezily vůči tomuto principu institucionalizace a sociální služby realizují v integrovaných formách, formách, které jsou začleněny do běžného života. Asi bych měl říct, že je řada nevládních organizací, protože skutečně to není možné nějak zobecňovat, které podlehnou pokušení a ke stávajícímu zařízení ještě vystavějí čtyři patra a ještě mírně navýší

kapacitu a ještě ke stávajícímu zařízení přistaví další domeček nebo další tři čtyři domečky, pracovní terapie, obeženou to plotem a v podstatě vytvoří ghetto v nevládní organizaci.

Institucionalizace a deinstitucionalizace péče. Institucionalizace omezuje přirozené aktivity jednotlivce, rodiny a formalizuje péči, která se vzdaluje běžnému životu. To všeobecně víme. A deinstitucionalizace podporuje začleňování, to jsem říkal, člověka do běžného prostředí a stala se pro nevládní neziskové organizace hlavním cílem. Znova podotýkám, pro většinu nevládních neziskových organizací.

Důležitým pojmem, který naleznete v prostředí nevládních organizací, je začlenění a vyčleňování. Poskytovatel i uživatel služeb se ocitají v jisté pasti sociálních sítí, které více vyčleňují, to znamená segregují klienty, než začleňují, integrují uživatele služeb. Můžeme hovořit o ghettizaci sociálních služeb, která je odděluje od reality každodenního života. Koncept začlenění a vyčlenění si myslím, že je velmi důležitý a je zásadní pro transformaci a je vlastně i zásadní pro pochopení 20 let, na kterých se nevládní organizace velmi výrazně podílely. Ghettem rozumíme ohraničený prostor vymezený skupinou lidí dle shodných znaků a izolovaných vůči majoritní společnosti. Tento termín nepoužívám jako první. Víte sami asi z odborné literatury, že se objevuje poměrně často. Může v nás vzbuzovat určité odstrašující pocity pramenící třeba z historie, ale rovněž v pojetí moderní sociální práce, která reflektuje vyčleňování lidí s postižením na základě přenesených praktik poskytování péče z minulého století. Oblast vyčleňování, to je skutečně záležitost, která je hluboce zakořeněna v minulém století a bohužel nám přechází i do současnosti.

Ghetty můžeme nazvat také řady institucí, které poskytují sociální služby lidem s mentálním postižením, kterým je vnucováno odloučení od společnosti. Princip segregace zvyšuje pravděpodobnost ghettizace sociální služby. To, že vlastně určitou skupinu někde uzavřeme v určité lokalitě, například ve vesnici, kde žije 500 obyvatel, vytvoříme zařízení pro 150 lidí s mentálním postižením, tak vlastně pravděpodobnost ghettizace mnohonásobně zvyšujeme. Taková služba se vyznačuje vymezeným územím, určitou izolací a uzavřeností před majoritní populací. Uzavřenost samozřejmě někdy může být nabourána tím, že se brány ústavů uzavrou, a setkáte se s obcemi, kde žije třeba 300-400 obyvatel, a když do takové obce vstoupíte, tak na kraji vesnice potkáte čtyři lidi s mentálním postižením, kteří něco dělají u lesíka, u rybníka potkáte další skupinu sedmi lidí s mentálním postižením, před obchodem potkáte skupinu osmi lidí s mentálním postižením a

napříč ulicí prochází matka s dítětem. To je katastrofa, která se děje, že to naruší přirozenou demografickou skladbu obce a vůbec se nedivím petícím, které třeba nechtějí domov pro seniory se sto lůžky ve své ulici, protože to naruší něco naprosto přirozeného, naruší to přirozený běh, který je v populaci dán, a i v takovýchto zařízeních ghetta začnou vznikat.

Toto jsem považoval za velmi důležité – a teď jsem si uvědomil, že jsem vám to neposouval (ukazuje prezentaci). Počátky transformace – k tomu jsem se chtěl dostat, protože některé mýty, které zazněly i na konferenci o transformaci, hovoří o tom, že nevládní organizace byly na počátku transformace. Já si myslím, že to není pravda. Vědomí tohoto stavu, to, o čem jsem mluvil, o ghettizaci, segregaci atd., vedlo Milana Chába, ředitele Ústavu sociálních služeb, který byl sám ředitelem, k praktickému i teoretickému vymezení procesu změny řekněme k budoucí transformaci sociálních služeb. To znamená, to uvědomění si Milana Chába zevnitř, on to pochopil jako ředitel uvnitř ústavu – to je počátek transformace. Ne to, co dělaly nevládní organizace posledních 20 let. Ony výrazně ovlivnily transformaci a ovlivňují, ale ony nikdy transformaci nedělaly, protože když zakládáte chráněné bydlení třeba v Brně, tak vy nic netransformujete, vy vytváříte pilotní novou službu. A na to jsem chtěl upozornit, že nevládní organizace vytvářely pilotní projekty a v 90. letech začaly vznikat dvě koleje poskytovatelů sociálních služeb. Na jedné straně jel rozjetý vlak nevládních poskytovatelů, kteří dělali začlenění, integraci, dělali pilotní projekty, a na druhé koleji už dlouhodobě z minulého století pokračoval vlak, který poskytoval lidem s mentálním postižením služby na úrovni, která nezačleňovala. Do jisté míry si myslím, že řada pracovníků těchto služeb státních institucí chce změnu, hovoří o změně, setkáváme se s nimi, snažíme se vyměňovati si zkušenosti.

Měl jsem ještě připraveny kasuistiky a příklady praxe, ale to se zde skutečně nevejde, takže se budu držet už jen prezentace. Přínosem nevládních organizací, zásadním přínosem, je podíl na rozvoji sociálních služeb založených na principu integrace, například jak jsem jmenoval chráněné bydlení, chráněné dílny atd. My jsme se na tom pouze podíleli, protože vedle nás i státní instituce tyto služby rozvíjely a diskutovaly s námi o tom a velmi často v neformálních diskusích říkaly, my to chceme tak, jak to děláte vy, ale nás ty zámky nějakým způsobem svazují, nás to prostě zatěžuje. Honem dál.

Sociální práce. To je další oblast, která velmi výrazně ovlivnila proces transformace a proces pilotních projektů, které zaváděly nevládní organizace,

protože jak víte, v 90. letech byla znovu obnovena a svými teoretickými přístupy, ale i třeba metodami sociální práce, například metodou komunitního plánování nebo sociálního fungování, velmi výrazně nevládní organizace ovlivnila a vlastně otevřela v teoretických přístupech diskusi, například v sociálním fungování – když někdo z nás je hospitalizován dva měsíce nebo půl roku v nemocnici, tak ztrácí funkce rodiče, zaměstnance, kamaráda, člověka, který patří do nějaké farnosti nebo chodí někam na pivo. Víme všichni, co to s námi dělá, co to dělá s lidmi s mentálním postižením, když je zbavíme přirozených funkcí, které měli ve své obci, jako třeba Otík z Vesničko má středisková, to také víme. A sociální práce to popsala, myslím si, že velmi přesně to popsala v teoretických přístupech, a to faktické znovuoobnovení oboru výrazně ovlivnilo diskusi o institucionalizaci. Už někdy počátkem 90. let diskuse probíhala převážně na akademické půdě, ale co je důležité, absolventi sociální práce nová paradigmatata vnesli do nevládních organizací a řada z nich nevládní organizace zakládala a dnes je třeba provozuje. To je skutečně dlouhý proces, který trval 20 let a zřejmě ještě asi dalších 20 let trvat bude.

Co dále velmi výrazně nevládní organizace ovlivnilo, je princip normality. Je to vlastně princip, který má kořeny ve Skandinávii. V podstatě tyto principy poukazují na to, že při celkovém utváření životního prostředí lidí s mentálním postižením při péči, kterou poskytujeme těmto spoluobčanům, je nutná orientace na normy společnosti a rutinní průběh všedního dne. To znamená, to, co je normální v běžném životě, to je dobré i pro lidi s mentálním postižením. To znamená, když já jako občan chci mít práci, chci studovat, dokonce mám právo si zvolit místo a zemi, kde chci bydlet, proč tato práva ubíráme ostatním lidem? A princip normality jde ještě hlouběji. On jde i do prostředí – tím jsme se zabývali hodně v pracovní skupině architektury, kdy si všímá i třeba vybavení bytu, že bydlení pro lidi s mentálním postižením, už nepoužívejme slovo ústav, ale říkejme bydlení, protože tito lidé mají právo bydlet stejně jako my, tak na základě principu normality má vypadat jako u nás doma. Tím bych tento princip úplně už opustil.

A úplně nakonec decentralismus. Proces deinstitucionalizace musí nutně provázet proces decentralizace, který podmiňuje rovné příležitosti poskytovatelů sociálních služeb, včetně NNO a k tomu jsem chtěl dospět, protože v současné době transformace my nemůžeme podat jako Charita Brno projekt, že postavíme třeba kousek od Brna čtyři rodinné domky a převezmeme z Ústavu ze Střelice třeba 20

klientů. To momentálně není možné a já bych se velmi přimlouval za to, aby tento proces byl otevřený i pro nevládní organizace, abychom do toho mohli vstoupit.

Poslední, co mám, je decentralizace a spolupráce. Potřeba výraznějšího zapojení nevládních organizací do procesu transformace si myslím, že je nutná, protože si máme, co předávat. A za další, formy chráněného bydlení nevládní organizace realizují už od počátku 90. a můžeme části klientů ústavní péče nabídnout své služby. To, co tady říkala paní ředitelka Brožková, mně se to velmi líbilo, akorát to postrádá tu decentralizaci. To znamená, my se třeba domluvíme s řediteli ústavů, kteří mají 150 klientů, že třeba diakonie, charita, různé organizace převezmou 30 klientů, vám poklesnou stavy a práce s menším počtem klientů povede k vyšší kvalitě. Toto když nastane, tak to nebude jenom to přestěhování do rodinných domečků, ale zároveň tam poroste kvalita.

A úplně poslední bod – to se omlouvám, to byl předposlední – je skutečně nutná otevřená spolupráce. Decentralizace umožní významné propojení nevládních organizací a státních služeb určitě předáváním dobré praxe, otevřeností, tím, že klient si řekne, já chci z chráněného bydlení z Brna, chci do chráněného bydlení na Tišnovsko. Služby se otevřou a nastane pohyb. To je velmi důležité i z pohledu standardu kvality sociálních služeb. Propojování – že se vzájemně začneme propojovat, že si začneme vyměňovat zkušenosti. A konkurence. To jsem hrozně dlouho váhal, jestli to raději nevyřadím, protože v sociálních služeb se nerado o tom mluví, ale skutečně my potřebujeme v jistém smyslu určité konkurenční prostředí vytvořit, abychom se snažili služby dělat lépe. Děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Pane řediteli, řekl jste nám poslední příspěvek. Já si myslím, že tato tečka byla přesně ta, kterou jsme potřebovali, protože jde o to propojení. Za 20 let se udělalo kus práce, ať už na poli minulém, nebo na novém, které se budovalo vedle, ale myslím si, že bez propojenosti v celé naší společnosti – a zase znovu mi to nedošlo, až teď při veřejném slyšení, že vlastně paradoxně lidé s mentálním postižením půjdou příkladem v transformaci, byť tedy s těmi pomocníky, ale je to velmi zvláštní. Tak jak byli velmi na okraji v době minulé, tak teď je to naopak, aniž by to kdokoliv vymyslel. Žádný politik by tohle totiž nevymyslel.

Bude následovat rozprava. Vy jste přihlášení. Příspěvky do rozpravy jsou jenom pětiminutové, ale ještě než vám dám slovo, bych vám chtěla říct, že senátní slyšení by mělo být velká zbraň a ona se vlastně téměř nevyužívá. A já se přiznám,

protože jsem v klubu s Petrem Pithartem, zakladatelem Senátu, že jsem vlastně hozenou rukavici zdvihla právě s touto problematikou. A myslím si, že jsme teď společně – vy i já – viděli, co by bylo ještě potřeba. Nemyslím teď v naší problematice, ale jak by to senátní slyšení mělo probíhat, protože my jsme sem zvali pány ministry, zákonodárce, kteří k tomu mají, co říct, protože když takový proces probíhá někde ve světě, tak oni se tam klepou, jak budou vyslýcháni. Bohužel byl tady jediný pan náměstek. Já jsem tajně doufala, že tady vydrží, když tady tak dlouho byl, a že nám v rozpravě vystoupí a že si domluvíme schůzku, kde já s tím resumé, které tady vzniklo, za ním půjdu. Já za ním stejně půjdu, nebojte se, ale víte, v naší společnosti chybí zásadně komunikace o problémech, které se někde vymyslí, asi u zeleného stolu, a pak se začnou někam zvláště aplikovat. Bohužel politici a různé lobbistické skupiny se na to různě chytají. A myslím si, že tyto rozpravy, když si tady za nimi budeme stát – ti, co mají, ti, co tvoří, ti, co tomu mají pomáhat – tak že to bude správné. Takže pro mě je to velké poučení, že příště to velké senátní slyšení bude i důstojnější pro vás, abyste si to nemuseli říkat sami sobě, ale říkali to opravdu politikům. A pro mě je to velké poučení.

A teď už začínám rozpravu. Znovu říkám, je to pětiminutový příspěvek. Pokuste se do něj vejít. První přihlášenou je Marcela Holčáková. Prosím, řekněte nám, z jakého zařízení přicházíte a odkud. Máte slovo.

Paní Marcela Holčáková: Dobrý den, vážené dámy, vážení pánové, jmenuji se Marcela Holčáková a dovoluji vám seznámit se stanoviskem Odborového svazu zdravotnictví a sociální péče k procesu transformace pobytových zařízení sociálních služeb. Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče upozorňuje na nesystémový přístup ze strany MPSV, který ohrožuje dokončení procesu transformace v krajích. Jak již bylo řečeno, uživatelé v transformovaných zařízeních se připravují na přechod do jiných typů sociálních služeb. Nová sociální služba byla stanovena dle jejich přání a individuálních potřeb a typ dle stanovené potřebné míry podpory. Aby mohlo dojít ke vzniku nových sociálních služeb, je nutno získat byty, vhodné pozemky pro výstavbu, případně objekty. Investice související s výstavbou či rekonstrukcí objektů pro nově vzniklé služby by měly být hrazeny z Integrovaného operačního programu. V červnu letošního roku dochází ke změně podmínek v průběhu transformačního procesu, ke změně čerpání prostředků z Integrovaného operačního programu. Bylo odstoupeno od dříve garantované alokace pro jednotlivé

kraje a čerpání bude probíhat dle termínů předložených žádostí kraji. Finanční požadavky, které jsou avizovány z krajů, značně překračují alokaci pro danou výzvu.

Uvedené změny ohrožují dokončení procesu transformace v krajích a v případě, že se nepodaří zajistit investice pro vybudování nových sociálních služeb a všichni uživatelé nebudou moci opustit stávající pobytová zařízení, bude mít transformační proces negativní dopad na stávající transformované služby. Dojde ke zhoršení ekonomiky neúplně transformovaných zařízení, k tlaku na zřizovatele s požadavky na dofinancování, ke zklamání uživatelů, kteří jsou v současné době připravováni do nové služby a motivováni umístěním v objektech, které nahradí stávající nevyhovující zařízení, k zklamání opatrovníků, kterým bylo slibováno zkvalitnění životních podmínek jejich opatrovanců, a v neposlední řadě k plýtvání pracovního nasazení všech osob zapojených do transformačního procesu.

Odborový svaz od počátku transformace upozorňoval na nedostatečný způsob finančního zabezpečení celého procesu. Zejména jsme upozorňovali na nutnost zabezpečení financování po ukončení období zajištěného z evropských strukturálních fondů. Tento problém se projevuje velmi výrazně již ve financování situace pro rok 2012. Více k dané problematice bude hovořit kolegyně v následujícím příspěvku.

Odbory dále apelují na vytvoření koncepce financování dlouhodobé udržitelnosti transformovaných zařízení. Odbory souhlasí se změnou přístupu k uživatelům a s individualizací poskytování sociálních služeb. Trváme ale na základním požadavku zabezpečit dostatečné zdroje. Děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Děkuji za váš příspěvek. Navazuje vlastně na některé předřečníky, takže to jenom doplníme, protože ze slyšení se vypracovává jakési resumé, takové důležité body. A předávám slovo, vy už jste připravená, paní Jana Hynková.

Paní Jana Hynková: Dobré odpoledne. Já tady zastupuji také Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče a chtěla bych vám říci a upozornit na velký problém. Již v několika minulých a předešlých příspěvcích o tom byla řeč. Tento problém vidí odborový svaz spojený s financováním transformovaných zařízení a na problém financování sociálních služeb v ČR v roce 2012. Chceme upozornit, že navrhovaná

výše dotace pro sociální služby ve státním rozpočtu v celkové výši 6,1 mld. je pro financování sociálních služeb pro příští rok naprosto nedostatečná. MPSV ČR uvádí, že jde o stejnou výši podpory poskytovatelům sociálních služeb jako v roce 2011 a že tedy touto částkou pro rok 2012 se nic nemění. Toto tvrzení ale není pravdivé. Mění se mnoho. Některé služby byly totiž v minulém období financovány z jiných zdrojů, jak už jsme tady slyšeli. Jedná se tedy zejména o financování individuálních projektů a o financování transformace zařízení. Obě financování probíhala z projektů EU a dále se v nákladech sociálních zařízení samozřejmě promítne i zvýšené DPH.

Dovoluji si vás upozornit také, že kraje specifikovaly ve svých požadavcích na dotace částku 10,26 mld., tedy částka 6,1 mld. je v této korelaci naprosto nedostatečná. K odvrácení reálné hrozby ukončení poskytování některých sociálních služeb z důvodu výše dotace od MPSV žádáme spolu s Asociací krajů, Asociací poskytovatelů sociálních služeb, Českou asociací pečovatelské služby, Národní radou osob se zdravotním postižením a Asociací sociálních poraden po důkladné analýze jak poslance Sněmovny PČR, tak vás senátory PČR, abyste si uvědomili závažnost situace a prosazovali na sociální služby pro rok 2012 vyšší dotaci poskytovatelům, minimálně v částce 9,9 mld. korun.

Dále bychom vám chtěli připomenout, že sociální služby jsou v ČR dlouhodobě podfinancovány a že pracovníci v sociálních službách patří k nejhůře odměňovaným pracovníkům v ČR, a to bez ohledu na náročnost a důležitost práce. Dneska jsme tady slyšeli, jak významná je jejich práce právě při transformaci. Finanční podhodnocení zaměstnanců v sociálních službách uznali všichni významní politici, dokonce i pan prezident se pozastavil nad nízkou výší platů zaměstnanců a vyjádřil údiv nad tím, co zaměstnanci vykonávají, když navštívil naše zařízení Domov důchodců Velké Hamry. Po zvážení všech skutečností a vědomi si závažnosti situace znovu konstatujeme, že navrhovaná výše 6,1 mld. státní dotace pro rok 2012 povede ke snižování kvality sociálních služeb v ČR, ke snižování kapacit sociálních služeb, k odlivu kvalifikovaných pracovníků z této oblasti a v konečném důsledku až k zániku některých poskytovatelů. K odvrácení reálné hrozby ukončení poskytování některých sociálních služeb z důvodu nedostatečné výše dotace od MPSV žádáme spolu s výše vyjmenovanými subjekty poslance Poslanecké sněmovny PČR a vás senátory PČR, abyste si uvědomili vážnost situace a abyste schválili na sociální služby pro rok 2012 na dotace poskytovatelům minimální částku ve výši 9,9 mld. V této částce je započítán i oprávněný požadavek Odborového svazu zdravotnictví a sociální péče

přehradit pracovníky v sociálních službách a sociální pracovníky do tarifní platové tabulky, podle které jsou odměňováni zdravotničtí pracovníci, a zvýšit tím tak platy zaměstnanců v sociálních službách. Cílem odborů je, abychom mohli sociální služby kvalitně a aby zaměstnanci, kteří v sociálních službách pracují, byli adekvátně odměňováni za svoji práci. Děkuji, že jste vyslyšeli naše požadavky. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Děkujeme za váš příspěvek a je to vlastně opakovaný apel, který bude zapracován do našeho výstupu. Dalším přihlášeným je Pavel Novák. Máte slovo.

Pan Pavel Novák: Paní předsedající, vážení přítomní, hezké odpoledne. Já zde zastupuji organizaci SKOK. SKOK je síťová organizace nestátních neziskových organizací a dalších osob působících v oblasti sociálního začleňování. Musím říct, že SKOK se tématem lidských práv, tématem změny sociálních služeb zabývá od roku 1995, účastnil se například česko-britského projektu tvorby standardů kvality atd. Takže já považuji za veliký průlom to, že je zde dnes senátní slyšení, a děkuji paní senátorce Horské.

Nicméně projekt Ministerstva práce a sociálních věcí, byť je vidět, že je to úžasná záležitost, je pořád jenom pilotním nebo modelovým projektem a týká se pouze části uživatelů, kteří žijí dnes v ústavech sociální péče. Nezaregistroval jsem počet uživatelů, kterých se to týká, ale domnívám se, že to nebude víc než 5 tis. uživatelů, zatímco v rezidenčních sociálních službách je kolem 60 tis. uživatelů dnes. Každopádně děkuji krajům za to, že rozšiřují počet lidí, kterých se to týká. Víím, že to není vůbec jednoduché. Nicméně to, aby ten projekt nezůstal jenom modelový, pilotní, ale aby se stal opravdu procesem deinstitucionalizace, tak je nezbytné udělat několik dalších kroků. Myslím, že jeden z kroků musí být na úrovni celospolečenské podpory. Já vnímám dnešní slyšení jako první kamínek toho, aby existovala celospolečenská podpora procesu deinstitucionalizace. Jako další krok vnímám, že je nezbytné mít multiresortní přesah, protože už dnes zařízení, která se transformují, samozřejmě naráží na omezení v oblasti jiných resortů – v oblasti školství, v oblasti zdravotnictví. Tady zaznělo téma školských zařízení, které je nezbytné také transformovat, určitě psychiatrické služby, to také zde zaznělo. Myslím, že současný stav psychiatrie v ČR připomíná evropský skanzen.

Třetí rovina je zakotvení parametrů, které jsou nezbytné pro dokončení procesu nebo jeho další pokračování. Zakotvení podle mě musí být v několika rovinách. Jedna rovina je samozřejmě financování sociálních služeb, tak jak zde zaznělo, mluvil o tom doktor Pfeiffer, pan radní Krčál, pan radní Brýdl i ostatní. Myslím, že zásadní je stop investic do institucí. Další je finanční podpora komunitních služeb. V současné době se zabýváme tím, aby neklesly výrazným způsobem objemy prostředků plynoucích do komunitních služeb. A my to potřebujeme otočit. V tuto chvíli objem peněz do komunitních služeb je deseti maximálně dvacetiprocentní z toho celku.

Třetí je zakotvení v legislativě. Tam je jednoznačné, že je potřeba zakotvit nejen odpovědnosti, jak zde zaznělo, ale vlastně to promítnout do všech aspektů, které legislativa zná. Jenom jako příklad – druhy služeb, které se dnes transformují, se nazývají domovy: domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním určením atd. To není domov, to je ústav. Když jsem se ptal na jedné návštěvě uživatele v transformovaném ústavu, tak jsem se ptal, kam vlastně půjde, a on říkal, půjdu po 20 letech domů. Realita je opravdu někde jinde!

Já vnímám tento projekt jako velmi zásadní a velmi užitečný a důležitý. Měl jsem k němu výhrady. K průběhu mám určité kritické připomínky, ale je zásadní. Apeluji na to, aby tento projekt nebyla nevyužitá příležitost za dvě miliardy. Děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: I já vám děkuji za váš příspěvek. A zatím posledním s příspěvkem do diskuse je přihlášena paní Tereza Kloučková. Prosím, máte slovo.

Paní Tereza Kloučková: Děkuji. Já jsem na začátku přihlásila do diskuse, protože jsem očekávala, že témat, na která by ministerstvo nyní mohlo reagovat, se otevře v rámci celé diskuse poměrně velké množství. A otevřela se.

Chtěla bych začít jedním citátem. Když chceš nasytit člověka na jeden den, dej mu rybu. Ale když chceš nasytit člověka na celý život, nauč ho ryby chytat. Pro nás je důležitá optika, se kterou celý systém dívá na sociální služby. Můžeme se na to dívat pohledem na jednorroční financování sociálních služeb, které všichni víme, že je opravdu problematické, finančních prostředků není nikdy dost. Ministerstvo se samozřejmě tímto netají a jistě jako apel zazní, že prostředků je nedostatek.

Nicméně pokud se toto vezme jako záminka z dlouhodobého hlediska, že se s celým systémem sociálních služeb opravdu nebude nic dělat, nebude to udržitelné, nebude přicházet změna na základě obtížné situace, ve které jsme, tak se nikdy nedostaneme k tomu, že na základě naučení klientů sociálních služeb běžného způsobu života se rozsah péče zmenší, sníží se v roce 2005 odborový svaz nebyl ztotožněn s problematikou transformace ústavní péče a nyní slyšíme, že on sám má zájem, aby vznikla koncepce dlouhodobého financování transformace. Velice budeme vítat tyto podněty v další otevřené diskusi. Zároveň bych chtěla reagovat, že omezení čerpání IOP ze 100 mil. není z důvodů, že bychom chtěli provádět nějaké restriktce, nicméně jsme omezeni programovacím obdobím, které končí v roce 2013, a my chceme, abychom nemuseli evropské prostředky vracet. To by se samozřejmě mohlo stát, kdyby limit 100 mil. zůstal omezen. Takže bylo to z našeho zájmu, aby prostředky bylo možné opravdu do sociálních služeb nasměrovat a nikoliv omezit některé aktivity.

Další apel je společenská odpovědnost. Já vím, že to asi zní hloupě, ale v celém procesu existuje strašně moc lidí, a když přistoupí se svou zodpovědností na možnosti hledání cest i v obtížných podmínkách, ve kterých jsme, tak se ukazuje, že transformovat, deinstitucionalizovat lze za poměrně malé prostředky – viz například Jinošov, a že když nadšení a kreativní lidé vstoupí do celého procesu, tak se to stát může. Děkuji za pozornost. (Potlesk.)

Senátorka Miluše Horská: Také děkujeme. A já se ptám, jestli ještě někdo chce vstoupit do rozpravy. Už bylo řečeno vše, dobře.

Tak já si dovolím vás teď zahltnout posledními slovy. Tak jak se tady asi shodneme všichni napříč spektrem, že transformace smysl má, výsledky jsou hmatatelné, jenom cesty jsou různé a něco stojí. Myslím si, že cíl je jasný, že informace – já vám určitě mohu slíbit – se dostanou k senátorům minimálně na našem výboru, ale i na výbory, které s tím tématicky souvisí, takže opravdu se o těchto věcech bavit budeme a bavíme se tady při různých příležitostech. Tato problematika tady zaznívá, proto jsem věděla, že když přijdu s tímto nápadem, že bude podpořen, protože se to prostě neumí zatím uchopit. Tak to je. Je to nové. Neví se, kam se to má dát. Proto jsme se sešli a věřím tomu, že společně ten krok někam zase urychlíme, nebo bude těch kroků třeba teď víc.

Dovolím si vám přečíst závěry, které se sluší na závěr shrnout:

1. Ústavní péče pro lidi s postižením neodpovídá potřebám a poptávce konkrétních lidí, ani požadavkům vyplývajícím z Listiny základních práv a svobod, Úmluvy o právech osob s postižením nebo zásad zákona o sociálních službách. Je nezbytné zastavit investice do ústavních služeb a přeměřovat tyto prostředky k rozvoji komunitních služeb pro lidi s postižením v rovině investiční, ale i provozní.

2. Základem pro transformaci pobytové péče je dostupnost komunitních služeb, která je nyní nedostatečná. Je nezbytné zvýšit dostupnost terénních a ambulantních služeb pro lidi s postižením, je nutné zajistit jejich dlouhodobé financování, jeho udržitelnost a je nutné vymezit kvalifikační předpoklady pro pracovníky v této oblasti a zajistit jim adekvátní finanční ohodnocení.

3. Je nutné zajistit dlouhodobý rozvoj role neziskového sektoru v oblasti péče a zaměstnání osob s postižením, například podporou sociálního podnikání, neboli víceletým financováním.

4. Je třeba nastavit podmínky pro transformaci dalších ústavních institucí, vytvořit právní rámec pro poskytování komunitních služeb a pro transformaci ústavních služeb, včetně právní úpravy staveb pro sociální služby, aplikovat transformační principy na všechny instituce odpovědné na zajištění sociálních služeb stát-kraje-obce. Vytvořit udržitelnou strukturu, která bude podporovat rozvoj sítě komunitních služeb a transformaci ústavních pobytových služeb. Využít připravované evropské dotační programy k tomuto účelu. Je nutné řešit situaci v oblasti způsobilosti k právním úkonům a opatrovnictví v souladu s Úmluvou o právech osob s postižením. Součástí je také rozvoj podporovaného rozhodování, včetně právní úpravy.

Já si dovoluji ukončit naše veřejné slyšení. Děkuji vám za účast, děkuji Národnímu centru podpory transformace sociálních služeb, též za celodenní organizační pomoc a veřejné slyšení končím. Připomínám, že z tohoto veřejného slyšení bude vyhotoven protokol se všemi vystoupeními a prezentacemi a bude k dispozici na internetových stránkách Senátu. Věřím, že to bude užitečný zdroj informací a že je v terénu všichni použijeme a budeme je šířit dál. Vy mně budete také pomáhat, aby se to dostalo na příslušná místa příslušným politikům, protože ty kroky nejsou jednoduché, jsou to nové věci, ale víme, že je to správná věc a směřuje tam, kam chceme dojít. Děkuji vám za pozornost. Přeji vám šťastnou cestu domů a mějte krásné Vánoce a někdy v novém roce se těším na shledanou. (Potlesk.)

Život uživatelů v malých domácnostech

Jiří Bína

Uživatelé v Kraji Vysočina již žijí v malých domácnostech

- Kraj zajišťuje výstavbu nových objektů z Integrovaného operačního programu
- Uživatelé nyní žijí v pronajatých objektech a ubytovnách
- **Některé pronajaté byty a rodinné domky již splňují parametry transformovaných pobytových služeb**
- Žije v nich maximálně 6 klientů
- Jsou začleněny v běžné zástavbě

V čem je život v nových domácnostech jiný?

- Výběr místa i spolubydlících byl s uživatelem projednán a konzultován a poté byl zvolen vhodný kompromis jako v běžném životě
- Volně nebo s podporou personálu se pohybují v obci
- Uživatelé již nevyužívají služeb profesionálních uklízeček, vlastního stravovacího provozu a prádelny
- Uživatelé v chráněných bydleních žijí bez trvalé přítomnosti zdravotnického personálu a v případě potřeby využívají terénní ošetrovatelskou péči předepsanou lékařem
- Malé objekty nepotřebují vlastního údržbáře
- Úspory na těchto činnostech umožňují posílit personální vybavení v přímé péči
- Život domácností je provázán se sousedy a místními institucemi

V čem je život v nových domácnostech jiný?

- Uživatelé si nakupují v běžných obchodech a využívají efektivně možností výhodnějších nákupů
- Uživatelé si sami vaří v domácnosti nebo se stravují v restauracích, případně v jiných veřejných stravovacích provozech podle svého výběru
- Uživatelé používají při svém životě běžné vybavení bytu – obvyklé spotřebiče v kuchyni, při praní prádla nebo údržbě nemovitostí
- Pokud je u domku zahrádka, uživatelé využívají ovoce a zeleninu pro vlastní domácnost
- Členové domácnosti se zapojují do práce v ní podle svých schopností, které se v nových domácnostech rozvinuly
- Pomoc personálu je nastavena adresně podle schopností uživatelů

V čem je život v nových domácnostech náročnější?

- Pracovník nese odpovědnost za všechny oblasti života v domácnosti – nejsou k dispozici pomocné profese
- Pracovník má vyšší rozhodovací kompetence a musí svou práci i odbornou přípravu této situaci přizpůsobit
- Podpora i kontrola pracovníků ze strany vedení se stává logisticky náročnější
- Uživatel se podílí na domácích pracích v rozsahu, který od něj nebyl dříve požadován
- Na pomoci uživateli se podílí více sociálních a veřejných služeb a systém jejich využití je třeba propracovat

Co na to uživatelé říkají (čerpáno z anket s uživateli)?

- Někomu se stýská po parku a po místě, kde strávil část života
- Někdo si stěžuje, že má víc práce s úklidem, praním prádla, vařením apod.
- Je to změna k lepšímu, učíme se samostatnosti
- Mám svůj pokoj, svoje práva, můžu se zamknout
- Žijeme jako obyčejní lidé
- Mám výhodu, že se dostanu mezi lidi, mě už tady dost lidí zná
- Je to lepší na ubytovně, ale ještě lepší to bude v těch domkách
- V ústavu byly krádeže a násilí

Uživatelé již nežijí v ústavu ale v komunitě

- Spolupráce se sousedy – sousedka ve Vícenicích chodí na dobrovolné návštěvy a tráví s klienty dobu oběda
- Uživatelé v Náměšti nad Oslavou se navštěvují se sousedy z domu s pečovatelskou službou
- S podporou obce jde všechno lépe
- Transformaci řídí zřizovatel ústavu, ale kdo je kompetentní řešit problémy běžných obyvatel v komunitě?
- Nechybí nástroje pro řešení v komunitě?
- Nechybí legislativní ošetření systému komunitních služeb?
- Nechybí systémová alokace financí pro zajištění komunitních služeb?

Děkuji za pozornost

Veřejné slyšení senátu na téma: „Transformace sociálních služeb: naplnění práv osob s postižením

Investiční prostředky z Integrovaného operačního programu

Integrovaný operační program

- Ministerstvo práce a sociálních věcí:
- Oblast intervence 3.1 **Služby v oblasti sociální integrace**
- Alokace zdrojů oblasti intervence 3.1, 2007-2013: Celkové výdaje (ERDF + SR) – **93 180 640 €** (ERDF(85%) – 79 203 544 €, Státní rozpočet (15%) – 13 977 096 €)
- Aktivita 3.1 a) investiční podpora procesu zavádění jednotného přístupu v transformaci pobytových zařízení sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb
  - Podíl na alokaci – 60% (55 908 384 €)
- Pro aktivitu 3.1 a) – byly vyhlášeny 2 výzvy.

Co mají výzvy společné

- **Specifický cíl 3.1a)** Zajištění sociálních služeb v souladu s individuálními potřebami uživatelů vybraných pobytových zařízení, které jim umožní život v přirozeném prostředí a jejich podporu při vstupu na trh práce
- **Zaměření aktivity na:**
  - domácnosti uživatelů,
  - zázemí pro ambulantní služby a denní programy,
  - zázemí pro terénní služby,
  - zázemí pro management,
  - humanizaci - investice do změny v původních velkokapacitních zařízeních.
- **Příjemci podpory:** obce, kraje
- **Financování:** 100% způsobilých výdajů projektu (85% ERDF, 15% SR ČR)
- **Maximální výše podpory na jeden projekt je:** 90 000 000,- Kč.
- **Dokumentace k výzvě** – Příručka pro žadatele a příjemce (PŽP)
  - Kritéria transformace (Kritéria transformace humanizace a deinstitucionalizace vybraných služeb sociální péče – Příloha 1b PŽP).

Výzva č. 2

- Datum vyhlášení výzvy: 13. července 2009 - 28. února 2011
- Uzavření výzvy – úprava hodnoticího mechanismu
- Alokovaná částka pro výzvu: 1.338.502.000,- Kč
(1.137.726.700,- Kč SF, 200.775.300,- Kč SR)
- Minimální výše podpory na jeden projekt
20 000 000 ,- Kč
- Podáno celkem 7 projektových žádostí (415 228 671 ,- Kč).

Podpořené projekty

Název projektu	Žadatel	Příspěvek EU + SR
1.etapa transformace organizace Marianum	Moravskoslezský kraj	24 424 522,- Kč
Transformace Ústavu sociální péče Jinošov	Kraj Vysočina	59 235 550,- Kč
Transformace DOZP Stod – I. etapa	Plzeňský kraj	74 452 618,- Kč
Transformace Domova sociálních služeb Slatiňany I.	Pardubický kraj	87 446 605,- Kč.
Transformace Domova sociálních služeb Slatiňany II.	Pardubický kraj	90 000 000,- Kč.
Transformace Ústavu sociální péče Lobendava	Ústecký kraj	42 188 424,- Kč
Transformace Domova pro osoby se zdravotním postižením Hliňany	Ústecký kraj	37 480 952,- Kč

Výzva č. 7

- Datum vyhlášení výzvy: **7. července 2011**
- Ukončení příjmu žádostí: **30. června 2013**
- Alokovaná částka pro výzvu: **803 029 000,- Kč**
(682 574 650 Kč SF, 120 454 350,- Kč SR)
- **Minimální** výše podpory na jeden projekt **není stanovena.**
- Dosud podané – **2 projektové žádosti** - Karlovarský kraj, Moravskoslezský kraj

Vybraná zařízení

Srdce v domě, p.o.
Pístina – domov pro osoby se zdravotním postižením
Domov pro osoby se zdravotním postižením v Mariánské, p.o.
Domov pro osoby se zdravotním postižením „Pata“ v Hazlově, p.o.
ÚSP Hajnice – barevné domky
ÚSP pro tělesně postižené v Hořicích v Podkrkonoší
Domov Sluneční dvůr, p.o.
Domov pro osoby se zdravotním postižením Mařenice, p.o.
Marianum, p.o.
Harmonie, p.o.
Vincentinum – poskytovatel soc. služeb Šternberk, p.o. (leden 2012)

Domov sociálních služeb Slatiňany
Zámek Nová Horka, příspěvková organizace
Zámek Dolní Životice, příspěvková organizace
Domov pro osoby se zdravotním postižením Stod, p.o.
Bellevue, poskytovatel sociálních služeb
Vyšší Hrádek, poskytovatel sociálních služeb
Domovy pro osoby se zdravotním postižením Ústí nad Labem, p.o. – DOZP Hlíňany
Ústav sociální péče Lobendava, příspěvková organizace
Ústav sociální péče Jinošov, příspěvková organizace
Ústav sociální péče Ledec nad Sázavou, příspěvková organizace
Ústav sociální péče pro mentálně postižené Těchobuz, příspěvková organizace (únor 2012)
Ústav sociální péče Křižanov, příspěvková organizace
Sociální služby Vsetín, příspěvková organizace - DOZP Zašová, p.o.
Sociální služby Uherské Hradiště, p.o. - DOZP Velehrad – Salašská

Děkujeme Vám za pozornost

Kontakt:

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Odbor implementace fondů EU
oddělení realizace programů – sociální integrace a služby
Na Poříčním právu 1
128 01 Praha 2
e-mail: soc.integraceIOP@mpsv.cz

Výzva č. 7: <http://www.mpsv.cz/cs/11024>

Kontaktní osoba pro výzvu č. 7:

Mgr. Lenka Baldová, tel.: 221 922 026
Podskalská 19, Praha 2
lenka.baldova@mpsv.cz

Prezentovala:

Mgr. Kateřina Bohatcová, tel: 221 922 453
katerina.bohatcova@mpsv.cz

CESTOU PROMĚNY

Bc. Alena Brožková

ředitelka Domova bez zámku, p.o.

HISTORIE – Ústav sociální péče Jinošov

- zařízení pro lidi s mentálním postižením
- založeno v roce 1966 v areálu zámku Schönwald
- od roku 2004 zřizovatelem Kraj Vysočina
- umístěn v obci s 200 obyvateli
- 3 ha areál, celkem 6 budov
- špatná dopravní dostupnost

SOUČASNOST

- leden 2011 - změna názvu na **Domov bez zámku**
- 71 klientů (z toho 5 žen)
- průměrný věk 55 let
- soc. služby nyní poskytujeme celkem na 8 místech v Náměšti nad Oslavou a okolí (do 30 km) v pronajatých domech, bytech, ubytovnách

Dvě sociální služby

Domov pro osoby se zdravotním postižením

- 40 klientů se středním až těžkým mentálním postižením
- potřebují více podpory a péče, včetně zdravotní

Chráněné bydlení

- 31 klientů s lehkým až středním mentálním postižením
- potřebují pouze podporu a dohled

Změny ve složení ošetřujícího personálu

rok 1985

13 zdravotních sester pečovalo o 104 mužů

rok 2011

37 zaměstnanců v přímé péči pečuje a podporuje celkem 71 klientů

JAK TRANSFORMUJEME...

- únor 2007 – zařazení zřizovatelem do projektu Podpora transformace sociálních služeb
- období intenzivní práce na přípravě Transformačního plánu, připravenosti uživatelů, zaměstnanců a široké veřejnosti
- únor 2010 – odevzdání Transformačního plánu pro první etapu zřizovateli
- probíhá 1. etapa, jejíž součástí je vybudování domácností v Náměšti nad Oslavou a nedaleké Velké Bíteši a Centra denních aktivit

Budoucí domácnost

- domek **pro 6 uživatelů** (v některých domácnostech odlehčovací lůžko)
- péče poskytovaná dle potřebné míry podpory až 24 hodin denně
- využívání veřejných služeb (obchody, restaurace, doprava, doktor, holič...)
- samostatné zajištění chodu domácnosti (bez uklízečky, údržbáře...)

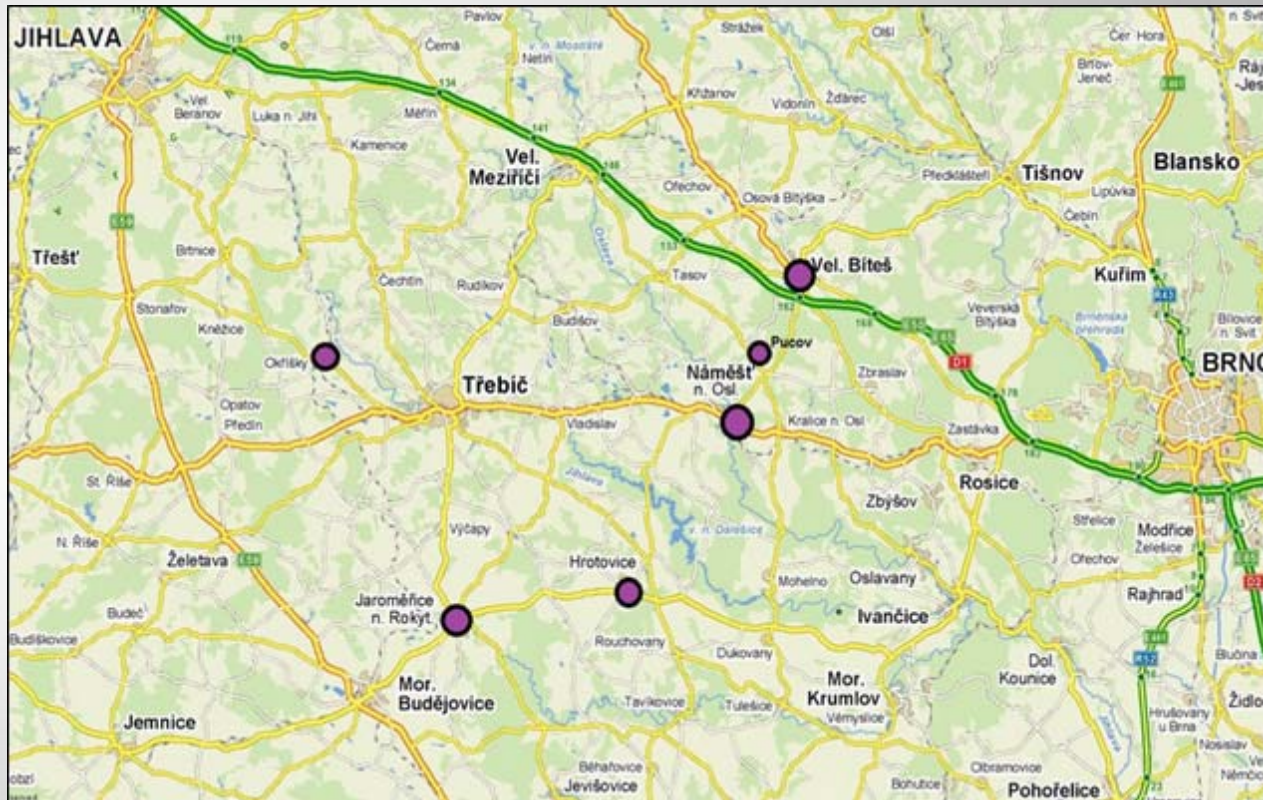

2. a 3. etapa

- listopad, prosinec 2011 – odevzdání plánu zřizovatelem

- vznik dalších 9 domácností v okrese Třebíč s využitím jiných, již existujících sociálních služeb

Domov bez zámku

Hendikep není bariéra

Děkuji za pozornost!

Bc. Alena Brožková

reditelka@domovbz.cz

tel.: 604 232 610

www.domovbezzamku.cz

Společenská návratnost investic

Social return of investment

Sociální podnikání

- pod pojmem sociální podnikání vnímáme podnikatelské aktivity prospívající **společnosti a životnímu prostředí**.
- sociální podnikání hraje důležitou roli v **místním rozvoji** a často vytváří **pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním , sociálním nebo kulturním znevýhodněním**.

Co je sociální podnik:

- mezi cíli podniku figurují **obecně prospěšné cíle** (řešení zaměstnanosti, sociální inkluze apod.)
- do řízení podniku jsou co nejvíce zapojeni **pracovníci**/členové sociálního podniku
- **zisk** je z větší části použit pro další **rozvoj sociálního podniku**, tj. na veřejně prospěšné cíle
- využívá místní zdroje a napomáhá **lokálnímu rozvoji**
- sociálním podnikem může být **NNO** i **obchodní firma**
- integrační sociální podnik dle definice TESSEA (Tematická síť pro sociální ekonomiku) naplňuje především veřejně prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce

Proč sociální podnikání?

Východiska - budoucnost sektoru neziskových organizací

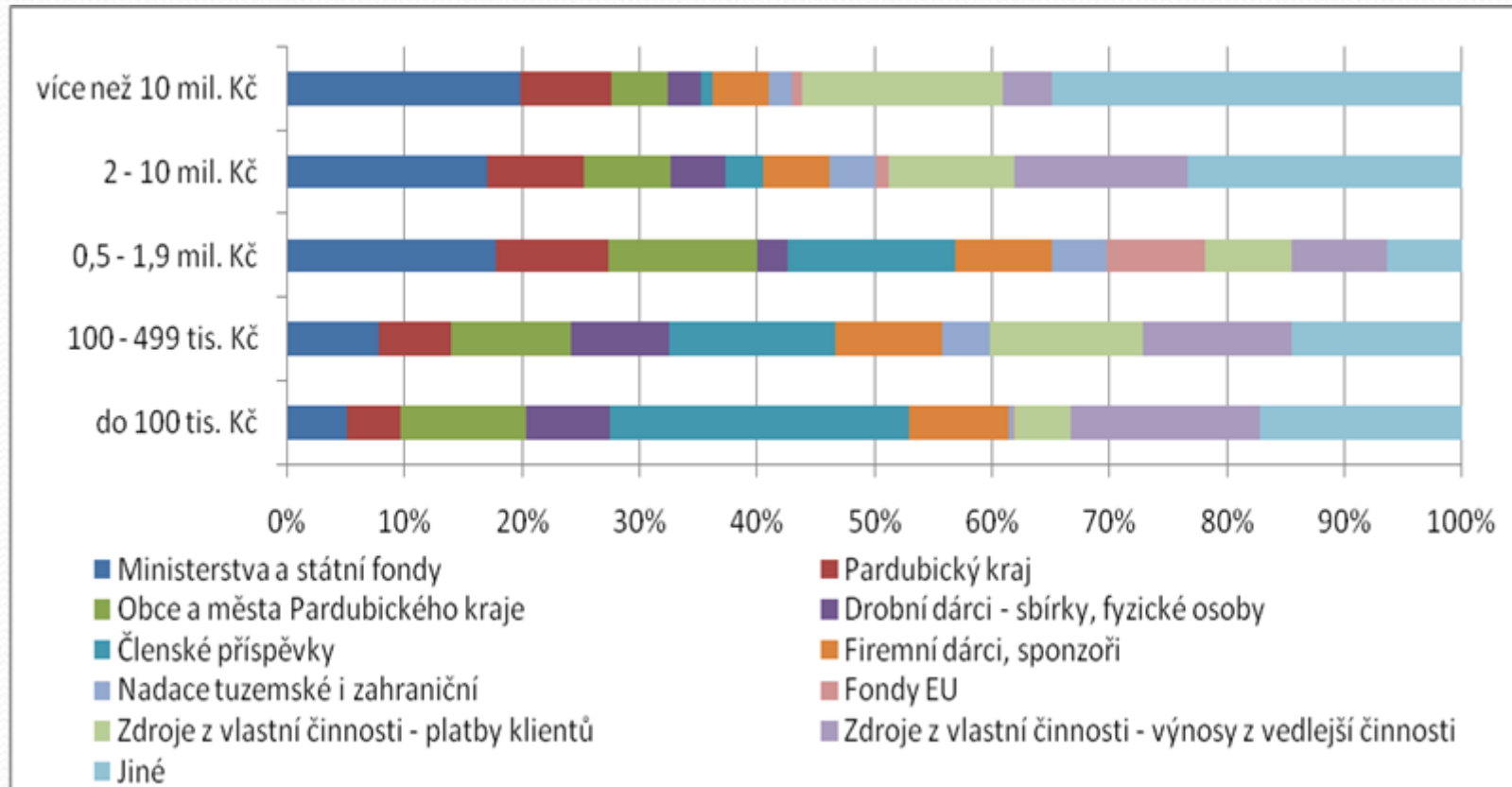
- do budoucna nelze očekávat navyšování finanční podpory veřejně prospěšných aktivit (NNO) ze strany veřejných rozpočtů
- v dalším programovém období EU (2014+) lze očekávat potřebu spolufinancovat projekty, které jsou dnes financovány ze 100%
- NNO si na svoji činnost budou muset získávat čím dále větší podíl prostředků z vlastní činnosti
- **sociální podnikání je jednou z cest, jak mohou NNO získat prostředky na svoji činnost**

Proč chtějí školy a NNO sociálně podnikat?

- posílení příjmů organizace
- pokud NNO úspěšně sociálně podniká, zvyšuje to nejen její **soběstačnost, ale i prestiž a sebevědomí**
- **nedostatek pracovních příležitostí pro klienty.** Zaměstnávání klientů v sociálních firmách zřízených školami či NNO chtějí tyto organizace dokázat firmám, klientům, osobám, jež o ně pečují, JE **MOŽNÉ** zaměstnávat např. osoby s hendikepem. Klienti mohou v sociální firmě získat nejen pracovní dovednosti a návyky, ale také potřebné reference, které zvýší jejich uplatnitelnost.
- **zájem o další osud klientů** po absolvování např. praktické školy

STRUKTURA PŘÍJMŮ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V PARDUBICKÉM KRAJI DLE VÝŠE ROZPOČTU V ROCE 2008

Zdroj: Analýza nestátního neziskového sektoru v Pardubickém kraji, KONEP, 2008

Proč sociální podnikání?

Východiska- trendy v privátním sektoru

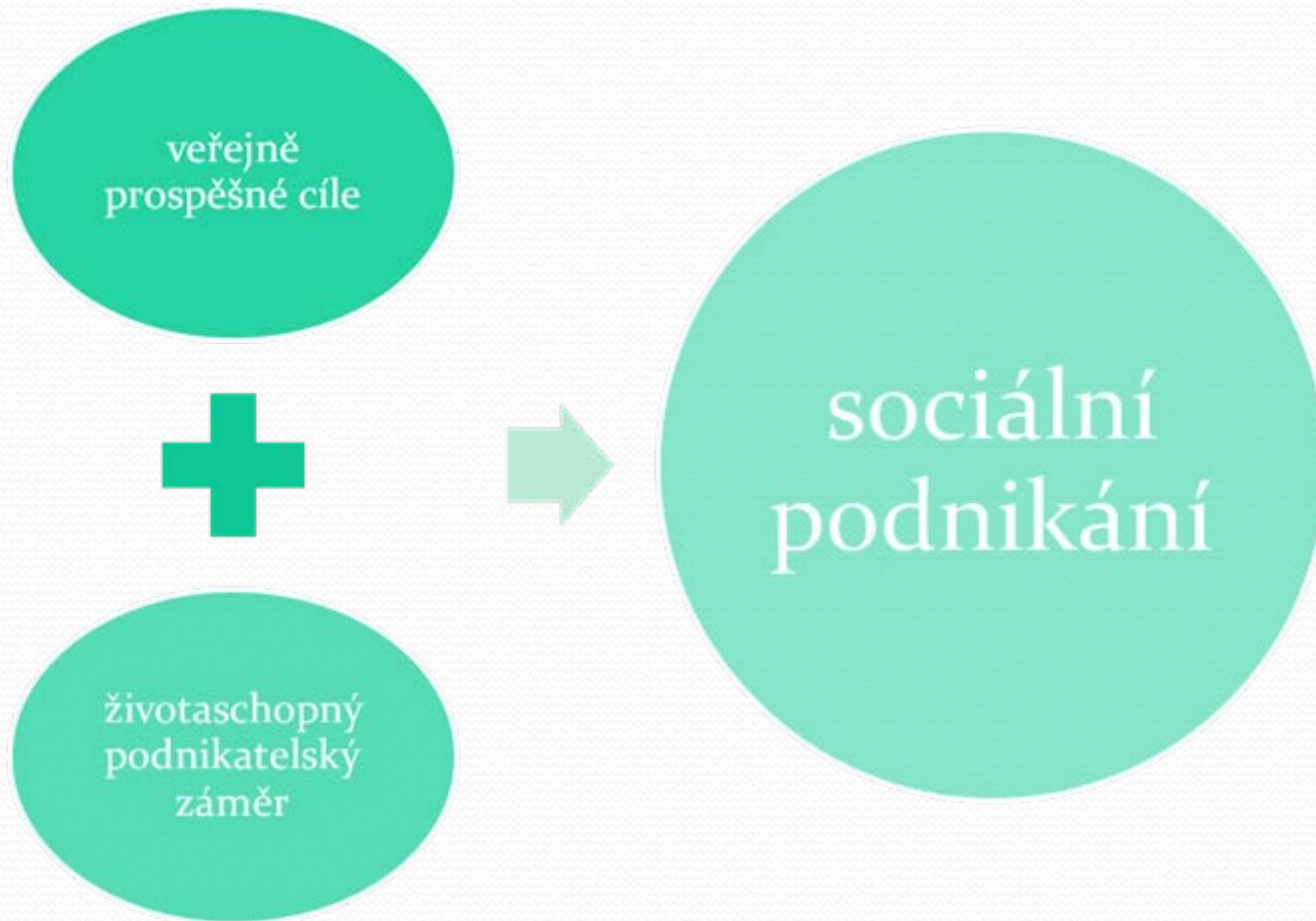
- nárůst fenoménu **společenské odpovědnosti** organizací (firem)
- zvyšující se zájem spotřebitelů o kvalitu produktů, způsob produkce, enviromentální vlivy
- snaha prezentovat aktivity a hodnoty (zejména pozitivní), které privátní organizace vytvářejí nad rámec finanční hodnoty pro vlastníky
- **privátní firmy přebují v konkurenci prezentovat svoji veřejnou prospěšnost**

Proč sociální podnikání?

Východiska – situace na trhu práce

- ve vyspělých zemích EU jsou nezaměstnaní imigranti a další skupiny osob ohrožených exkluzí motivovány nejen k zaměstnání, ale také k podnikání
- **podnikání osob ohrožených exkluzí je de facto sociálním podnikáním**
- podnikání osob ohrožených sociální exkluzí snižuje závislost na státní podpoře, zvyšuje sebevědomí a má další pozitivní dopady

SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ = PRŮNIK MEZI PŘÍSTUPEM FIREM A NNO

Situace v ČR

- V současné době funguje v ČR cca 50 sociálních podniků, jež podnikají v různých oblastech podnikání: **úklidové služby, kavárny, cukrárny, restaurace, výrobní i zpracovatelské podniky, grafická studia, call centra, údržba zahrad a parků, prádelny, prodej fair trade výrobků atd.**
- většina sociálních podniků se zaměřuje na zaměstnávání znevýhodněných osob
- řada sociálních podniků má **statut chráněné dílny**
- regionální rozložení sociálních podniků: **nejvíce Praha, Ústecký, Moravskoslezský a Zlínský kraj, nejméně kraj Jihočeský a Vysočina**

Hlavní problémy brzdící rozvoj sociálního podnikání v ČR

- NNO jako potenciálním sociálním firmám **chybějí pracovníci s „podnikatelským“ způsobem uvažování** – i sociální podnik musí být v první řadě životaschopným podnikem
- **chybějící podnikatelské kompetence** zaměstnanců NNO (znalost základů podnikání, efektivního řízení firmy, znalostí a zkušeností z podnikové ekonomiky, marketingu, odborné znalosti a zkušenosti ve zvoleném oboru podnikání).
- **chybí** ucelený a dostupný **system** podpory sociálních podniků (sociálně-podnikatelské poradenství, mikroúvěry, atp.)
- NNO chybí finanční na **zdroje počáteční investici** spojenou s vybudováním sociální firmy, analýzu trhu, špatný přístup NNO k úvěrům
- nedostatek životaschopných podnikatelských nápadů
- **nízká úroveň povědomí o sociálním podnikání** a jeho výhodách pro společnost nejen mezi veřejností, ale i na úřadech a ministerstvech

Hlavní problémy brzdící rozvoj sociálního podnikání v ČR

- **chybí legislativní a daňová podpora sociálního podnikání**
- **nižší pracovní výkonnost klientů, vyšší provozní náklady firmy** oproti jiným firmám na trhu
- **nezájem a obavy** klientů a osob, jež o ně pečují o práci v sociální firmě. Obavy jsou jednak dány špatnou zkušeností s nekalými praktikami „sociálních“ firem, které zneužívají např. podpory pro chráněné dílny, za nezájmem pak může být systém sociální podpory, který nemotivuje klienty k práci.
- **chybějící spolupráce** institucí (školy, NNO, úřady, podnikatelé)

Možné způsoby řešení uvedených problémů

- široce pojatá **osvěta**, která by představila sociální podnikání a jeho přínosy jak veřejnosti, tak firmám, NNO, státu a úředníkům, klientů i rodičům, a to nejlépe prostřednictvím příkladů dobré praxe
- **změna legislativy**, zejména zákona o zaměstnanosti – zapracovat sociální podnik jako jednu z forem aktivní politiky zaměstnanosti za účelem tvorby pracovních míst pro dlouhodobě nezaměstnané a osoby se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním.
- **podpora** sociálních firem ve **formě vzdělávání v podnikatelských kompetencích** a ve formě podnikatelského **poradenství**
- **spolupráce** sociálně odpovědných firem a NNO-např. předávání podnikatelských zkušeností v rámci firmami podporovaného **dobrovolnictví**
- **prodej symbolických podílů** v sociálních firmách klientům a osobám o ně pečujícím. (např v Británii ve výši např. 5 liber –což zvyšuje motivaci a zájem o práci v sociální firmě)

Možné způsoby řešení uvedených problémů

- nastavení systému investičních pobídek (daňové úlevy, odpisy), posilující finanční stabilitu sociálních podniků
- **podpora krajů, měst a obcí**, která nevyžaduje ani 1 Kč navíc
  - např. poskytnutí prostoru (fyzického, mediálního) pro osvětu
  - v rámci veřejných zakázek požadovat zaměstnání nezaměstnaných na zakázce
  - **v rámci veřejných zakázek zohlednit sociální a environmentální kritéria při výběru dodavatelů**, např. požadavek na společenskou prospěšnost uchazeče.
  - zakládat sociální firmy – např. Město Liberec již v roce 2005 založilo firmu na údržbu městské zeleně, ve které zaměstnává dlouhodobě nezaměstnané

Ve výsledku by kraje a obce nejen ušetřily finanční prostředky, ale přispěly by k udržitelnému rozvoji svého regionu.

Metody měření dopadů sociálního podnikání

- Při použití metody SROI v rámci projektu TESSEA v sociální firmě Modrý domeček s.r.o. – byla sledována investice - dotace Úřadu práce Středočeského kraje v roce 2009 do položek platů zaměstnanců firmy, které v důsledku umožňují zaměstnávat sledovanou cílovou skupinu – osoby se zdravotním znevýhodněním.
- Sledovaná investice za rok 2009 ve výši 2.268.000 Kč byla dle výpočtu zhodnocena ve formě sledovaných dopadů na celkem 3.253.204 Kč, tedy na 143%.
- (Pozn. náklady na 1 středního nezaměstnaného na 1 měsíc činí 21.626Kč (podpora, ušlý výběr daní a pojištění).
- Z uvedeného vyplývá, že státu se vyplatí podporovat tvorbu **pracovních míst rozvojem sociálních podniků pro dlouhodobě nezaměstnané a osoby se zdravotním a sociál. znevýhodněním**

DĚKUJI ZA POZORNOST

Mgr. Miluše Horská

ředitelka Základní školy a Praktické školy SVÍTÁNÍ, o.p.s.
senátorka Parlamentu ČR

horska@svitani.cz

„Podpora transformace sociálních služeb“

22. 11. 2011

Mgr. Tereza Kloučková, MPSV

Historie

- 2000 - 2002 Česko Britský projekt
- 2005 - novela zákona o sociálním zabezpečení č.218/2005 Sb.
- Usnesení vlády ČR č. 127 ze dne 21. 2. 2007 - Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti
- 2007 - Zákon o sociálních službách č.108/2006 Sb., prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb.
- 2010 Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Proč MPSV přistoupilo k procesu transformace a deinstitucionalizace

- Totální instituce;
- Nízký počet pracovníků v přímé péči;
- Nedostatek odborných pracovníků;
- Nedostatečný počet alternativních služeb;
- Nevhodné ubytovací podmínky;
- Nedostatečná možnost zapojit se do normálního života;
- Nedostatečná informovanost o alternativních sociálních službách;
- Výrazná poptávka po komunitních typech služeb;
- Změna způsobu života lidí s postižením;
- Implementace Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením;
- Implementace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách;

Základní oblasti podpory

- **Podpora procesů** - komplexní metodická příprava poskytovatelů, pracovníků a uživatelů sociálních služeb s ohledem na stávající situaci v zařízení i v celém regionu
- **Investiční podpora** zařízení pro poskytování sociálních služeb zaměřená na nákup, výstavbu a rekonstrukci vhodných objektů pro poskytování sociální služby
- **Náklady na provoz** zařízení při přechodu na nový typ služeb

Evropský sociální fond pro období 2007 - 2013

- Evropský sociální fond
- Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
- Prioritní osa - Sociální integrace a rovné příležitosti
- Oblast podpory - Podpora sociální integrace a sociálních služeb

Individuální projekt MPSV „Podpora transformace sociálních služeb“ – alokace 136 250 000,-

Cíle

- Existuje síť veřejných služeb;
- Poskytování služeb podle reálných a individuálních potřeb uživatele;
- Reflexe denního i životního cyklu člověka;
- Způsob života je srovnatelný s běžným způsobem života vrstevníků;
- Jsou dodržována lidská práva člověka s postižením, a služby podporují jejich naplnění;
- Lidé s postižením jsou rovnoprávnými partnery a jsou aktivně zapojováni do rozhodovacího procesu;

Cíle

- Při stanovení národních, regionálních a lokálních strategií a politik se zohledňuje nutnost prevence institucionalizace;
- Proces deinstitutionalizace a transformace sociálních služeb je zohledněn i při investování do stávajících institucí;
- Prohlubování i zvyšování znalostí pracovníků i dalších pečujících osob;
- Zdroje (investiční i provozní) jsou postupně převáděny z existujících velkokapacitních institucí na nové - komunitní služby;

Cíle

- Kontrola kvality poskytování sociálních služeb i transformačního procesu;
- Proces deinstitucionalizace je zohledněn napříč všemi oblastmi politiky;
- Zvyšování povědomí o problematice transformačního procesu mezi širokou i odbornou veřejností a všemi relevantními aktéry procesu;
- Spokojený člověk s postižením i lidé, kteří se o něj starají;

Nutné kroky k realizaci

- Průběžné Informování relevantních subjektů
- Zjištění situace na národní úrovni
- Zjištění situace na místní úrovni včetně toho, co by chtěli klienti
- Návrh nových služeb
- Příprava klientů
- Příprava pracovníků
- Přestěhování klientů
- Přesun pracovníků a věcí
- Logistika
- Monitorování a hodnocení

Nutné kroky v oblasti investiční podpory

- Vytvořit síť sociálních služeb v komunitě, a to pro osoby se zdravotním postižením, které žijí v „nevyhovujících“ podmínkách.

Zajistit prostory pro:

ubytování uživatelů

denní program uživatelů

zaměstnance

vedení služby.

Investiční podpora

- Integrovaný operační program.
- Pravidla jsou dána ve výzvách.
- V současné době ukončena výzva č. 2 a otevřena výzva č. 7 (www.mpsv.cz).
- Celkové finanční prostředky 1,3 miliardy Kč.

Děkuji za pozornost

Mgr. Tereza Kloučková

Tel.: 221 922 441

E-mail: tereza.klouckova@mpsv.cz

OBLASTNÍ CHARITA
BRNO

Karel Kosina

Role nestátního sektoru v transformaci sociálních služeb.

Foto: Robert Mečkovský

Cíl prezentace

- Jaká je role NNO v transformaci?
- Které teoretické a praktické koncepty ovlivnily NNO?
- Co nás spojuje?

Počátky NNO

- Nestátní neziskové organizace (NNO) významně vstupují do sféry poskytovatelů sociálních služeb počátkem devadesátých let. Převážně založené na dobrovolné práci a postupného propojování s profesionální rolí poskytovatelů sociálních služeb
- Svou podstatou nenavazovaly na tradici státních poskytovatelů sociálních služeb a vytvářely alternativu inspirovanou dobrou praxí ze zahraničí.

Vymezení pojmu

- Člověk s postižením, který je odkázán v dnešní době na poskytované sociální služby se stává součástí instituce a systému která jej více nebo méně omezuje s odůvodněním na přiměřenou, nepřiměřenou péči, ochranu a náležitý dohled.
- Z praxe víme, že poskytovatelé sociálních služeb se značně liší ve formě poskytované péče. Vymezil jsem je na **integrované** formy začleněné do běžného života a **segregované** formy uzavřené, vyčleňující se s běžného života.

Institucionalizace

- Okruh institucionalizace a byrokratizace vymezuje omezený prostor, který nenabízí uživateli služeb život v přirozeném prostředí domova integrovaného v běžné zástavbě. Nemalá část populace je nucena žít v podmínkách, které jsou nelidské v tom smyslu, že s lidskostí a běžným životem nemají nic společného.

Institucionalizace a de-institucionalizace péče

- Institucionalizace omezuje přirozené aktivity jednotlivce, rodiny a formalizuje péči, která se vzdaluje běžnému životu.
- De-institucionalizace podporuje začleňování do běžného života a poskytování péče v přirozeném prostředí a stala se pro řadu NNO hlavním cílem.

Začlenění a vyčlenění

- Poskytovatel i uživatel služeb se ocitají v jisté pasti sociálních sítí, které více vyčleňují, segregují, než začleňují, integrují uživatele služeb. Můžeme hovořit o ghettizaci sociálních služeb, která je odděluje od reality každodenního života.

Vyčlenění

- **Ghettem** rozumíme ohraničený prostor vymezený skupinou lidí dle shodných znaků a izolovaných vůči majoritní společnosti.
- Slovo ghetto má pro nás odstrašující význam hluboce zakořeněný v historii, ale rovněž v současném „moderním“ pojetí sociálních služeb vyčleňující lidi s postižením na základě přenesených praktik poskytování péče z minulého století.

Ghettizace sociálních služeb

- Ghetty můžeme nazvat také řadu institucí, které poskytují sociální služby lidem s mentálním postižením, kterým je vnucováno odloučení od společnosti.
- Princip segregace zvyšuje pravděpodobnost ghettizace sociální služby.
- Takováto služba se vyznačuje vymezeným územím, chtěnou i nechtěnou izolací a uzavřeností před majoritní populací, omezování všech forem interakcí, izolací sociálních problémů a cílových skupin, pro které byla určena.

Počátek transformace

- Vědomí tohoto stavu vedlo Milana. Chába, ředitele ústavu sociálních služeb k praktickému i teoretickému vymezení procesu změny, řekněme k budoucí transformaci sociálních služeb.
- Transformace nebyla zahájena NNO, ale sebereflexí samotných pracovníků ústavních služeb. NNO realizovaly pilotní projekty, které byly alternativou k ústavní péči podpořenou požadavky klientů a rodinných příslušníků.

Přínos NNO

- Zásadním přínosem NNO je podíl na rozvoji sociálních služeb založených na principu integrace: chráněné bydlení, chráněné dílny,..

Sociální práce

- Vznik sociální práce, jako vědní disciplíny jasně vymezil její roli vůči medicíně a lékařským službám, které fungují na vstupech a výstupech, respektive pacient v nemocnici má reálný výhled, že instituci opustí po ukončení léčby a vrátí se domů. Uživatel sociální služeb s těžkou mentální retardací, autismem, kombinovaným postižením má takovouto možnost velmi omezenou s ohledem na reálnou situaci v nabídce sociálních služeb a s ohledem na fakt propustnosti-nepropustnosti sociálních služeb. Problémem je, že poskytovatelé a jejich zařízení velmi často nemocniční prostředí připomínají s jediným rozdílem, že diagnóza je neléčitelná a pobyt se prodloužil na neurčito.

Vliv sociální práce

- Faktické znovu obnovení oboru sociální práce výrazně ovlivnilo diskusi o institucionalizaci.
- Absolventi sociální práce vnesly a vnášejí nové paradigmatata do NNO a řada z nich zakládala NNO.

Princip normality

- Základní pravidla tzv. **principu normality**
- Tyto v Evropě všeobecně uznávané principy mající své kořeny ve Skandinávii poukazují na to, že při celkovém utváření životního prostoru lidí s mentálním postižením, při péči o tyto spoluobčany je nutná orientace na normy společnosti a rutinní průběh všedního dne.

Decentralismus

- Proces de- institucionalizace musí nutně provázet proces de-centralizace, který podmiňuje rovné příležitosti poskytovatelů sociálních služeb včetně NNO.

Decentralizace a spolupráce

- Potřeba výraznější zapojení NNO do procesu transformace.
- Formy chráněného bydlení NNO realizuje již od počátku 90 let a může části klientům ústavní péče nabídnout své služby.

Otevření spolupráce

- Decentralizace umožní významné propojení NNO a státních služeb:
- Dobrá praxe
- Otevřenost
- Propojování
- Konkurence

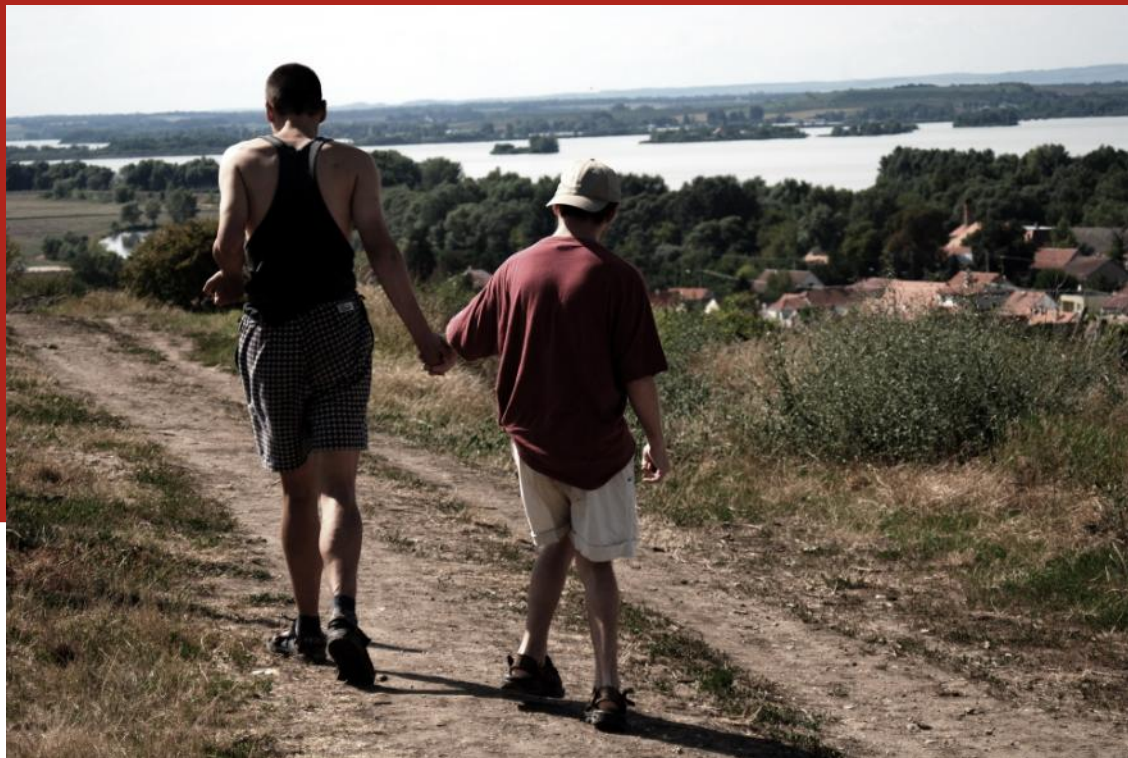

OBLASTNÍ CHARITA
BRNO

karel.kosina@charita.cz

Děkuji za
pozornost

Naplnění práv lidem s postižení

JAN PFEIFFER

**EUROPEAN EXPERT GROUP ON TRANSITION OF
INSTITUTIONAL TO COMMUNITY CARE**

Relevantní úmluvy SN

- **Úmluva o právech osob se zdravotním postižením**
- Declarace práv osob se zdravotním postižením.
- Standardní pravidla stejných příležitostí osob s postižením
- Deklarace práv osob s mentální retardací.
- Úmluva o právech dítěte.
- Principy alternativní péče o děti.
- Principy péče o osoby vyššího věku
- CM/Rec(2010)o deinstitucionalizaci a životě v komunitě zdravotně postižených dětí.

ČL. 19

Žít nezávisle a být zapojen do běžného života

- ◆ Žít v běžném životě a mít odpovídající podporu
- ◆ Plné zapojení a podílení se
- ◆ Dostupnost služeb pro běžnou populaci
- ◆ Možnost výběru jako ostatní:

- **Právo vybrat si s kým a kde budu žít**

Instituce

Instituce (z latinského *instituere*, ustanovit, zřídit)

se používá v dvojím významu :

- Organizace, trvalé a účelové společenské útvary s jasnou hranicí, členstvím, vnitřní dělbou činností .
- Způsob jednání a vztahů. Obecně praktikovaný, schvalovaný a předávaný. Působí jako mechanismus sociální kontroly a udržování speciálního řádu.

Institucionální kultura

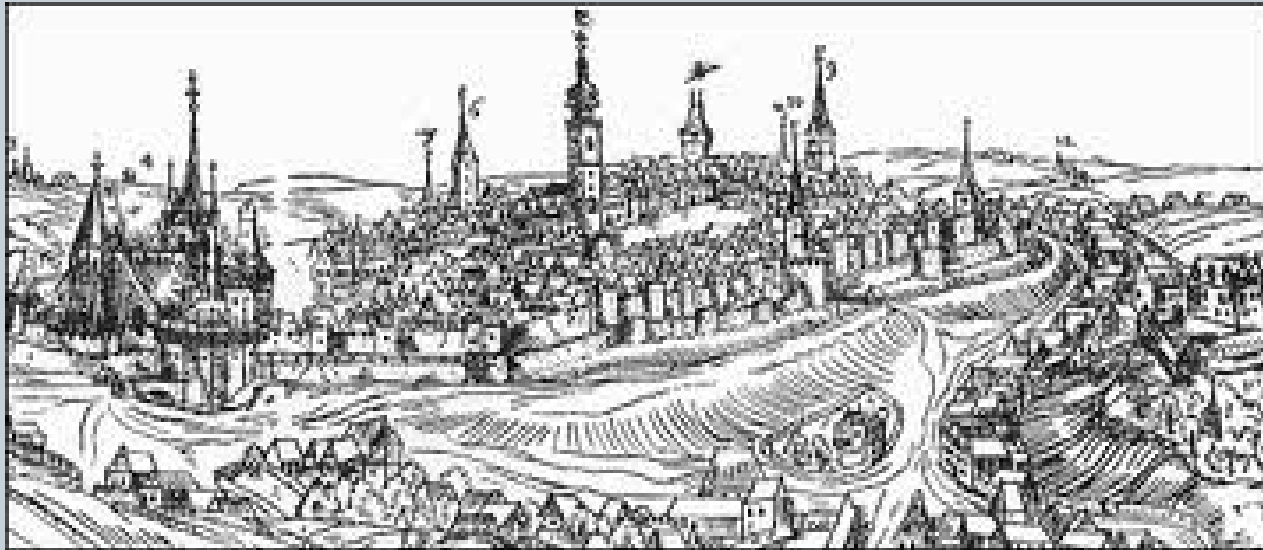
- Depersonalizace - odnětí osobního vlastnictví, znaků a symbolů vlastní jedinečnosti a lidskosti.
- Rigidní pravidla - pevně daný čas pro vstávání, jídlo i činnosti, nerespektující osobní preference nebo potřeby.
- Paušalizované léčebné postupy - s lidmi se zachází skupinově, bez respektování soukromí nebo individuality.
- Sociální odstup - odlišné postavení personálu a klientů.
- Pravidla instituce - jsou důležitější než potřeby klientů

Vystrkov 70 000 obyvatel

- Syrotkov

Bláznov

- Stařín

Hlupín

De institucionalizace

Institucionální

- Izolace od komunity
- Nedostatečná kontrola nad svým životem
- Paternalistické vztahy
- Rigiditata a rutinní přístupy
- Pravidla instituce jsou důležitější než potřeby klientů.

Na klienta orientovaná

- Zapojení do komunity.
- Zapojení do všech rozhodovacích procesů
- Partnerství
- Flexibilita a komplexnost
- Individuální přístup
- Klient v centru pozornosti

Rizika proces změny služeb

Rizikové scénáře

- Investice do stávajících zařízení.
- Udržování institucí paralelně s komunitními službami.
- Uzavírání institucí bez alternativ v komunitě.
- Komunitní služby s institucionální kulturou.

Řešení

- Jasně definovat co je a co není transformace, investice jen na havárie.
- Definovat složení a funkce sítě služeb-péče. Uzavírání paralelně s tvorbou nové sítě.
- Akční plán procesu změny. Individuální plány klientů.
- Vzdělávání, standardy kvality a systém jejich monitorování.

Proces změny služeb

Problémy

- Investice do stávajících zařízení.
- Udržování institucí paralelně s komunitními službami.
- Uzavírání institucí bez alternativ v komunitě.
- Komunitní služby s institucionální kulturou.

Řešení

- Jasně definovat co je a co není transformace.
- Definovat složení a funkce sítě služeb-péče.
- Akční plán porcesu změny.
- Standardy kvality a systém jejich monitorování.

Zaměstnanci

Problémy

- Strach z nezaměstnanosti.
- Strach z adaptace na nové podmínky.
- Technické komplikace spojené s přesunem.
- Přenášení institucionální kultury.

Řešení

- Aktivní zapojení do procesu změny.
- Rekvalifikace, tréninky.
- Komplexní individualizovaný podpůrný program-supervize.
- O tolerance k zneužívání moci.

Politická reprezentace

Rizika

- Investice do budov je politicky atraktivní.
- Lobby institucí.
- Zvýšení nákladů.
- Marginální “elektorát”.
- Nebezpečnost klientů pro komunitu.

Řešení

- Osvěta- přenos zkušeností “ze světa”.
- Mezinárodní kulturní a legislativní rámec.
- “Cost benefite” analýzy.
- Volební právo pro všechny.
- Aktvní hlas klientů a jejich rodinných příslušníků.
- Individuální zainteresovanost.
- Objektvní analýzy a informace.

Fáze “transformace”

- NGO experimenty
- Popírání problému
- Skandály
- “Humanizace”
- Transformace bydlení / horizontalizace instituce/
- Národní pilotní projekty- změna místa i kultury
- **Národní Akční Plán**
- **Vytvoření podmínek pro celonárodní implementaci**

EC zpráva o transformaci institucionální v komunitní péči

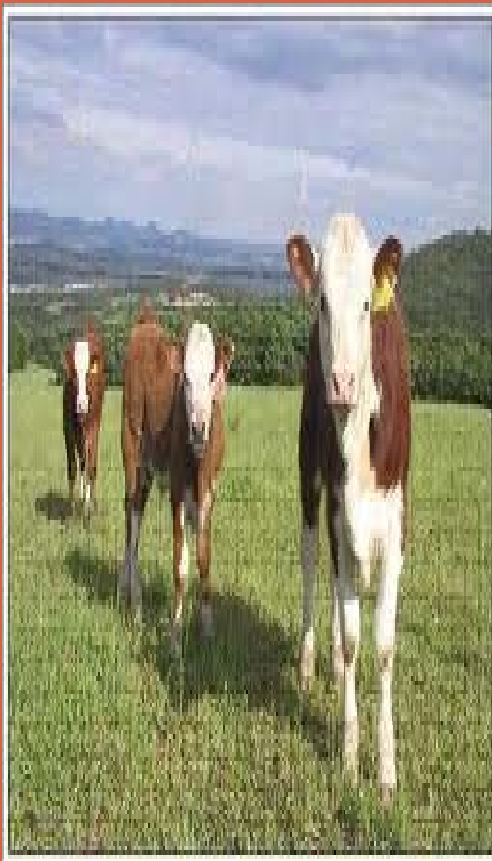
- Zapojení uživatelů a rodinných příslušníků
- Prevence institucionalizace
- Omezení investic do institucionální péče
- Rozvoj komunitních služeb
- Zavření institucí
- Využití všech existujících zdrojů
- Podpora lidských zdrojů
- Systém kontroly kvality
- Koordinace na všech úrovních
- Kontinuální osvěta

Život v komunitě?

**Důležité vědět
kam chceme
dojít**

- **Děkuji za
pozornost**

Způsobilost k právním úkonům u klientů pobytových sociálních služeb

1) Způsobilost k právním úkonům – Ochrana nebo Omezení?

2) Ochrana – Neplatnost právních úkonů
- Zápis v občanském průkazu

3) Omezení - Neplatnost právních úkonů
- Zápis v občanském průkazu
- Uzavření manželství
- Děti
- Závěť
- Jednání před soudy
- Volby?
- Zdravotní úkony?

4) Vlák (doprava)
Rohlík (jídlo)
Rodina
Svatba
Volby
Lékař

5) Stigma nesvéprávného
Omezení rozvoje schopností
Omezení zaměstnávání

6) Statistiky

Počet osob zbavených způsobilosti k právním úkonům – 26 520
Počet osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům – 5 741

7) Testy způsobilosti osob

Statusový a Funkční

Statusový test – Znalecký posudek
- Jedno rozhodnutí platné pro všechny další situace

- Ústavní soud vyslovil: „Samotná skutečnost, že určitá osoba trpí duševní poruchou, totiž ještě není důvodem omezení způsobilosti k právním úkonům; resp.vyjádřeno jazykem základních práv - u omezení základních práv (práva na právní osobnost a na lidskou důstojnost), ale musí být vždy konkrétně uvedeno, koho, resp. co ohrožuje plná způsobilost k právním úkonům (zachování právní osobnosti) osoby omezované, a dále je třeba odůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími prostředky.“

Funkční test – Postižení neznamená automaticky nezpůsobilost

- U každého případu zjišťujeme schopnost jedince vykonávat dané rozhodnutí
- Aktuálně v trestním právu, otázkách odpovědnosti

8) Mezinárodní Soft law

- Doporučení R (99) 4 Výboru ministrů členským státům o zásadách právní ochrany dospělých nezpůsobilých osob
- Doporučení Rec (2006) 5 Výboru ministrů členským státům o Akčním plánu Rady Evropy na podporu práv a plného zapojení lidí s postižením do společnosti: zlepšování kvality života lidí s postižením v Evropě v letech 2006 – 2015

9) Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

- Mezinárodní lidskoprávní dokument, kterým je česká republika vázána
- Přijata Valným shromážděním OSN 13. prosince 2006 a pro ČR vstoupila v platnost 28. 10. 2009
- Česká republika zatím neratifikovala Opční protokol (Zavázala se vypracovat návrh ratifikace do konce roku 2012.)

10) Nejdůležitější ustanovení

- čl. 4 – Obecné závazky státu
- čl. 9 – Přístupnost
- čl. 12 – Rovnost před zákonem
- čl. 19 – Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti
- čl. 23 – Respektování obydlí a rodiny
- čl. 24 - Vzdělávání
- čl. 27 – Práce a zaměstnávání
- čl. 29 – Účast na veřejném a soukromém životě

11) Co nám chybí?

Zákon o opatrovnictví a podpůrcovství

12) Děkuji Vám za pozornost

Barbora Rittichová

Liga lidských práv a Centrum advokacie duševně postižených
Burešova 6
602 00 Brno
brittichova@mdac.info

**Sociální komise Svazu měst a obcí
Unie zaměstnavatelských svazů ČR -CRA**

Rozvoj komunitních sociálních služeb na obcích

Radka Soukupová

**Veřejné slyšení
Transformace sociálních služeb – Naplnění práv osob s postižením
Praha – Senát Parlamentu ČR
22. 11. 2011**

Svaz měst a obcí

- dobrovolná, nepolitická a nevládní organizace
  - založená jako zájmové sdružení právnických osob
  - členy Svazu jsou obce a města
-

Svaz měst a obcí

- je partnerem pro vládní i parlamentní politickou reprezentaci
- podílí se na přípravě a tvorbě návrhů legislativních opatření v oblastech týkajících se kompetencí obcí
- činnost Svazu je založena především na aktivitě starostů, primátorů a zastupitelů, kteří se nad rámec svých povinností věnují i obecným problémům samosprávy

Svaz měst a obcí

- k 31.12.2010 bylo členem Svazu měst a obcí (SMO) celkem 2.504 obcí – 40 % z celkového počtu obcí 6.249
- tato města a obce reprezentovaly 7.870.500 obyvatel – cca 75 % z celkového počtu 10.532.770 osob
- komise SMO – poradní orgány (mj. bytová komise, sociální komise)

Unie zaměstnavatelských svazů svazů ČR

- dobrovolná, nepolitická a nevládní organizace
- členové – 30 zaměstnavatelských svazů (7 sekcí)
- člen tripartity

Unie zaměstnavatelských svazů svazů ČR Sociální sekce

- Asociace poskytovatelů sociálních služeb
- Asociace sociálního poradenství
- Česká asociace pečovatelské služby
- Česká rada humanitárních organizací

Unie zaměstnavatelských svazů svazů ČR Svaz měst a obcí ČR

- Partneři v oblasti **veřejných služeb** a sociálního dialogu
- Memorandum o spolupráci

Terminologie – problémy

- **služby veřejně dostupné** (dostupné všem občanům – holič, restaurace, banka)
- **služby veřejné** (hrazené z veřejných zdrojů – MHD, knihovny, školy)
- **služby komunitní** (sdílí je obyvatelé komunity, podporují život člověka v komunitě – bydlení, donáška obědů, poradenství)

Terminologie - problémy

- **služby komunitní sociální** (napomáhají setrvání člověka v komunitě - pečovatelská služba, služba osobní asistence, chráněné bydlení)
- **komunita** (nejbližší okolí – byt, obchody, restaurace, kostel; nejblížejší lidé – rodina, sousedé, přátelé, známí)
- **obec** – samosprávná jednotka dle zákona

Terminologie

- Klient
  - Uživatel
  - Člověk s postižením
  - Člověk se specifickými potřebami
-

Obce patří mezi základní subjekty veřejné správy

Základní úloha subjektů veřejné správy:
zajišťování veřejných statků, které souvisejí

- *s kvalitou života*
- *se soudržností společnosti*
- *s tvorbou lidského kapitálu*
- *se správou infrastruktury*

(viz Strategie realizace Smart administration v období 2007-2015)

Obec má
napomáhat začlenění
osob se specifickými potřebami do komunity

- *koordinovat* poskytování komunitních služeb
- *zajišťovat* poskytování komunitních služeb
- *iniciovat* poskytování komunitních služeb
- *monitorovat* poskytování komunitních služeb
- *podpora směrem k veřejnosti*

Komunitní služby na úrovni obce

- **Sociální** (např. centra denních služeb, chráněné bydlení, nízkoprahová denní centra, sociální poradny, osobní asistence, pečovatelská služba, průvodcovská služba, sociálně aktivizační služby, sociálně terapeutické dílny, apod.)
- **Ostatní** (např. stravování pro cizí strážníky ve školách, volnočasové aktivity, veřejné rituály, zaměstnávání lidí se specifickými potřebami u obce)

Role obce při transformaci ústavů, vliv velikosti obce

- **Preventivní působení** (informace směrem k potenciálním klientům ústavní péče o nabídce komunitních služeb)
- **Koordinace služeb** (informace o komunitních službách směrem ke klientům v komunitě, monitoring potřeb osob se specifickými potřebami, aktivní zájem o život lidí s postižením, podpora komunitních služeb jiných poskytovatelů, iniciování služeb v případě, že neexistují, zajištění služeb (není-li jiný poskytovatel))
- **Komunitní plánování** (komunikace s ústavním zařízením, vazba na střednědobý plán kraje, vazba na obecní rozpočet)
- **Komunikace s veřejností** (podpora začleňování, šíření příkladů dobré praxe)

Přístupy obcí ke komunitním službám

- *Služby poskytované pracovníky úřadu obce*
- *Zřizování vlastních organizací (např. o. p. s, a. s., p. o.)*
- *Zajištění služby - u neziskového subjektu
- u soukromého subjektu*

Výhody a nevýhody zajištění komunitních služeb ve vlastní režii obce či jiným subjektem

1.) ve vlastní režii

Výhody:

- *přímý kontakt s klientem*
- *aktuální informace o potřebách klientů*
- *možnost rychlé reakce na zjištěné potřeby*
- *detailní znalost obecních agend*

Výhody a nevýhody zajištění komunitních služeb ve vlastní režii obce či jiným subjektem

1.) ve vlastní režii

Nevýhody:

- **celkové finanční náklady hradí obec**
- **závislost na politické vůli**
- **závislost klientů na obci**

Výhody a nevýhody zajištění komunitních služeb ve vlastní režii obce či jiným subjektem

1.) ve režii jiného subjektu

Výhody:

- *logistické i odborné zajištění mimo obec*
- *obec se podílí na nákladech pouze zčásti nebo vůbec*
- *nezávislá zpětná vazba o potřebách klientů*
- *větší flexibilita*
- *možnost sdílení informací v rámci networku*
- *detailní znalost potřeb konkrétních cílových skupin*

Výhody a nevýhody zajištění komunitních služeb ve vlastní režii obce či jiným subjektem

1.) ve režii jiného subjektu

Nevýhody:

- *informace o potřebách klientů jsou zprostředkovávány*
- *informace o potřebách klientů získává obec s určitým zpožděním*
- *možnost rychlé reakce na zjištěné potřeby je omezená*

Přínosy komunitních služeb z pohledu obcí

- **zvyšují kompetence klientů**
- **působí preventivně proti sociálnímu vyloučení**
- **šetří obecní prostředky**
- **zprostředkovávají zpětnou vazbu samosprávě**
- **zvyšují míru sociálního kapitálu v obci**
- **přispívají k sociální soudržnosti**

Příklad dobré praxe

Občanská poradna Třebíč

- *poradna vznikla před 12 lety z podnětu obce*
- *je součástí procesu komunitního plánování obce*
- *v rámci komunitního plánu obec nastavila minimální síť služeb a schválila zásady jejich financování (17% rozpočtu obce)*
- *poradna poskytne služby ročně 1.200 – 1.400 klientům*
- *vícezdrojové financování (stát, kraj, obec)*
- *intenzivní spolupráce obce a poradny*

Příklady špatné praxe - neudržitelné postupy

- *obec po volbách vysoutěžila soukromého realizátora preventivního projektu, jehož součástí bylo i provozování poradny, po dalších volbách obce projekt ukončila a poradna zanikla*
- *při výpadku zdrojů není obec připravena na dofinancování*
- *neexistence komunitního plánu nutí poskytovatele komunitních služeb bojovat o uznání každý rok*
- *komunitní plán obce existuje, ale není provázán s obecním rozpočtem*
- *komunitní plán obce existuje, ale není provázán se střednědobým plánem kraje*

Podmínky dobré správy – udržitelnost veřejné služby

- ***úzká spolupráce poskytovatele/provozovatele a obce***
- ***zodpovědnost obce za vlastní obyvatele***
- ***vazba mezi komunitním plánem a rozpočtem obce***
- ***finanční udržitelnost služeb – vícezdrojový režim***

Závěr

***Komunitní služby
přispívají ke kvalitě života všech obyvatel obce.***

***Proto je v zájmu obecních samospráv, hledat
udržitelné režimy jejich podpory.***

Veřejné slyšení
Transformace sociálních služeb – Naplnění práv osob s postižením
Praha – Senát Parlamentu ČR
22. 11. 2011 K

Děkuji za pozornost 😊.

Radka Soukupová

jirra@volny.cz

Dodržování lidských práv v zařízení sociálních služeb

Petra Zdražilová, Kancelář veřejného ochránce
práv

*„Transformace sociálních služeb: naplnění práv
osob s postižením“, 22. listopadu 2011, Praha*

Systematické návštěvy

- Od r.2006
- Téměř 100 zařízení sociálních služeb
- Následné návštěvy
- Tématicky zaměřené návštěvy

Dodržování lidských práv

- Výrazný posun v respektování základních práv
- „Nová“ základní práva – Úmluva o právech osob se zdravotním postižením – právo na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti
- Nové pohledy na možné porušení práva na osobní svobody u osob zbavených způsobilosti k právním úkonům

„Vymahatelnost“ práv

- Účinná ochrana práv uživatelů sociálních služeb
- Vymahatelnost práva na život v komunitě
- Absence explicitního uložení povinnosti poskytnout odpovídající službu
- Odpovědnost státu

Děkuji za pozornost

Petra Zdražilová
Kancelář veřejného ochránce práv
zdrazilova@ochrance.cz